

146622 2004-2005

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT FAKÜLTESİ
MALİYE ANABİLİM DALI

146622

**TÜRKİYE'DE
BELEDİYELERİN İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ**

DOKTORA TEZİ

NESİMİ ÖZVARIŞ

8400

DANIŞMAN: PROF. DR. NİHAT FALAY

İstanbul, 2004

(DÜZELTME)

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

MALİYE Anabilim Dalında 8400 numaralı NESİMİ ÖZVARİŞ'İN hazırladığı "TÜRKİYE'DE BELEDİYELERİN İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ" konulu YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZİ ile ilgili Tez Savunma Smavı, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 28.Maddesi uyarınca 01.10.2004 CUMA, günü saat: 14.30'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ....*KABUL*...ne* OYBİRLİĞİ /OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI(*)	İMZA
PROF.DR.NİHAT FALAY	<i>Kabul</i>	<i>[Signature]</i>
PROF.DR.ESFENDER KORKMAZ	<i>Kabul</i>	<i>[Signature]</i>
PROF.DR.OSMAN ZEKAİ ORHAN	<i>Kabul</i>	<i>[Signature]</i>
DOÇ.DR.ELİF SONSUZUĞLU	<i>red</i>	<i>[Signature]</i>
YRD.DOÇ.DR.UFUK BAKKAL	<i>red</i>	<i>[Signature]</i>

ÖZET

Belediye İktisadi Teşebbüsleri, gerek 1580 ve 3030 sayılı yasaların ve gerekse ve mevzuatın belediyelere yüklediği yerel hizmetlerin yürütülmesi amacıyla kurulan veya yönetimin elde edilmesi şartıyla sonradan ortak olunan ve belediyelerden ayrı bir bütçeye sahip olan özel hukuk tüzel kişileridir. Bu tanımdan hareketle, BİT'ler belediyeler kurulmakta, sermayesinin yarısından fazlası belediyelere ait olmakta, pazârlânaabilen mal ve hizmet üretmekte Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi bulunmakta belediye bütçesinden ayrı bağımsız bir bütçeye sahip olmakta ve özel hukuk kişisi niteliğinde bulunmaktadırlar.

Belediye İktisadi Teşebbüslerinin tanımını ve genel özelliklerini belirttikten sonra bu kuruluşların temel amaçlarını birkaç madde halinde belirtmekle yarar vardır:

- a) Kentsel sorunlarla çözüm bulmak amacıyla hizmetleri etkin ve hızlı biçimde yerine getirmek
- b) BİT'leri özel hukuk tüzel kişisi statüsünde Türk Ticaret kanunu kapsamında kurarak, bunun sağladığı esnekliklerden yararlanmak,
- c) Bu şirketler sayesinde Devlet ihale yasası ve Sayıştay Yasası gibi yasaların sınırlayıcı hükümlerinden kurtulmak,
- d) İçişleri Bakanlığının vesayetinin dışında kalmak,
- e) Emek piyasasını düzenleyen Devlet Memurları Yasası ve İş yasasının düzenleyici, denetleyici uygulamalarından kurtulmak suretiyle istediği nitelikteki elemanları, istediği ücretlerle istihdam etme olanağı bulmak
- f) Ödemelerde aksaklık, gecikme ve benzeri sorunlarla karşılaşıldığında, BİT'ler bu sorunların kolay bir biçimde aşılabilmesini sağlamak

ABSTRACT

The Municipality Economical Enterprises are the special judicial persons that are established to carry out the local services imposed by the laws numbered 1580 and 3030 and other regulations to Municipalities and have an independent budget from the Municipalities, BIT's are established by the Municipalities, their more than half capital is owned by the Municipalities, they produce marketable goods and services, subject to the provisions of the Turkish Trade Law, have an independent budget from the Municipalities and have the status of special judicial person.

After we give the definition and general properties of the Municipality Economical Enterprises, we would like to state the basic purposes of these associations under clauses below.

a) To carry out the services effectively and speedily to find a solution to the urban problems.

b) By. Establishing BIT's under the status of special judicial personality according to the provisions of Turkish trade Law. To get use of the flexibility of that status.

c) To be saved from the restrictive provisions of laws such as State Tender Law and Government Accounting Office Law thanks to such companies.

d) To stay out of the guardianship of the Ministry of Internal Affairs

e) To be able to employ the employees under any qualification and fee by being saved from the regulating and auditing provisions of laws such as State Officials Law and Labor law.

f) When there occur delays, faults or similar problems on payments, to settle such problems easily by means of BIT's.

ÖNSÖZ

Belediyeler, kendilerine verilen görevleri yerine getirebilmek amacıyla işletmecilik ile de uğraşmaktadırlar. Belediye işletmeciliğinin boyutları, beldenin büyüklüğüne, kaynakların durumuna, görevlerin türüne göre değişiklikler göstermektedir. Özellikle 1580 sayılı Belediye Yasası, belediyelerin ekonomik girişimlerini teşvik edici yönde olmasına rağmen son zamanlara gelinceye kadar belediyeler, ticari işletmeler kurmak açısından önemli bir varlık gösterememişlerdir. Bunun temel nedenlerinden birisi, yerel yönetim birimi olan belediyelerin bu tür işleri gerçekleştirebilecek ölçüde mali imkanlara sahip olmayışıdır. Diğer bir neden ise, geleneksel olarak belediyelerin daha çok ilgili hizmet üretme özelliklerinin ağır basmasıdır.

Ne var ki, Dünya’da ve Türkiye’de demokratikleşme ve piyasa ekonomisinin hakim olmasıyla birlikte 1980’li yılların ortalarından itibaren belediyecilik anlayışında önemli değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Türkiye’de de belediyeler, geleneksel olarak sundukları hizmetlere ek olarak, yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ticari ve ekonomik teşebbüsler kurup işletmeye başlamışlardır. 1985 yılından sonra özellikle Büyükşehir belediyeleri, Belediye İktisadi Teşebbüsleri (BİT) olarak adlandırılan işletmeleri kurmuşlar ve sorumlu oldukları görevleri bu kuruluşlar aracılığıyla yerine getirmişlerdir.

Belediye İktisadi Teşebbüsleri (BİT), 1580 sayılı yasa ile 3030 sayılı yasanın belediyelere yükledikleri yerel hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla kurulan veya daha önce kurulmuş olana ortak olunan ve belediyeden ayrı bir bütçeye sahip özel hukuk tüzel kişiliği olarak tanımlanmaktadır. BİT’lerin genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Bu kuruluşlar, belediyeler tarafından kurulmaktadır.
- Bu kuruluşların sermayesinin yarıdan fazlası, belediyeye ait olmalı veya belediye ortak olmalıdır.
- Pazarlanabilen mal ve hizmet üretirler.

- Bu kuruluşlar, belediyenin görev alanına giren bir konuda faaliyet gösterirler.
- Bu kuruluşlar, Türk Ticaret Kanunu'na tabidirler.
- Bu kuruluşların yönetimi, belediyenin kontrolindedir.
- Bu kuruluşlar, belediye bütçesinden bağımsız bir bütçeye sahip olup özel hukuk tüzel kişisidirler.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRAC	iii
ÖNSÖZ	iv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERİN KURDUKLARI ŞİRKETLER ve İLGİLİ

MEVZUAT	5
1.1. GENEL	5
1.2. YEREL YÖNETİMLERDE ŞİRKET KURULMASI VE İLGİLİ MEVZUAT...9	
1.2.1. YEREL YÖNETİMLERDE ŞİRKET KURULMASI	9
1.2.2. Konu ile ilgili mevzuat hükümleri	10
1.2.2.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	10
1.2.2.2. 1580 Sayılı Belediye Kanunu	10
1.2.2.3. 3030 Sayılı B.B. Yönetimi H. K.H.K.mn Değiştirilerek Kabulü H.K	11
1.2.2.4. 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görev Hakkında Kanun	11
1.2.2.5. 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu	11
1.2.2.6. 1162 Sayılı Kooperatifler Kanunu	12
1.2.2.7. 4046 Sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmündeki Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	12
1.2.2.8. 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu	13
1.2.2.9. Belediyelerin ihtiyaçlarını kurdukları şirketlerden karşılamaları ve bu konudaki Anayasa Mahkemesi Kararı	14
1.2.2.10. Sayıştay Kararları	18
1.2.2.10.1. Temyiz Kurulu Kararları	18
1.2.2.10.2. Daireler Kurulu Kararları	20
1.2.2.10.3. Genel Kurul Kararı	26
1.2.3. Yasal Çerçevenin Değerlendirilmesi	28

İKİNCİ BÖLÜM:

BELEDİYELER TARAFINDAN KURULAN ve BELEDİYELERİN ORTAK OLDUĞU ŞİRKETLER 33

2.1. BELEDİYELERİN ŞİRKET KURMALARI VE KURULMUŞ ŞİRKETLERE ORTAK OLMALARI	33
2.1.1. Şirketlerin Kuruluş Amaçları	33
2.1.2. Şirket Kurulmasında Göz önünde Bulundurulması Gereken Hususlar	34
2.1.3. Mahalli İdarelerin Ortak Olduğu Daha Önce Kurulmuş ve Faaliyette Bulunan Şirketlerde Sermaye Arttırımına Katılması.....	37
2.2. BELEDİYE İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ VE ŞİRKETLERİN UYGULAMALARI.....	38
2.3. BELEDİYE ŞİRKETLERİNİN DENETİMİ	43
2.4. BELEDİYE HİZMETLERİNDE ÖZELLEŞTİRME	46
2.4.1. Özelleştirme Tanımı ve Kapsamı	46
2.4.2. Özelleştirme Yöntemleri.....	47
2.4.2.1. Belediye hizmetleri ve özelleştirme	47
2.4.2.1.1. İhale Yöntemi	49
2.4.2.1.2. İmtiyaz Yöntemi	50
2.4.2.1.3. Kiralama Yöntemi	51
2.4.2.1.4. Kupon Yöntemi	51
2.4.2.1.5. Gönüllü Kuruluşlar ve Kendi Kendine Yardım Yöntemi.....	51
2.4.2.1.6. Fiyatlandırma Yöntemi.....	52
2.4.2.1.7. Vergi Teşvikleri ve İdari Düzenlemeler Yöntemi	52
2.4.2.1.8. Yasal Kurumsal Serbestleşme Yöntemi	53
2.4.2.1.9. Yap İşlet Devret Yöntemi.....	53
2.4.2.1.10. Şirketleşme ve Ortak Girişim Yöntemi	54
2.4.2.1.11. Hizmet Sözleşmesi Yöntemi	55
2.4.2.1.12. Yönetim Sözleşmesi Yöntemi	55
2.4.2.1.13. Satış yöntemi	56

2.4.2.2. Belediye İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme	56
2.4.2.3. Belediye İktisadi Teşebbüslerinde Özelleştirme Yöntemleri	57
2.4.3. Belediye İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme Tartışmaları.....	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ TARAFINDAN KURULAN VEYA ORTAK OLUNAN ŞİRKETLERİN ÖZELLİKLERİ.....67

3.1.BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN KURDUKLARI veya ORTAK OLDUKLARI ŞİRKETLER GENEL DÖKÜM	70
3.2. İSTANBUL, İZMİT, BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNDE BELEDİYE İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ OLARAK ŞİRKETLER	72
3.2.1.İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ İŞTİRAKLERİ, SERMAYESİ BELEDİYE HİSSESİ VE BELEDİYE SERMAYESİ GENEL DÖKÜM	72
3.2.2. İZMİT BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ İŞTİRAKLERİ SERMAYESİ, BELEDİYE PAY ORANI VE BELEDİYE SERMAYESİ GENEL DÖKÜM	73
3.2.3. BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ İŞTİRAKLERİ, SERMAYESİ BELEDİYE PAY ORANI VE BELEDİYE SERMAYESİ GENEL DÖKÜM	74
3.3. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ ŞİRKETLERİNİN FİNANSAL YAPISININ ANALİZİ	75
3.3.1. ŞİRKETLERİN MALİ YAPISI	75
3.3.2. KONSOLİDE BÜTÇENİN MALİ ANALİZİ.....	78

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM :

BELEDİYE İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ, AMAÇLARI ve SORUNLARI.....	80
4.1. Belediye İktisadi Teşebbüslerinin Tanımı Kapsamı ve Temel Amaçları	80
4.2. Belediye İktisadi Teşebbüslerinin Hukuki Nitelikleri	82
4.3. Belediye İktisadi Teşebbüsleri ile Belediye Yönetimi Arasındaki İlişkiler	83

4.4. Merkezi Yönetimin Müdahalesi ve Özelleştirme	85
4.5. Belediye İktisadi Teşebbüslerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözümler	86
ÖZET, SONUÇ ve ÖNERİLER.....	89
EKLER	95

EK 1

3.2.1.1.GIDA SEKTÖRÜ.....	96
3.2.1.1.1.İSTANBUL HALK EKMEK A.Ş.	97
3.2.1.1.2.HAMİDİYE A.Ş.....	98
3.2.1.2.ENERJİ SEKTÖRÜ	99
3.2.1.2.1.İGDAŞ	100
3.2.1.2.2. İGATAŞ.....	101
3.2.1.3.İNŞAAT SEKTÖRÜ	102
3.2.1.3.1.BİMTAŞ	103
3.2.1.3.2.İSTON A.Ş.	105
3.2.1.3.3.İSFALT A.Ş.....	107
3.2.1.3.4.KİPTAŞ	109
3.2.1.4.GENEL İMALAT SEKTÖRÜ	110
3.2.1.4.1. İSBAK A.Ş	111
3.2.1.5. ULAŞIM SEKTÖRÜ	113
3.2.1.5.1. ULAŞIM A.Ş.....	114
3.2.1.5.2. İDO A.Ş.....	115
3.2.1.6. HİZMET SEKTÖRÜ.....	116
3.2.1.6.1.İSTAÇ A.Ş.....	117
3.2.1.6.2.BELBİM A.Ş.	118
3.2.1.6.3.KÜLTÜR A.Ş.....	119
3.2.1.6.4. SPOR A.Ş.	120
3.2.1.6.5.AĞAÇ A.Ş.....	122
3.2.1.6.6.BELTUR.....	124
3.2.1.7. SAĞLIK SEKTÖRÜ	126
3.2.1.7.1. SAĞLIK A.Ş.	127

EK 2

3.2.2.1. İZGAZ A.Ş.	129
3.2.2.2. İZAYDAŞ A.Ş.....	130
3.2.2.3. BELDE A.Ş.	131
3.2.2.4. ALTINNAL A.Ş.....	132
3.2.2.5. ANTİKKAPI A.Ş.	133
3.2.2.6. İSAŞ A.Ş.	134

EK 3

3.2.3.1. BESAŞ.....	135
3.2.3.2. BURULAŞ.....	136
3.2.3.3. BURFAŞ.....	137
3.2.3.4. BİNTED A.Ş.	138

KAYNAKÇA.....	139
----------------------	------------

GİRİŞ

Tarihsel süreç içerisinde kamu hizmetlerinin, yerel düzeyde devletten daha önce yaygın bir vatandaş katılımıyla örgütlenmiş olması, yerel kamu hizmetlerine duyulan ihtiyacın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde kamu hizmetlerinin sağlanması, merkezi hükümet ile yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilmiştir. Kamu hizmetlerinin sağlanmasında, demokratikleşme ve siyasal katılımın artmasıyla birlikte zaman içinde yerel yönetimlerin ağırlığının arttığı bir gerçektir. Kuşkusuz bu yöndeki gelişmenin değişik ülkelerde arkasında yatan farklı tarihsel, siyasal, ekonomik, kültürel ve sosyolojik süreçler etkili olmuştur. Batı ülkelerinde yerel yönetimlerin ilk örneklerine 8. yüzyılda rastlanmakla birlikte, bugünkü anlamda yerel yönetimlerin ortaya çıkışı 1789 Fransız Devriminden sonra olmuştur.

Ülkemizde ise, Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerçek anlamda bir yerinden yönetimin mevcut olmadığını ifade edebiliriz. Çünkü taşra teşkilatının başında bulunan Beylerbeyi ve Sancakbeyi merkezin birer memuru durumundaydılar. Bu nedenle, 1855 tarihine kadar ülkemizde bir yerel yönetimden bahsetmek zordur. Bu tarihe kadar, yerel hizmetler, kısmen Devlet ve kısmen de vakıflar tarafından sağlanmaktaydı. Nihayet 1876 Birinci Meşrutiyet Anayasasında, İstanbul'da ve diğer illerde, belediye işlerinin, Belediye meclislerinde görüşüleceğine dair hükümler yer almıştır.

Cumhuriyet Döneminde Ankara'nın başkent olmasıyla 1924 yılında 417 sayılı yasa ile bu şehirde belediye başkanlığı kurulmuştur. Belediyelerle ilgili olan dağınık mevzuat sistemi, 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediyeler Kanunu ile düzenli bir hale getirilmiştir. Söz konusu Belediye Yasasının temelini oluşturan ana düşünce, yerel düzeyde ortak medeni ihtiyaçların karşılanmasıdır. Bu ana düşünceyi temel alan 1580 sayılı yasa, belediyelerin görevlerini 15. maddesinde 72 fıkra halinde saymıştır. Bu görevler, genel olarak belde sağlığı ve temizliği, sosyal yardım işleri, kentin imar ve alt yapı işleri, belde halkının düzen ve refahının sağlanması, kültür ve sanat işleri, ticari, sınai ve ekonomik nitelik taşıyan işler biçiminde özetlenebilir.

Belediyeler, kendilerine verilen görevleri yerine getirebilmek amacıyla işletmecilik ile de uğraşmaktadırlar. Belediye işletmeciliğinin boyutları, beldenin büyüklüğüne, kaynakların durumuna, görevlerin türüne göre değişiklikler göstermektedir. Özellikle 1580 sayılı Belediye Yasası, belediyelerin ekonomik girişimlerini teşvik edici yönde olmasına rağmen son zamanlara gelinceye kadar belediyeler, ticari işletmeler kurmak açısından önemli bir varlık gösterememişlerdir. Bunun temel nedenlerinden birisi, yerel yönetim birimi olan belediyelerin bu tür işleri gerçekleştirebilecek ölçüde mali imkanlara sahip olmayışıdır. Diğer bir neden ise, geleneksel olarak belediyelerin daha çok ilgili hizmet üretme özelliklerinin ağır basmasıdır.

Ne var ki, Dünya’da ve Türkiye’de demokratikleşme ve piyasa ekonomisinin hakim olmasıyla birlikte 1980’li yılların ortalarından itibaren belediyeçilik anlayışında önemli değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Türkiye’de de belediyeler, geleneksel olarak sundukları hizmetlere ek olarak, yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ticari ve ekonomik teşebbüsler kurup işletmeye başlamışlardır. 1985 yılından sonra özellikle Büyükşehir belediyeleri, Belediye İktisadi Teşebbüsleri (BİT) olarak adlandırılan işletmeleri kurmuşlar ve sorumlu oldukları görevleri bu kuruluşlar aracılığıyla yerine getirmişlerdir.

Belediye İktisadi Teşebbüsleri (BİT), 1580 sayılı yasa ile 3030 sayılı yasanın belediyelere yükledikleri yerel hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla kurulan veya daha önce kurulmuş olana ortak olunan ve belediyeden ayrı bir bütçeye sahip özel hukuk tüzel kişiliği olarak tanımlanmaktadır. BİT’lerin genel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Bu kuruluşlar, belediyeler tarafından kurulmaktadır.
- Bu kuruluşların sermayesinin yarısından fazlası, belediyeye ait olmalı veya belediye ortak olmalıdır.
- Pazarlanabilen mal ve hizmet üretirler.
- Bu kuruluşlar, belediyenin görev alanına giren bir konuda faaliyet gösterirler.
- Bu kuruluşlar, Türk Ticaret Kanunu’na tabidirler.
- Bu kuruluşların yönetimi, belediyenin kontrolindedir.

- Bu kuruluşlar, belediye bütçesinden bağımsız bir bütçeye sahip olup özel hukuk tüzel kişisidirler.

Belediyeler, yönetmekle sorumlu oldukları kentlerin önemli boyutlara varan sorunlarına etkin ve verimli bir çözüm yolu bulabilmeleri amacıyla Belediye İktisadi Teşebbüslerini kurmuşlardır. Belediye İktisadi Teşebbüslerinin kuruluş amaçlarını şu başlıklar altında toplamak mümkündür.

- Belediye hizmetlerini, bürokrasinin hantal yapısından uzak, etkin ve verimli bir biçimde yerine getirmek.
- Şirketleri, Türk Ticaret Kanunu kapsamında kurarak bunun sağladığı avantajlardan yararlanmak.
- Belediyelerin, bu şirketler sayesinde Devlet İhale Yasası, Genel Muhasebe Yasası, Sayıştaş Yasası gibi yasaların düzenleyici ve sınırlayıcı hükümlerinden kurtulması.
- İçişleri Bakanlığının vesayet denetiminin dışına çıkmak.
- Devlet Memurları Yasası ve İş Yasası gibi yasaların dar kalıplarından dışarı çıkabilmek ve böylece istenilen kalitede personeli, istediği ücret ve istediği sürece istihdam edebilmek imkanına kavuşmak.
- Bu şirketler aracılığıyla, yerel halka istihdam imkanları sağlamak.
- Merkezi hükümetin, belediye gelirlerinde bir kısıntıya gitmesi tehdidi karşısında belediyeye yeni gelir kaynakları oluşturmak.
- Özel bankalardan kredi kullanabilmek.
- Üst düzey belediye yöneticilerine, yönetim kurulu üyelikleri sağlayarak ücret takviyesi yapabilmek.

Bu çalışmanın kısa bir giriş kısmından sonra tezimizin esas olarak 4 bölümden meydana geldiğini belirtmemiz gerekmektedir.

Birinci bölümde, yerel yönetimlerin kurdukları şirketler ve bunlarla ilgili mevzuat incelenmiştir.

İkinci bölümde ise, belediyeler tarafından kurulan şirketler ile belediyelerin ortak olduğu şirketler, bunlarla ilgili uygulamalar ve denetim sorunları üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde de, İstanbul, İzmit, Bursa Büyükşehir Belediyeleri tarafından kurulan veya ortak olunan şirketlerin başlıca özellikleri, kuruluş amaçları, faaliyet alanları, sermaye yapıları ve finansal analizleri gibi konular ele alınmıştır.

Son bölümü oluşturan dördüncü bölümde ise, Belediye İktisadi Teşebbüllerinin (BİT) temel özellikleri, kuruluş nedenleri, amaçları ile bu kuruluşların karşı karşıya kaldığı başlıca sorunları ve çözüm yolları araştırılmaya çalışılmıştır.

Özet ve Sonuç kısmında da ulaşılan sonuçlar özetlenerek bazı önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM:

YEREL YÖNETİMLERİN KURDUKLARI ŞİRKETLER ve İLGİLİ MEVZUAT

Bu Bölümde; önce yerel yönetimlerde özellikle yerel yönetimlerin en gelişmiş türü olan büyükşehir belediyelerinde şirket türü, ekonomik oluşumların ortaya çıkış nedenleri genel hatları ile yansıtılacak, sonra da yerel yönetimlerde şirket oluşumlarının temel yasalar itibariyle dayandığı mevzuat ve diğer düzenlemeler verilmeye çalışılacaktır.

1.1-GENEL ÇERÇEVE

Belediye terimi, ilk kez, 1789 tarihli Fransız Kurucu Meclisince kullanılmıştır. İngiltere’de de, belediye tüzel kişiliklerinin ilk kez 1835 tarihinde kurulduğu görülür. Daha sonraki yüzyıllarda ise feodalizmin kentlerin gelişmesini engellediği, kentlerin ve yerel özerklik düşüncesinin gelişmesinin feodalizmin yıkılmasından sonra, Burjuvazinin gelişmesine paralel olarak kentlerin büyüüp geliştiğini görüyoruz. Yerel toplulukları oluşturan insanlar, çok eski çağlardan itibaren bağlı buldukları feodal beylerden, daha büyük ayrıcalıklar koparabilmek, özellikle taşınmazların özgürce kullanabilmek, pazar ve panayırlara girip çıkabilmek hakkını elde etmek istemişlerdir.¹

Yerel yönetimlerin dayandığı genel değerler ve ilkeler genellikle özgürlük, katılma ve etkinlik olarak (üç) başlık altında toplanır.²

Özgürlük ile ifade edilmek istenen toplumun özgürlüğüdür. Burada kastedilen, yerel özgürlük veya özerklik, devletin yerel yönetimlere karışmasının önlenmesidir. Kimi Liberal ekonomistler, yerel yönetimleri Liberal ekonominin siyasal dengi olarak görmüşlerdir. Bu görüşe göre, eğer bir mal ya da hizmet piyasa ekonomisi tarafından

¹ Ruşen KELEŞ-Fehmi YAVUZ Yerel Yönetimler Mart-1989 s.2

² a.g.e., s.14

üretilemiyorsa, en iyisi onun yerel yönetimlerce üretilmesidir. Aksi halde, merkezi yönetimin işe karışması zorunlu olur.

Yerel yönetimde katılımın önemi, kentin dolayısı ile kentsel topluluktaki bireyin üstünlüğü kavramına dayanmaktadır. Bu kavram yerel yönetimlerin, belli bir anda sunduğu hizmetlerden bağımsız olarak, önemli ölçüde özerkliğe sahip bir dizi temsili kurumlardan oluştuğunu varsayar. Buna göre yerel yönetimler belli yerel kamu hizmetlerini en düşük ve yeterli bir düzeyde yurttaşlara sunan bir kurum olarak görülür.

Yerel yönetimlerin bazı hizmetleri halka etkin bir biçimde sunmaları, yerel yönetimlerin en önemli varlık nedeni sayılmaktadır. Kamu hizmetlerinin sağlanması yanında, bu hizmetlerin düzeyi açısından görülen farklılıkların giderilmesi yerel yönetimlerden beklenmiştir. Bir kent ile kasabanın sınırları içinde bile belirli hizmetlerin bütün semtlere yeterli düzeyde sağlanması amacı, yerel yönetimleri doğuran nedenler arasında yer almıştır.

Yerel yönetimler beldenin ve belde halkının yerel nitelikli ortak ve medeni ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü kamu tüzel kişileridir. Bu yönüyle yerel yönetimler, belirli bir coğrafi alanda oturan halka, komşuca yaşamalardan doğan çeşitli konularda merkezden ayrı olarak kararlar almak ve bunları uygulamak hususunda tanınan özerklik sonucu doğmuştur.³

3/4/1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu'ndan önce elektrik, su, havagazı, tramvay ve telefon gibi kentsel hizmetlerin yürütülmesi, imtiyazlı şirketler eliyle gerçekleştiriliyordu. Bu imtiyazlı şirketlerin büyük çoğunluğu, Osmanlı Devleti zamanında kurulup yeni Cumhuriyet Devletine intikal eden yabancı sermayeli kuruluşlardı. Söz konusu şirketlerin bazıları, İstanbul Elektrik Şirketi (1910), İstanbul Tramvay Şirketi (1885), İstanbul Terkos Su Şirketi (1882), İzmir Havagazı Şirketi (1859)⁴

---

³ Yenal ÖNCEL: Mahalli İdareler Maliyesi (Filiz Kitabevi, İstanbul 1998) s.7

⁴ Bilal Eryılmaz, "İktisadi ve İdari Yönden Yerel Yönetimlerin Tarihi Gelişimi", Yerel Yönetimler ve Eğitim Sempozyumu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul, 1995, s.117

Osmanlı döneminde başlayan bu uygulama Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Bunlara örnek olarak, İstanbul Havagazı ve Elektrik ve Teşebbüsat-ı Sınaiye TAŞ (1929), Ankara Elektrik TAŞ (1928) gösterebiliriz.

1930 yılından sonra, belediye hizmeti yürüten imtiyazlı şirketler konusunda iki önemli gelişme meydana gelmiştir. Bunlardan birincisi, söz konusu şirketlerin devletleştirilmesi, ikincisi ise, devletleştirilen bu şirketlerin kısa bir zaman sonra “belediyeleştirilmesi”dir.⁵

“Devletçilik” ilkesi doğrultusunda belirli alanlarda temel mal ve hizmet üretecek kamu işletmeleri (Sümerbank, Etibank) kurulmuştur. Diğer yandan da, İstanbul Ankara, İzmir, Adana, ve Bursa gibi büyük kentlerde, su, elektrik, havagazı, kent içi ulaşım hizmetlerini yürütmekle olan imtiyazlı şirketler, 1580 sayılı Kanununun 157. maddesi hükmüne göre imtiyaz sözleşmelerindeki satın alına hakkına dayanılarak 1932 yılından itibaren, karşılıklı anlaşmalarla devletçe satın alınmış, bir süre muvakkat idareler ile yönetilmiş daha sonra ise özel kanunlarla belediyeleştirilmiştir.⁶

Kamu yönetimi aygıtının önemli unsurlarından olan bu kuruluşlar, piyasa ekonomisinin başarısızlığı veya yetersizliğinden dolayı ekonomiye müdahale etmek suretiyle çeşitli işlevleri yerine getiren devletin, kamusal alandaki sorumluluklarını paylaşan bir örgütlenme biçimidir. Gerek gelişmiş ve gerekse gelişen ülkelerde ekonomik istikrar ve gelir dağılımı görevleri büyük ölçüde merkezi idare tarafından üstlenilirken, yerel yönetimler kaynak dağılımı ve kamu hizmetlerinin sağlanmasında daha aktif rol oynamaktadırlar.

Yerel yönetimlerin sorumlulukların ifasındaki payı, devlete göre oldukça sınırlı olup, bu pay ekonomik istikrar ve gelirin yeniden dağılımında, kamu hizmetlerinin sağlanması ile ilgili görevlerine oranla çok daha azdır. Benzer farklılık, gelişmiş ülkeler ile gelişen ülkeler arasında da görülmektedir. Öyle ki, gelişmiş ülkelerdeki yerel yönetimler yukarıda sıralanan görevlerin tümünün sağlanmasına daha etkin bir düzeyde

---

⁵ Bilal Eryılmaz, a.g.m., s.117

⁶ Bilal Eryılmaz, a.g.m., s.118

katılırken, gelişmekte olan ülke yerel yönetimleri temel kamusal hizmetlerinin sağlanmasında bile yeterli olamamaktadır.

Birçok ülkede, ülke çapındaki refahın önemli bir bölümünün yerel yönetimler kanalı ile gerçekleşmesi, ekonomik ve sosyal kalkınmanın yalnızca merkezi yönetimlerin görevi olmadığı, yerel yönetimlerin de bu alanda desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır ⁷

Bu bağlamda belediyelerin, 1580 Sayılı Kanununun 15.Maddesi uyarınca beldenin ve belde halkının sağlık, esenlik ve refahını temin amacıyla verilmiş ekonomik, sosyal ve kültürel görevleri bulunmaktadır.

Belediyeler mevzuatla kendilerine verilen görevleri yerine getirdikten sonra, yani temel altyapı hizmetleri olan imar planı yapımı, içme suyu, kanalizasyon, mezbaha, fırın, şehiriçi yollar, hamam, garaj, tretuar, meydanlar, parklar, iskeleler, köprü alt ve üst geçitler, mezarlıklar, haller, açık pazar yerleri, sergi, fuar, işhanı, kapalı çarşılar hizmet binaları, tuvaletler, otel-motel, düğün ve nikah salonu vb. tesisleri yanında, mali kaynakları ölçüsünde ekonomik ve diğer (1580 ve 3030 sayılı kanunlarda belirtilen) faaliyetlere de katılmaktadırlar.

Kuruluş, görev ve işleyişlerindeki farklılıklar bir yana bırakılırsa, belediyeler gerek 1580 ve 3030 sayılı Kanunlar, gerekse diğer Kanun, Tüzük ve Yönetmeliklerle kendilerine yüklenen görevlerin yanısıra, belde halkının ortak ve medeni ihtiyaçlarını karşılamak için ekonomik ve ticari girişimlerde bulunabilirler. Yani, şirketler kurabilir veya kurulmuş şirketlere ortak olabilirler. Bu şirketler; önce, döner sermaye kuruluşları şeklinde ortaya çıkmış sonra belediye işletmeleri şeklinde yaygınlaşmış, daha sonra da Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre şirketleşme şekline dönüşmüştür. ⁸

---

⁷ Ahmet Berk, "Yerel Hizmet Sunumu ve Belediye İktisadi Teşebbüsleri" Sayıştay Dergisi S.49 s.50-51

⁸ Mustafa DÖNMEZ: "Belediyelerin Şirket Kurmaları ve Kurulmuş Şirketlere Ortak Olmaları" Mahalli İdareler Dergisi, Haziran 1996 Sayı 30, s.60

Bu şirketlerin başlıca faaliyet alanları toplu konut yapımı, mal ve hizmet üretimi ile ilgili her türlü yatırım projeleri, müşavirlik, turizm ve konaklama, eğlence ve dinlenme tesisleri ve bunun gibi hizmetlerdir.

1.2. YEREL YÖNETİMLERDE ŞİRKET KURULMASI VE İLGİLİ MEVZUAT

1.2.1. YEREL YÖNETİMLERDE ŞİRKET KURULMASI

En gelişmiş ve etkili yerel yönetim birimleri olan Belediyelerin elinde kent halkına hizmet sunmak için çeşitli yöntemleri bulunmaktadır. Bu yöntemlerden hangisinin uygulanacağı belediyelerin yetkisindedir. Belediye hizmetleri kurduğu, Müstakil Bütçeli, Katma Bütçeli, Döner Sermayeli veya Şirketler aracılığı yerine getirebilmektedir.⁹

Belediye şirketleri;

- Özel yasalarla kurulan ve ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olan işletmeler.
- Belediye bütçesi içinde yer alan işletmeler.
- Belediye bütçesi dışında yer alan katma bütçeli işletmeler olmak üzere üç grupta toplanmaktadır.

Bunlardan Belediye Bütçesi dışında yer alan katma bütçeli işletmeler Belediye İktisadi Teşekkülleri (BİT) olarak adlandırılmaktadır. Bu şirketlerde belediyelerinin payının % 50nin üzerinde olması durumunda gerek yönetim gerekse sermaye açısından (bu Şirketler özel hukuk tüzel kişisi olarak görüldüğü halde) kamusal yönü ağır basmaktadır.

Belediye şirketleri 1980li yıllardan itibaren belediye hizmetlerinin özelleştirilmesinde bir yöntem ve araç olarak kullanılmıştır.

---

⁹ DPT, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2001, sayfa 83

1.2.2- KONU İLE İLGİLİ MEVZUAT HÜKÜMLERİ

1.2.2.1-Türkiye Cumhuriyeti Anayasası:

Anayasamızın 127. maddesine göre, “Mahalli İdareler, il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, yine kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.”

1.2.2.2-1580 Sayılı Belediye Kanunu

1580 Sayılı Belediye Kanununun 1.maddesine göre; “Belediye, beldenin ve belde sakinlerinin mahalli mahiyette müşterek ve medeni ihtiyaçların tanzim ve tesfiye ile mükellef hükmi bir şahıstır.”

Aynı Kanunun 15.maddesinde; belediyelerin görevleri maddeler halinde (77) sıralanmıştır. Bunlar, belediyelerin ekonomik, sosyal ticari, sınai, iktisadi ve kültürel alanlardaki görevleridir.

Aynı Kanunun 19.maddesinde ise; Belediyeler kanunla kendilerine verilen görevleri yerine getirdikten sonra, belde sakinlerinin ortak ve medeni ihtiyaçlarını giderecek her türlü teşebbüsünü icra ederler hükmü yer almaktadır. Bunların, belediyelerin de katılacakları şirketler vasıtasıyla yapılması ve işletilmesi ya da kiraya verilmesi veya imtiyazın devrinin İçişleri Bakanlığının kararına bağlı olduğu hükme bağlanmıştır.

1.2.2.3-3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında K.H.K'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkındaki Kanun:

Kanunun 8.maddesine göre, Büyükşehir ve ilçe belediyeleri görevli oldukları konularda 1580 sayılı Belediye Kanunu ve diğer ilgili Mevzuat ile Belediyelere tanınan hak, yetki ve muafiyetlere sahiptir.

Belediyeler, beldenin ve belde halkının yerel nitelikli ortak ve medeni ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü kamu tüzel kişileridir. Bu bağlamda belediyelerin 1580 sayılı Kanununun 15.maddesi uyarınca beldenin ve belde belde halkının sağlık, esenlik ve refahım temin amacıyla verilmiş ekonomik, sosyal ve kültürel görevleri bulunmaktadır.

Belediyeler mevzuatla kendilerine verilen görevleri yerine getirdikten sonra yani, temel altyapı hizmetleri olan imar planı yapımı, içme suyu, kanalizasyon, mezbaha, fırın, şehiriçi yollar, hamam, garaj, tretuar, meydanlar, parklar, iskeleler, köprü alt ve üst geçitler, mezarlıklar, haller, açık pazar yerleri, sergi, fuar, işhanı, kapalı çarşılar, hizmet binaları, tuvaletler, otel-motel, düğün ve nikah salonu vb. tesisleri yanında mali kaynakları ölçüsünde ekonomik faaliyetlere de katılmaktadırlar.

Belediyeler bu çerçevede belde halkına hizmet amacıyla çeşitli işletmeler aracılığıyla girişimlerde bulunmakta, bu girişimleri ise ya doğrudan işletmecilik olarak karşımıza çıkmakta ya da mevcut işletmelere katılmak veya bu faaliyetlere izin vermek şeklinde kendini göstermektedir.

1.2.2.4- 3152 Sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun:

Söz konusu Kanununun 15.maddesine göre; mahalli İdarelerle bunlara bağlı ve bunların kurdukları veya özel kanunlarla kurulmuş birlik, işletme, müessese ve teşebbüslerin işlem ve hesaplarının denetleneceği belirtilmiştir.

İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü'nün 5.maddesinde; Mahalli İdarelerle bunlara bağlı ve bunların kurdukları veya özel kanunlarla kurulan birlik, işletme müessese ve teşebbüslerin çalışmalarının, işlemlerinin ve hesaplarının denetleneceği hükme bağlanmıştır.

1.2.2.5-6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu:

Kanununun 15.maddesine göre; ticaret şirketleri ile, gayesine varmak için ticari bir işletme işleten dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümleri

dairesinde idare edilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, vilayet, belediye gibi kamu tüzel kişileri tarafından kurulan teşekkül ve müesseseler de tacir sayılırlar. Devlet, vilayet ve belediye gibi kamu tüzel kişileri ile kamu yararına çalışan dernekler bir ticari işletmeyi ister doğrudan doğruya, ister kamu hukuku hükümlerine göre idare edilen ve işletilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, kendileri tacir sayılmazlar.

Aynı Kanununun 275.maddesine göre “Devlet,Vilayet, Belediye gibi kamu tüzel kişilerinden birisine esas mukaveleye devredilecek bir kayıtla pay sahibi olmasa dahi, mevzuu kamu hizmeti olan Anonim Şirketlerin idare ve denetleme kurullarında temsilci bulundurma hakkı verilebilir.”

Yukarıdaki maddede yazılı şirketlerde pay sahibi olan kamu tüzel kişilerinin idare meclis ve denetleme kurullarındaki temsilcileri ancak bunlar tarafından azlolunabilir.

1.2.2.6- 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu:

Kanununun 1.maddesine göre; tüzel kişiliği haiz olmak üzere, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile Özel İdareler, Belediyeler, Köyler, Cemiyetler ve Dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli kooperatif teşekkülleri kurabilirler.

1.2.2.7-4046 Sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmündeki Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun:

Kanununun 26. Maddesine göre; belediyeler ve diğer mahalli idareler ile bunların kurdukları birlikler tarafından ticari amaçla faaliyette bulunmak üzere ticari kuruluşlar kurulması, mevcut veya kurulacak şirketlere sermaye katılımında bulunulması Bakanlar Kurulunun iznine tabidir.

1.2.2.8- 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu:*

2886 sayılı Yasanın 71 nci maddesinde ki düzenleme ise şöyledir:

Aşağıda belirtilen durumlarda ihale işleri Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak kıymet takdiri suretiyle yapılır. Bunlar;

1- 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ve kapsamına giren idarelerin kendi aralarında yaptıkları ihale işleri,

2- (1) numaralı fıkrada belirtilen idarelerin her türlü ihtiyaçlarının; temini ile ilgili ihale işleridir. 1.fıkrada belirtilen idarelerin ihtiyaçları ise şunlardan sağlanır:

a)Bu idarelere bağlı sabit veya döner sermayeli müesseseler ve özel bütçeli idarelerin kurdukları birliklerden,

b) Kamu İktisadi Teşebbüsleri ile sermayesinin yarısından fazlası tek başına veya birlikte Devlete, kamu iktisadi teşebbüslerine veya mahalli idareler ait kuruluşlardan,

c) Türk Silahlı Kuvvetlerini güçlendirmek amacıyla kurulmuş olan vakıflar ile sermayesinin yansından fazlası bu vakıflara ait olan kuruluş şirket ve müesseselerden,

d) Özel Kanun ile kurulan tüzel kişiliğe sahip ve ortaklarının veya kanunların öngördüğü durumlarda ortak olmayanların ürünlerini alan, işleyen, değerlendiren, iyileştiren, satan, üretim ihtiyaçlarına yarayan araç ve gereçleri sağlayan ortaklıklar ve bunlara ait birliklerden,

e) Özel Kanunlarla kurulmuş ve kendilerine kamu görevi verilmiş tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardan,

(2) numaralı fıkranın uygulanmasından, ihale konusu mal ve hizmetlerle, taşıma işlerinin bizzat o kuruluşlar tarafından üretilmesi ve yapılması zorunludur. Ancak, bu fıkrada yazılı olup kuruluş amaçları temel gıda ve günlük tüketim maddelerini alıp satmak olan kuruluşlar bakımından, sözü edilen günlük gıda ve tüketim maddeleri; sanayi kuruluşları bakımından da, imal edilecek mamullerin bünyesine giren hammadde, yarı mamul, devre elemanları, aksesuar, yardımcı özel teçhizat ve bir bütün halinde kurulacak tesislerde kullanılan ve kuruluşun imalat sahasına girmeyen makine, teçhizat için bizzat üretim ve yapım şartı aranmamaktadır.

---

* İnceleme dönemi itibariyle mevcut Kamu İhale Kanunu gözönüne alınmamıştır.

Bu usulle yapılan mal ve hizmet alımları ile yapım ve taşıma işlerinin kıymet takdirleri, satış fiyatları Devletçe veya görevli mercilerce tespit olunanlar için bu fiyatlar esas alınır. Fiyatları bu şekilde tespit olunmayanlar için ise anılan yasanın 9 ncu maddedeki usule göre alıcı kuruluşlarca yapılır.

Satış fiyatları Devletçe veya görevli mercilerce tespit olunan mallar, dağıtımı yapan kuruluşlarda bulunmadığı belgelenmek şartıyla, bu fiyatlarla en yakın piyasadandan satın alınabilir.

İdarelere zorunluluk yükleyen özel hükümler saklıdır.

71 nci madde hükmü gereğince, Genel Bütçeye dahil İdareler, Katma Bütçeli İdareler, Özel İdareler ve Belediyelerin kendi aralarında yaptıkları ihale işleri ile, bu idarelerin her türlü ihtiyaçlarını (2) numaralı fıkrada sayılan müessese ve kuruluşlardan teminiyle ilgili ihale işleri Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak kıymet takdiri suretiyle yapılacaktır.

1.2.2.9- Belediyelerin İhtiyaçlarını Kurdukları Şirketlerden Karşılama ve Bu Konudaki Anayasa Mahkemesi Kararı

2886 sayılı Devlet İhale Kanununun İhtiyaçların Kamu Kuruluşlarından Karşılama başlıklı 71 nci maddesi 1995 yılı Bütçe Kanununun uygulanmayacak hükümler başlıklı 72 nci maddesinin kapsamına dahil edilmiş olup, ihtiyaçların kamu kuruluşlarından karşılanmasına ilişkin esas ve usullerin Maliye Bakanlığınca belirleneceği hükme bağlanmıştır. Bu usul ve esaslar ise 13 Mart 1995 tarihli ve 22226 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 95/1 Sıra Nolu Devlet İhaleleri Genelgesi ile tespit olunmuştur.¹⁰

Bu Genelgenin İhtiyaçların Kamu Kuruluşlarından Karşılama başlıklı II/j maddesindeki düzenlemeler şöyledir:

---

¹⁰ Haluk NALÇAKAR, "Anayasa Mahkemesi'nin Son Kararı Karşısında 2886 Sayılı Yasanın 71.nci Maddesinin Uygulanması" Mahalli İdareler Dergisi, Sayı-22, s.35

1- 2886 sayılı Kanuna tabi Genel Bütçeli Daireler ve Katma Bütçeli İdarelerle İl Özel İdareleri ve Belediyelerin, Kanunun 1 nci maddesinde sayılan işlerini, rekabet ilkesine dayalı olan genel hükümlere göre ihale yoluyla yerine getirmeleri esastır.

Ancak, bu kuruluşlar, acil ve zorunlu durumlarda, söz konusu işlerini;

- a) Birbirlerinden,
- b) Bu İdarelere ait döner sermaye ve fonlardan,
- c) Sermayesinin en az % 91i tek başına veya birlikte doğrudan bu idarelere veya özelleştirme idarelerine ait olup, Maliye Bakanlığı tarafından kabul edilmiş olan kuruluşlardan (Belediye birlikleri, şirketleri ve iştirakleri hariç),
- d) Fiyatları Devletçe veya görevli mercilerce tespit edilenlerle tekel niteliğindeki mal ve hizmetlere; petrol ve ürünlerine; çimento ve deniz nakliyatına münhasır olmak üzere, 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tabi bağlı ortaklıklardan,
- e) Özel Kanunlarla kurulmuş ve kendilerine kamu görevi verilmiş tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardan,
- f) Özel Kanunla kurulan ve tüzel kişiliğe sahip ve ortaklarının veya kanunların öngördüğü durumlarda ortak olmayanların ürünlerini alan, işleyen, değerlendiren, iyileştiren, satan, üretim ihtiyaçlarına yarayan araç ve gereçleri sağlayan ortaklıklar ve bunlara ait birliklerden,
- g) 3294 sayılı Kanunla kurulmuş olup, kalkınmada öncelikli yörelerde faaliyet gösteren sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları (2886 sayılı Kanuna tabi idarelerin kalkınmada öncelikli yörelerde faaliyet gösteren birimlerinin ihtiyacı için, anılan vakıflarca, tarım, hayvancılık ve imalat sektörlerinde yapılan üretim faaliyetlerine münhasır olmak üzere),

Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak kıymet takdiri suretiyle karşılayabilirler.

Öte yandan İl Özel İdareleri ve Belediyeler, Maliye Bakanlığı yerine Encümenlerinden uygun görüşü alacaklardır.

Kıymet takdiri, fiyatları Devletçe veya görevli mercilerce tespit olunanlar için bu fiyatlar (yapım işlerindeki birim fiyatlar dahil) esas alınmak suretiyle yapılır. Fakat fiyatları bu şekilde tespit olunmayanlar için ise, 2886 sayılı Kanunun 9 ncu maddesine göre alıcı kuruluşlarca yapılır.

İlgili İdarelerin tümünün (b), (c),(d),(e),(f) ve (g) bendlerinde yazılı kuruluşlardan temin edecekleri mal ve hizmetler ile taşıma işlerinin, bu kuruluşlarca bizzat yapılması şarttır. Ancak, bu şarta istisna teşkil edecek zorunlu ve önemli işlerde Maliye Bakanlığından, ayrıca izin alınacaktır.

Sözkonusu İdarelere zorunluluk yükleyen özel hükümler saklıdır.

2- Öte yandan, Belediyeler kuruluş amaçları dışında başka gerekçelerle veya ticari amaçlarla şirket kurmakta veya kurulmuş şirketlere iştirak etmektedirler.

İhtiyaçların bu tür ticari şirketlerden ihale yapılmaksızın karşılanması yukarıda belirtilen ilkelerle bağdaşmamaktadır. Çünkü 2886 sayılı Kanunun temel ilkelerine uygun olarak ihtiyaçların serbest rekabet ortamı içinde karşılanması, tekelleşmenin önlenmesi, kamu sektörüne dahil ticari şirketlerin özel sektörle eşit şartlarda kamu pazarına girmeleri sureti ile kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasının sağlanması gerekmektedir.

Bu nedenlerle; bundan böyle Belediye birlikleri, şirketleri veya iştiraklerinden ihale yapılmaksızın, ihtiyaçların temini yoluna gidilmemesi ve Maliye Bakanlığa bu konuda uygun görüş veya Bakanlıkça kabul edildiğine dair belge almak için başvurulması daha önce yapılmış başvuruların da Maliye Bakanlığın değerlendirilmeyeceği öngörülmüştür.

3- Ülkemizde inşaat sektöründe faaliyet gösteren ve her miktar ve nitelikte yapı işlerini yapabilecek kapasitede oldukları müteahhitlik karneleriyle belgelenen çok sayıda firmaya bulunduğundan, yukarıda belirtilen gerekçelerle yapı ve büyük onarım işlerinin de açıklık ve rekabet sağlanarak ihale yoluyla yaptırılması gerekmektedir.

4-Bu uygulama açısında Maliye Bakanlığın genel uygun görüş verilen kuruluş ve işler belirtilmektedir. Bu bağlamda 1994 yılında yayımlanan 94/1 sıra nolu genelgede, genel uygun görüş verilen kuruluşlar genel uygun görüş verilmeyenler ile daha önce yapılmış olan protokoller kısmındaki işler, belirtilmektedir.

5-Taahhüt bedeli 500 milyon lirayı geçen ihtiyaçların yakandaki açıklamalar çerçevesinde kamu kuruluşlarından karşılanması sırasında protokol yapılması mecburidir. Bedeli bu limitin altında kalan işler için ise protokol yapıp yapmamak idarelerin tercihine bağlıdır.

6-Genelgenin II-İ bölümünde Kamu kuruluşlarından yapılacak gayrimenkul kiralalmalarına ilişkin hususlar da açıklanmıştır.

7-Vize için Maliye Bakanlığına (Maliye Başkanlıkları dahil) veya ilgili Valiliğe gönderilecek taahhüt evrakına; protokol tasarısı, 2886 sayılı Kanunun 2990 sayılı Kanunla değişik 11 nci maddesinde tarif edildiği şekilde düzenlenecek suretleri eklenmesi önerilmektedir.

8- 2886 sayılı Kanunun 1 nci maddesine istinaden yürürlüğe konulmuş olan Fonlar İhale Yönetmeliği ile Döner Sermayeli Kuruluşlar İhale Yönetmeliğine birer geçici madde eklenmesine dair yönetmelikler 03.04.1987 tarih ve 87/11672 ve 87/11673 sayılı Bakanlar Kurulu Kararları olarak 7 ve 9 Haziran 1987 tarihli Resmi Gazetelerde yayınlanmıştır.

Sözkonusu Yönetmeliklere eklenen geçici maddeler uyarınca, bu Yönetmeliklerin ihtiyaçların kamu kuruluşlarından karşılanmasına ait maddelerin Maliye Bakanlığın belirlenen esas ve usuller çerçevesinde uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Bu sebeple, Fonlar İhale Yönetmeliğinin 59 ncu maddesi ile Döner Sermayeli Kuruluşlar İhale Yönetmeliğinin 61 nci maddesi hükümleri yerine Maliye Bakanlığının uygun görüşü aranmaksızın yukarıda belirtilen esas ve usuller geçerli olacaktır.

Ancak, 17 Haziran 1995 gün ve 22316 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Anayasa Mahkemesinin 13.06.1995 tarih ve Esas: 1995/2 ve karar 1995/1 sayılı Yürürlüğü Durdurma Karar ise; 1995 Bütçe Kanununun 72 nci maddesinin 5 nci fıkrasının (2886 sayılı Kanunun 71 nci maddesi ile ilgili) uygulamalarından doğacak ve sonradan giderilmesi güç ya da olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve iptal kararının sonuçsuz kalmaması için, kararın Resmi Gazetede yayımlanacağı güne kadar yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin bu kararı ile; artık Devlet İhale Genelgelerinin konuyla ilgili düzenlemeleri geçerliliğini kaybetmektedir. Dolayısıyla bundan itibaren ihtiyaçların kamu kuruluşlarından karşılanması hususunda 2886 sayılı Devlet İhale Kanun unda yer alan 71 nci madde hükümleri cari olacaktır.

1.2.2.10- Sayıştay Kararları

1.2.2.10.1. Temyiz Kurulu Kararları

Bu konuda uygulamaya ilişkin olarak İzmit Büyükşehir Belediyesine ait Belde A.Ş. hakkında açıklayıcı ve ilginç bir yargı kararı örneği şöyledir: ¹¹

“Sermayesinin yarısından fazlası belediyeye ait bulunan Belde A.Ş.’den 2886 sayılı Kanun’un 71.maddesinde yazılı şartlara uyulmadan asfalt silindiri alınmış olması nedeni ile, anılan şirketin sözkonusu silindiri alış ve belediyeye satış fiyatları arasındaki farkın tazminine hüküm olunmuştur.

.... Belde A.Ş’nin ana sözleşmesine göre, dayanıklı tüketim malları, araç ve gereç pazarlama ticareti ile işgal etmek üzere kurulmuş olduğu, bu itibarla ne sanayi kuruluşu ne de asfalt silindiri üretebilecek nitelikte olmadığı açıktır.

---

¹¹ Nihat FALAY, Ebrar BERK, Erdal KAYA, Ersin KALAYCIOĞLU: Belediyelerde Mali Yönetim (Yerel Yöneticiler için Bütçe Rehberi) TESEV İstanbul 1998 s.120

Bu itibarla sözkonusu aracın Belde A.Ş.den alınması, 2886 sayılı Kanun'un 71.maddesinde öngörülen "bizzat yapılma veya üretilme" koşuluna aykırı olması sebebi ile mümkün görülmemekte ise de, ...yol çalışmaları nedeniyle asfalt silindirine acilen ihtiyaç duyulduğu, ... aracın demirbaşa kaydedilerek kullanıldığı anlaşıldığından verilen tazmin yükünün kaldırılmasına oyçokluğu ile karar verildi." (Sayıştay Temyiz Kurulu: 10.04.1990 gün ve 22332 sayılı karar)

Belediyenin bağlı şirketine belediye meclisinde alınan ve mahallenin en büyük mülkiye amirince onaylanan bir kararı olmaksızın verilen borcun tazminine ilişkin hükmün tasdikine dair yargı kararı örneği şöyledir. ¹².

...Bu hükümlere göre belediye meclisi borç verme ve borç alma konusunda görüşme yapmak ve karar verme yetkisine sahip olmakla birlikte, bu yetkinin, encümenin görevlerinin sayıldığı 83.maddede yer verilmediğinden, belediye başkanı tarafından havale veya tevdi edilse bile belediye encümeni tarafından kullanılması sözkonusu olmamaktadır.

Dilekçi tarafından, bütçeye bu amaçla ödenek konulduğu ve Valinin bu bütçeyi onaylamakla 1580 sayılı Kanununun 71.maddesinde öngörülen ve 70. maddenin 5.fikrasında yer alan "meclisin ikraz konusunda verdiği kararın en büyük mülki amirce onaylanacağına dair" hükmün de yerine getirilmiş olduğu iddia edilmekte ise de 71.maddeye göre borç vermeye ilişkin meclis kararları mülki amirce ayrıca onaylanmak durumundadır.

..... Ltd. şirketine 900 harcama kaleminden borç verildiği görüldüğünde, 1993 mali harcama kaleminin incelenmesinden bu bölümde, sadece (920-Kurumlara katılma payları ve sermaye teşkili) başlığı altında belediyenin sermayelerine katıldığı.....ve.....A.Ş. için .....-lira ödenek konulduğu, bu ödeneğin ise borç para vermeye ilgisi olmadığı gibi.....Ltd. şirketine ödenen toplam.....-lira ile kıyaslanamayacak bir miktarda (çok düşük) bulunduğu tespit edilmektedir.

---

¹² Sayıştay Kararları " Sayıştay Temyiz Kurulu Kararları" Sayıştay Dergisi Yerel Yönetimler Özel Sayısı sayı: 38, s.250-252

Bu nedenlerle, belediye bütçesinden.....Ltd. şirketine verilen borçların mevzuata uygun olmadığına, dilekçi iddialarının reddine ve ilamın 5.maddesiyle verilen tazmin hükmünün tasdikine (Sayıştay Temyiz Kurulu) 5.10.1999 ve 24534 sayılı karar).

1.2.2.10.2. Daireler Kurulu Kararları

Daireler Kurulunun sözleşme tescilleri ile ilgili karar örnekleri şöyledir. ¹³

“..... Belediye Başkanının hem ita amiri hem de şirket ortaklar kurulu üyesi olduğu ..... Belediyesi Gıda Tüketim Malları Üretim Pazarlama Sanayi ve Ticaret Limited Şirketinin Belediye ihalesine katılmasının, 2886 sayılı Kanunun 6’ncı maddesinde yer alan ihaleyi yapan idarenin ita amirleri ile bunların ortaklarının ihaleye katılamayacağı hükmüne aykırı olduğu noktasından hareketle sözleşmenin tescilinin mümkün bulunmadığı hk. .... Belediye Başkanlığı ile ..... Belediyesi Gıda Tüketim Malları Üretim Pazarlama Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi arasında bağtlanan “Cadde, Sokak ve Tretuvarların Süpürülmesi” işine ilişkin sözleşmenin tescilinde hasıl olan tereddüt üzerine konu 3. Dairede görüşülüp red kararı verilmiş olup Dairesince bu Karara itiraz edilerek konunun Daireler Kurulunda görüşülerek sözleşmenin tescili talep edilmiştir.

.....2886 sayılı Devlet İhale Kanunu’nun “İlkeler” başlıklı 2’nci maddesinin birincifıkrasında:

“Bu Kanunun yürütülmesinde ihtiyaçların en iyi şekilde, uygun şartlarla ve zamanında karşılanması ve ihalede açıklık ve rekabetin sağlanması esastır.” denilmek suretiyle ihalede rekabetin sağlanmasının esas olacağı hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Kanun koyucu kanunun genel ilkelerini bu şekilde belirlemiş olmaktadır.

Bu ilkeler dikkate alınarak düzenlenen Kanunun “ihaleye katılamayacak olanlar” başlıklı 2990 sayılı Kanunla değişik 6’ncı maddesinde;

“Aşağıdaki şahıslar doğrudan veya dolaylı olarak ihalelere katılamazlar:

¹³ www.sayıştay.gov.tr/karar/karararamasonuc.4.4.2004

1- İhaleyi yapan idarenin;

a) İta amirleri,

b) İhale İşlemlerini hazırlamak, yürütmek, sonuçlandırmak ve denetlemekle görevli olanlar,

c) (a) ve (b) bentlerinde belirtilen şahısların eşleri ve ikinci dereceye kadar (ikinci derece dahil) kan ve sıhrî hısımları,

d) (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilen şahısların ortakları,

Bu şahısların yönetim kurullarında görevli olmadıkları anonim ortaklıklar hariç)

2- Bu Kanun ve diğer kanunlardaki hükümler gereğince geçici veya sürekli olarak kamu ihalelerine katılmaktan yasaklanmış olanlar.” denilmek suretiyle ihalelerin tarafsız olarak yürütülmesi ve ihaleye gireceklere güven verilmesini sağlamak amacıyla maddede sayılan şahısların ihaleye katılmaları yasaklanmıştır.

İta amiri konumunda bulunan Belediye Başkanı, aynı zamanda şirketin ortaklar kurulu üyesi olmaktadır. Başka bir anlatımla, Belediye Başkanı ihaleyi yapan belediyenin ita amiri hem de belediyeyi temsilen şirketin ortağı ve şirket yöneticilerini atamaya yetkili konumda bulunmaktadır.

Hal böyle olunca, ihaleyi yapan, onaylayan, denetleyen ve ihaleyi alan aynı Belediye Başkanı olmaktadır.

Böyle bir ihaleye güven duyulmayacağı baştan bellidir. Nitekim, ihaleye de şahıs şirketlerinden hiç katılım olmamıştır.

Bu durum, ihalede rekabetin oluşumunu engellemektedir. Kanun koyucu uygulamada bu gibi rekabete mani olacak durumları önlemek bakımından 2886 sayılı Kanunun 6'ncı maddesinde sayılan şahısların ihalelere katılmalarına yasak getirmiş bulunmaktadır.

Öte yandan, Maliye Bakanlığınca, 17.3.1998 tarih ve 23289 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Devlet İhaleleri Genelgesi (Sıra No: 98/1) nin II-L/3’üncü maddesinde,

“Diğer taraftan , Belediyeler ve Özel İdarelerin kuruluş amaçları dışında başka gerekçelerle ve ticari amaçlarla şirket kurdukları veya kurulmuş şirketlere iştirak ettikleri görülmektedir.

İhtiyaçların bu tür ticari şirketlerden ihale yapılmaksızın karşılanması yukarıda belirtilen ilkelerle bağdaşmamaktadır. 2886 sayılı Kanunun temel ilkelerine uygun olarak ihtiyaçların serbest rekabet ortamı içinde karşılanması tekelleşmenin önlenmesi kamu sektörüne dahil ticari şirketlerin özel sektörle eşit şartlarda kamu pazarına girmelerinin sağlanmasıyla kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir.” denilmektedir. Aynı açıklama 1999 yılı genelgesinde de yer almaktadır.

Her ne kadar, gündem konusu iş için, ihale açılmış ise de, ihaleye yeterince güven duyulmadığından, katılım olmamıştır...

Belediyelerin; kurdukları şirketlere asli görevleri olan işleri ihale etmeleri tekelleşmenin oluşmasına sebep olacağı gibi, özel sektörün belediye şirketleriyle eşit şartlarda ihaleye girmelerine de engel teşkil edecektir.

Söz konusu şirketlerin ihalede rekabeti engellemediği, bilakis fiyatların düşmesine sebep olduğu, iddia ediliyorsa da, bunun doğru olmadığı ihaleye katılımdan da anlaşılmaktadır. İhaleye belediyeye ait şirketin katılması demek ihaleyi şahıs firmalarının alamayacağı anlamına geldiği için ihaleye katılmamaktadırlar. Kaldığı bu tür şirketler sadece bağlı oldukları belediyelerden iş alabilmektedirler.

Uygulamada genellikle belediye şirketlerinin katılmadığı ihalelerde; ihaleye tek teklif verilmesi halinde ihalede rekabetin sağlanmadığı ileri sürülerek, işin yeniden ihaleye çıkarıldığı görülmektedir.

Gündem konusu iş'te bu yola gidilmemiştir. Rekabetin oluştuğuna inanılarak belediyenin kendi şirketine ihale yapılmış bulunmaktadır.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere; bu ihalede amiri ita olan Belediye Başkanı ile birlikte ihale işlemlerini hazırlayan, yürüten, sonuçlandıran ve denetimle görevli olanlar da dolaylı olarak ihaleye katılmış olmaktadır. Bu ortamda rekabetin gerçekleşeceğini söylemek doğru olmaz.

Sonuç olarak Belediye Başkanı'nın şirketin ortaklar kurulu üyesi sıfatıyla, ihaleye katılması 2886 sayılı Kanunun 6'ncı maddesine aykırı olduğundan, gündem konusu sözleşme dosyasının tescilinin mümkün bulunmadığına çoğunlukla, karar verildi." (Sayıştay Daireler Kurulu 16.6.1999 gün 1004/1 sayılı karar)

Daireler Kurulu'nun sözleşme tescili ile ilgili bir diğer kararı şöyledir: ¹⁴

"...460 konut yaptırılmak istenilmesine rağmen, ihale şartnamesine son 5 yılda 2000 konut yapmış veya yaptırmış olma şartının konulmasının rekabeti engellediği, diğer yandan ihaleyi üstlenen firmanın da söz konusu şartı taşımadığı,

...İhaleyi üstlenen ..... A.Ş yönetim kurulu üyesi olan kişinin aynı zamanda, ihaleyi yapan komisyonun üyesi olarak ihaleyi sonuçlandırmış olması, ihaleyi yapanın, onaylıyanın, denetleyenin ve ihaleyi alanın aynı belediyenin yetkilileri olduğu noktasından hareketle, 2886 sayılı Kanunun 6'ncı maddesine aykırı bulunduğu,

2886 sayılı Devlet İhale Kanununun "İlkeler" başlıklı 2'nci maddesinin birinci fıkrasında:

"Bu Kanunun yürütülmesinde, ihtiyaçların en iyi şekilde, uygun şartlarla ve zamanında karşılanması ve ihalede açıklık ve rekabetin sağlanması esastır." denilmek suretiyle idarelere kendilerine verilen görevleri ve hizmetleri kuruluş amaçlarına göre yerine getirirken yapacakları ihalelerde açıklık ve rekabeti sağlamaları görev olarak verilmiş bulunmaktadır.

---

¹⁴ www.sayistay.gov.tr/karar/karararamasonuc.4.4.2004

İtiraz yazısında söz konusu ihalenin 2886 sayılı Kanununun 71'inci maddesi hükümleri çerçevesinde ihaleye çıkarılmadan da yapılabileceği iddia edilmekte ise de;

Anılan Kanunun "İhtiyaçların Kamu Kuruluşlarından Karşılanması" başlıklı 71'inci maddesine "Devlet ihaleleri Genelgesi Sıra No. 2000/1"nin II-L maddesinde açıklık getirilmiştir.

Sözü edilen Genelgenin 3 numaralı bendinde;

"Diğer taraftan, belediyeler ve özel idarelerin kuruluş amaçları dışında başka gerekçelerle veya ticari amaçlarla şirket kurdukları veya kurulmuş şirketlere iştirak ettikleri görülmektedir.

İhtiyaçların bu tür ticari şirketlerden ihale yapılmaksızın karşılanması yukarıda belirtilen ilkelerle bağdaşmamaktadır. 2886 sayılı Kanunun temel ilkelerine uygun olarak ihtiyaçların serbest rekabet ortamı içinde karşılanması, tekelleşmenin önlenmesi, kamu sektörüne dahil ticari şirketlerin özel sektörle eşit şartlarda kamu pazarına girmelerinin sağlanmasıyla kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

Bu nedenle; özel idare ve belediye birlikleri, şirketleri ve iştiraklerinden ihale yapılmaksızın ihtiyaçların temini yoluna gidilmeyecek, Bakanlığımıza bu konuda "uygun görüş" veya "Bakanlığımızca kabul edildiğine dair belge" almak için başvurulmayacaktır." denilerek, belediyelerin kurdukları şirketlere ihtiyaçların ihale edilmeden verilmesinin rekabete engel olacağı gibi, belediye şirketleri için Maliye Bakanlığının uygun görüş vermeyeceği ve bunların 71'inci madde kapsamındaki kuruluşlar olarak kabul edilmeyeceği ifade edilmiştir.

2886 sayılı Kanununun 2'nci maddesinde rekabetin temel ilke olması gerektiği hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Bu ilke dikkate alınarak düzenlenen Kanunun “İhaleye katılamayacak olanlar” başlıklı 6’ncı maddesinde;

“Aşağıdaki şahıslar doğrudan veya dolaylı olarak ihalelere katılamazlar:

1. İhaleyi yapan idarenin;

a) İta amirleri,

b) İhale işlemlerini hazırlamak, yürütmek, sonuçlandırmak ve denetlemekle görevli olanlar,

c) (a) ve (b) bentlerinde belirtilen şahısların eşleri ve ikinci dereceye kadar (ikinci derece dahil) kan ve sıhri hısımları,

d) (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilen şahısların ortakları,

2. Bu Kanun ve diğer kanunlardaki hükümler gereğince geçici veya sürekli olarak kamu ihalelerine katılmaktan yasaklanmış olanlar.” denilmek suretiyle ihalelerin tarafsız olarak yürütülmesi ve ihaleye gireceklere güven verilmesini sağlamak amacıyla maddede sayılan şahısların ihaleye katılmaları yasaklanmıştır.

Söz konusu madde gereği, ihaleyi yapan idarelerin maddede sayılan personeli ile bunların akraba hısımlar ve ortaklarının ihaleye girmeleri men edilmiş bulunmaktadır.

Hal böyle iken, belediyelerin kurdukları şirketlerin, bağlı oldukları belediyelerin ihalelerine katılmaları bahse konu madde hükmüne aykırı olmaktadır. Zira kurulan şirketlerin sermayesi, personeli belediye tarafından verilmektedir.

Bu ihalede de ..... A.Ş. yönetim kurulu üyesi olan kişi, ihaleyi yapan komisyon üyesi olarak ihaleyi sonuçlandırmıştır.

Bu da, ihaleyi yapanın, onaylıyanın, denetliyenin, ihaleyi alanın aynı belediyenin yetkilileri olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla ihalede rekabetin sağlandığını söylemek doğru olamaz.

Sonuç olarak, yukarıda açıklanan nedenlerden ötürü dosyanın tescilinin mümkün olmadığına çoğunlukla karar verildi.” (Sayıştay Daireler Kurulu Kararı, 1039/27 28.06.2000)

1.2.2.10.3. Genel Kurul Kararı

Belediye şirketlerin belediye ihalelerine katılmalarında 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu 2,6 maddelerinin yorumu ile ilgili genel kurul kararı şöyledir: ¹⁵

“Belediyelerin kurdukları veya iştirak ettikleri ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 6’ncı maddesinin 1’inci bendinde sayılan kişilerin yönetim ve denetim kurullarında görev aldıkları ticaret şirketlerinin, aynı belediyeler tarafından açılan ihalelere katılmalarının mümkün olup olmadığı konusunda 3. ve 5. Dairelerin kararları ile 6. ve 8. Dairelerin kararları arasında aykırılık bulunduğu bahisle içtihadın birleştirilmesi istemli davada,

....2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 2’nci maddesinin ilk fıkrasında, bu Kanun hükümlerinin uygulanmasında ihtiyaçların en iyi şekilde, uygun şartlarla ve zamanında karşılanması gerektiği ve açıklık ve rekabetin sağlanmasının esas olduğu belirtilmiştir.

Aynı Kanunun 6’ncı maddesiyle de, ihaleyi yapan idarenin ita amirlerinin, ihale işlemlerini hazırlamak, yürütmek, sonuçlandırmak ve denetlemekle görevli olanların, bunların eşleri ve ikinci dereceye kadar (ikinci derece dahil) kan ve sıhri hısımlarının ve bu şahısların ortaklarının (bu şahısların yönetim kurullarında görevli olmadıkları anonim ortaklıklar hariç) doğrudan veya dolaylı olarak ihalelere katılamayacakları hükme bağlanmıştır.

---

¹⁵ www.sayistay.gov.tr/karar/karararamasonuc.4.2.2004

Görüleceği üzere, 2'nci maddede, ihalelerde uygulanacak ilkeler belirlenmiş, 6'ncı maddede ise bu ilkelerin gereği olarak, ihaleyi yapan kuruluş ile ihale sonucunu etkileyebilecek bir görev ilişkisi bulunanların ihalelere katılmaları yasaklanmıştır.

Her ne kadar belediyelere ait şirketlerin yönetim ve denetim kurullarında görev alan belediye personeli, belediye ihalelerine kendi adlarına katılmamakta iseler de, bu kişilerin görevli oldukları şirketlerin ihalelere katılmaları da 6'ncı madde hükmünün ihlali sonucunu doğurmaktadır. Zira yukarıda da ifade edildiği üzere, 6'ncı maddeyle getirilen yasaklama hükmü, esas itibarıyla, ihaleye katılacak olanların ihaleyi yapan kuruluş ile görev ilişkilerinin bulunması halinde ortaya çıkması muhtemel sakıncaları önleme amacını taşımaktadır. İhale işlemlerinde yetkili belediye görevlilerinin yönetim ve denetim kurulunda buldukları bir şirketin, belediyece açılan ihaleye katılması ise, görev ilişkisinin de ötesinde ihaleyi yapan ile ihaleye katılanın aynı olması anlamına gelmektedir. Böyle bir durum, ihalenin açıklık ve tarafsızlık ilkelerine uygun olarak gerçekleştirileceği konusunda kuşkulara yol açabileceği gibi eşit rekabet koşullarını da ortadan kaldıracaktır.

Bu itibarla, belediyelerin kurdukları veya iştirak ettikleri ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 6'ncı maddesinin 1'inci bendinde sayılan kişilerin yönetim ve denetim kurullarında buldukları ticaret şirketlerinin, aynı belediyeler tarafından açılan ihalelere katılmaları, söz konusu Kanunun 2'nci ve 6'ncı maddelerindeki hükümlere aykırılık teşkil etmektedir.

.....Belediyelerin kurdukları veya iştirak ettikleri ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanununun 6'ncı maddesinin 1'inci bendinde sayılan kişilerin yönetim ve denetim kurullarında görev aldıkları ticaret şirketlerinin, aynı belediyeler tarafından açılan ihalelere katılmalarının mümkün bulunmadığına, çoğunlukla karar verildi.(Sayıştay Genel Kurul Kararı 4985/1 ,26.04.2001)

1.2.3. YASAL ÇERÇEVENİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bütün bu yasal hükümleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi belediyelerin “şirket kurma yetkisinin sınırlandırılmadığı” ikincisi ise” bu yetkilerin son derece sınırlı olduğudur”.

Birinci Görüş:

“Belediyelerin Şirket Kurma Yetkisi Sınırlandırılmamıştır.”¹⁶

Belediyelerin şirket kurma yetkisinin sınırlandırılmadığı görüşünü savunanların dayanağı temel düzenlemelerin başında 1580 sayılı Yasanın yukarıda belirtilen 1’inci bent hükmü gelmektedir. Madde metninde geçen “her türlü teşebbüs” ifadesi, belediyelere şirket kurmada geniş bir serbesti tanıdığını işaret etmektedir.

Nitekim İçişleri Bakanlığı’nın yaptırdığı bir araştırmada, belediyelerin, “..... 19’uncu maddenin 1’inci bend hükmünün çerçeve yetki mütalaa ederek, öte yandan yasaklanmayan yapılabileceği prensibini de konumuzla ilgili olarak çok geniş yorumlamadan belediyenin görevi olan konuda harcama yapabileceği de gözönüne alınarak, Belediye Kanununda kendilerine verilen görevlerden sınai, ticari ve sosyal kamu hizmeti içerisine giren konularla sınırlı olmak kaydıyla şirket kurabilecekleri ve kurulu şirketlere katılabilecekleri belirtilmiştir.

Diğer yandan;

Türk Ticaret Kanunu’nda belediyelerin, şirket kurma, şirketlere ortak olmaları konusunda bir engel teşkil etmediği T.T.K 275’inci maddesinin 1’inci fıkra hükmü ile “.....belediye gibi amme hükmi şahıslarından birisine esas mukaveleye dercedilecek bir hükümle pay sahibi olmasa dahi, mevzuu amme hizmeti olan anonim şirketlerin idare ve murakabe heyetlerinde temsilci bulundurma hakkı verilebilir.” Şeklindeki düzenlemeye ilaveten aynı kanunun 18’inci maddesinde de “Ticaret şirketleriyle gayesine varmak için ticari işletme işleten dernekler ve kendi kuruluş kararları gereğince hususi hukuk hükümleri dairesinde idare edilmek veya ticari şekilde

¹⁶ A. Yasin Karanfiloğlu, “Belediye Şirketlerinin Kurulmasına İlişkin Hukuki Düzenlemelere Alternatif Yaklaşımlar” Sayıştay Dergisi, Sayı: 38, s.41

işletilmek üzere devlet, vilayet, belediye gibi amme hükmi şahısları tarafından kurulan teşekkül ve müesseseler dahi tacir sayılırlar. Devlet, vilayet, belediye gibi amme hükmi şahısları ile umumi menfaate hadim cemiyetler bir ticari işletmeyi ister doğrudan doğruya, ister amme hukuki hükümlerine göre idare edilen ve işletilen bir hükmi şahıs eliyle işletilsinler kendileri tacir sayılmazlar.” hükmüne yer verilmek suretiyle, belediyelerin şirket kurmalarına ilişkin olarak yukarıda belirtilen yasa hükümleri ışığında herhangi bir engelin bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.

Bu görüşün aksini savunanlar ise belediyelerin şirket kurma konusunda sınırlı yetkilere sahip olduğunu ileri sürmektedirler:

İkinci Görüş:

“Belediyelerin Şirket Kurma Yetkisi Sınırlandırılmıştır”.¹⁷

Belediye Yasası, belediyelerin şirket kurabileceği veya şirketlere ortak olabileceği konuları saymıştır. Bu da göstermektedir ki belediyeler şirket kurma konusunda geniş yetkilere sahip değildir. Belediyeler şirket kurma konusunda geniş yetkilere sahip ise, yasa neden belediyelerin şirket kurabilecekleri durumları belirlemiştir.

Belediyeler, yalnızca, yasalarda açık şekilde belirtilmesi durumunda şirket kurabilirler. Mevzuatımızda, belediyelerin şirket kurmasına veya kurulu şirketlere katılmasına olanak tanıyan yalnızca iki hüküm vardır. Bunlardan birincisi yukarıda belirtildiği üzere Belediye Yasasının 19’uncu maddesinin 5’inci bend hükmü, ikincisi ise Belediye Yasasına 5656 sayılı Yasa ile eklenen Ek-2’inci madde hükmüdür. Sözü edilen maddelere göre belediyelerin şirket kurmaları veya ortak olmaları ancak konut yapımı, et nakli, toplu taşımacılık konularıyla sınırlandırılmıştır.

Belediyelerin şirket kurmalarına temel dayanak kabul edilen 1580 sayılı Yasanın 19’uncu maddesinin 1’inci bendi, bu konuda yasal gerekçe olarak ileri sürülmez. Maddede geçen “.....belediyeler kanunun kendilerine tahmil ettiği vazife hizmetleri ifa ettikten sonra belde sakinlerinin müşterek ve medeni ihtiyaçlarını tesviye edecek her türlü teşebbüsünü icra ederler.....” ifadesi belediyelerin, yasanın kendilerine yüklediği,

---

¹⁷ A. Yasin Karanfiloğlu, a.g.m., s.42

vazife ve hizmetleri yerine getirdikten sonra başka işleri de vazife ve hizmet olarak yerine getirebileceklerini belirtmektedir. Bu düzenlemenin belediyelerin şirket kurmasına yetki verdiğini söylemek olanak dışıdır. Açıktır ki şirket kurmak “Vazife ve hizmet” değildir.

Diğer taraftan yukarıda sözü edilen Türk Ticaret Yasasının 18’inci maddesi belediyelerin şirket kurabileceğini değil, bunların şirket kurmaları durumunda “tacir” niteliğine girip girmeyeceğini düzenlemektedir. Yine aynı yasanın 275’inci maddesinin 1’inci bend hükmü de belediyelerin şirket kurmalarına ilişkin bir yetki içermektedir.

Kaldı ki Türk Ticaret Yasası belediyeler için birincil düzeyde yetki yaratmaz. Yasa belediyelerin ticari işletme kurmalarına yetki veren bir yasa değildir. Söz konusu Yasadaki düzenlemeler ancak Belediye Yasasının verdiği yetkiyle kurulan ticari işletme varsa söz konusu olabilir.

Yukarıda belediyelerin şirket kurmaları veya kurulu şirketlere, ortak olmalarına ilişkin her iki görüşe ve bu görüşe destek niteliğinde dayanak alınan yasaların çeşitli hükümleri, karşılıklı ele alınmak suretiyle ortaya iki farklı görüş konmuştur.

Her iki sav yasa hükümleri etrafında değerlendirildiğinde; ortaya belediyelerin şirket kurma veya kurulu şirketlere ortak olmaları konusunda getirilen yasal düzenlemelerin “sınırlı” olduğunu doğrulamaktadır. Şirket kurulabilir savının ise yasa hükümlerinin açık şekilde kaleme alınmayışından dolayı zorlama yorumlarla konuya yaklaşıldığını göstermektedir. Zira Anayasa’nın 127’nci maddesine göre, belediyelerin “görevleri, yetkileri kanunla düzenlenir” kuralı yasallık ilkesi gereği, belediyelerin şirket kurabilmesi için açık bir yasa hükmüne gereksinim vardır. Öte yandan, yasaklanmayanın yapabileceği prensibinden söz ederek, bu ilkenin belediyelerin geniş alanlarda şirket kurmalarına dayanak yapılması yanlışır. Anayasa hükümleri ile bağlantılı olarak “özel hukuk alanında geçerli olan “ehliyet” yani isteyenin yasaklanmamış her konuda faaliyette bulunabilmesinin kamu hukukunda yerini “yetkisizlik”e bırakması.....özel girişimi ile kamu hizmetini ayıran ilke(lerden) dir”.

Ancak ortada, belediyelerin kurduğu veya katıldığı 800 dolayında Şirket bir realite olarak ortada durmaktadır. Madem yasalar Şirket kurulmasını sınırlandırmıştır. Peki yüzlerce Şirketin varlığı ne ile açıklanabilir? Bu sorunun yanıtı belediyeleri Şirket kurmaya iten ve giriş bölümünde kısaca değinilen nedenlerin yanısıra, öteden beri artarak gelen özerklik istekleri ve arayıŐları ile bu sürece katkı sağlayan plansız, programsız ve denetimden uzak yönetim anlayıŐın bir politika olarak benimsenmesi ile açıklanabilir.

Merkezi yönetim bu durumu 1988 yılından itibaren farketmiŐ ise de bu tarihe kadar bir çok Şirket yasal temelden yoksun Şekilde kurulmuş, bu uygulama aşağıda belirtilecek olan çeşitli yasal ve yönetsel düzenlemelere karşılık halen sürmektedir.¹⁸

Yerel ölçekte belediyelerde yaygın olarak yaşanan Şirketleşme faaliyetlerine ilişkin herhangi bir yasal kuralın getirilmemiŐ olması bu süreçte belediyelerin herhangi bir engelle karŐılaŐmamaları merkezi yönetimin bu uygulamaya örtülü onay verdiğini diğer bir deyişle desteklediğini söylenebilir.

Şirketleşme uygulamalarında görölen kuralsızlık ortamı, İçişleri Bakanlığının 7.7.1994 tarih ve 612 sayılı genelgesi ile giderilmeye çalışılmıştır. Genelgede özetle, “Son yıllarda belediyelerin çok sayıda Şirket kurdukları veya kurulmuş Şirketlere iştirak ettikleri görölmektedir. Şirket sayısının her geçen gün arttığı ve özel hukuk hükümlerine dahil bu Şirketlerin yeterince denetlenememesi neticesi kamuoyunda usulsüzlük iddialarının yođunlaŐmasına neden olduğu anlaşılmaktadır.

Sözkonusu genelgede mahalli idarelerin Şirket kurmaları veya kurulmuş Şirketlere ortak olunması konusunda Bakanlar Kurulu izninin alınması için Bakanlığa yapacakları başvuruda;

- 1- Şirket kurulmasını veya sermaye katılımında bulunulmasını gerektiren sebepleri gösterir gerekçe raporunun,
- 2- Kurulacak Şirkete ait fizibilite etüdüünün yapılip yapılmadığının,
- 3- Şirket amaç ve faaliyet konusunun,

---

¹⁸ A. Yasin Karanfiloğlu, a.g.m., s.42-43

- 4- Sermaye katılım miktarı ve Gelir ve Gider nakit durumunun,
- 5- Katılınacak şirketin en son alınmış kar-zarar cetveli,
- 6- Şirket kurulmasına ilişkin mülki idare amirinin görüş yazısının”

ekleneceği ifade edilmiştir. Bakanlıkça bu çerçevede yapılacak talepler Bakanlar Kuruluna sevk edilmeden önce, yukarıda belirtilen esaslar dahilinde ön incelemeye tabi tutulacak ve şirketin kurulması veya kurulacak şirkete ortak olunması faydalı görülürse, Bakanlar Kurulu’ndan gerekli izin talebinde bulunulacaktır. Ancak uygulamada Bakanlar Kurulu izninin alınmasına ilişkin yasal prosedürün dışında da belediyelerin şirket kurduğu belirlenmiştir.

Belediyelerin şirket kurmaları veya kurulu şirketlere ortak olmalarına ilişkin hukuki düzenlemeler yukarıda yapılan açıklamalar ışığında değerlendirildiğinde yeterli olmadığı görülmektedir. Yasa metinleri yeterince açık değildir. Bu durum yanlış uygulamaların yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Her ne kadar Belediye Yasasında şirket kurulmasına ilişkin hususlar konu bakımından belirlenmiş ise de, merkezi yönetimin şirket kurulmasına yönelik yasal düzenlemelerde gecikmesi ve konuya ilişkin düzenlemelerin genelge düzeyinde kalması şirketleşmenin çarpık şekilde plansız ve kuralsız artmasına yol açmaktadır. Kaldı ki sözkonusu yasal ve yönetsel düzenlemelere uygun olarak şirket kurulduğu veya kurulu şirketlere ortak olunduğu düşünülse dahi, belediye veya belediyelerin şirketleri biraraya gelerek yeni bir şirket kurabildikleri, ayrıca vakıfları ve birlikleri aracılığı ile veya kurulu bir şirketi bağış olarak kabul etmek suretiyle de şirket sahibi veya kurulu şirkete ortak olabilecekleri de düşünülürse mevcut yasal ve yönetsel düzenlemelerin, şirketlerin hukuki altyapısına olumlu katkıyı sağlayamadığı anlaşılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM:

BELEDİYELER TARAFINDAN KURULAN ve BELEDİYELERİN ORTAK OLDUĞU ŞİRKETLER

Bu bölümde; önce, büyükşehir belediyelerinin şirket kurmaları, kurulmuş olan şirketlere ortak olmaları, şirketlerin kuruluş amaçları, şirket kurulmasında gözönünde bulundurulması gereken hususlar irdelenecektir. Sonra, belediye iktisadi teşebbüsleri ve şirketlerin uygulamaları, daha sonra da belediye şirketlerinin denetimi ele alınacaktır.

2.1-Büyükşehir Belediyelerinin Şirket Kurmaları ve Kurulmuş Şirketlere Ortak Olmaları:

Büyükşehir belediyelerinin asli (Birinci Bölümde belirtilen kanunlarla) belirtilmiş olan görevleri ile birlikte, çeşitli mevzuatla kendilerine verilen hizmet ve görevleri yerine getirirken, kimi zaman yerel ortak ihtiyaçların karşılanması, kimi zaman da ekonomik, sosyal, hukuki ve sosyo-politik nedenlerle mevzuatta açıkça yasaklanmayan konularda serbestçe tasarrufta bulunabileceği ilkesinden hareket ederek, çok sayıda şirket kurdukları ya da kurulmuş şirketlere katıldıkları görülmektedir.

Belediyeler daha ziyade anonim ya da limited şirket kurmakta veya bunlara katılmaktadırlar.

2.1.1-Şirketlerin Kuruluş Amaçları:

Şirket kurulmasındaki amaçlar “Ana sözleşmede” belirtilmiş olmakla birlikte, asıl amaçlarının genellikle belirtilenden çok farklı olduğu da anlaşılmaktadır. Bu amaçları şöylece sıralamak mümkündür:¹⁹

---

¹⁹ Mustafa DÖNMEZ, “Belediyelerin Şirket Kurmaları ve Kurulmuş Şirketlere Ortak Olmaları.” Mahalli İdareler Dergisi, sayı: 30, Haziran 1996, s.62

-Merkezi yönetimin vesayet ve denetim yetkisinden kurtulmak, daha serbest harcamalarda bulunabilmek,

-2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nun 71'nci maddesinden yararlanılarak, bu Kanunun kısıtlamalarından kurtulmak,

-Halkın katılımını da sağlamak suretiyle, yerel sermayeyi harekete geçirmek ve belde yararı için değerlendirilmesine yardımcı olmak,

-Personel sağlanması ve istihdamında serbest hareket etme olanağı sağlamak, Beldenin sosyal ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunmak,

- Yerel gelirleri artırmak amacıyla yeni kaynaklar yaratmak,

- Özel bankalardan kredi kullanabilmek,

- Yönetim kurulu başkan ve üyelerine ücret ödenmesini sağlamak.

2.1.2- Şirket Kurulmasında Gözönünde Bulundurulması Gereken Hususlar

Belediyelerin şirket kurmalarına ya da kurulmuş bulunan şirketlere katılmalarına imkan veren yasal düzenlemeleri sıralarsak, şu olanaklar ortaya çıkmaktadır:

Türk Ticaret Kanunu'nun 18,'nci maddesinin 1.'nci fıkrasına göre, Belediyeler tarafından özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere kurulan teşekkül ve müesseseler (şirketler) tacir sayılırlar. Ayrıca bunlar, Ticaret Sicil Nizamnamesi'nin 13/l.'nci maddesine göre ticaret siciline tescil ve ticaret odalarına kaydolmak zorundadırlar.

1580 sayılı Kanun'un 19.'ncü maddesinin S.'nci fıkrasında, "Belediye hudutları dahilinde muayyen muntkalar arasında yolcu nakil vasıtası olarak otobüs, omnibüs, otokar, tünel, trolley, füniküler işletmek ve mezbahalarda kesilen etleri Belediye Meclisince tayin ve Dahiliye Vekaletince tasdik edilecek ücret mukabilinde satış yerlerine nakletmek münhasıran belediyelerin hakkıdır. Bunların, belediyelerin de iştirak edecekleri şirketler vasıtasıyla yapılması ve işletilmesi veya icara verilmesi veyahut imtiyazın devri İçişleri Bakanlığı'nın kararına bağlıdır. Belediyeler dilerse inhisan tazammun etmemek şartıyla *bunların işletilmesine ruhsat dahi verebilir."

---

* Tekel niteliğine dönüşmemek üzere

hükmü ile belediyelerin katılacakları şirketler vasıtasıyla hangi hizmetleri yürütebilecekleri açıkça belirtilmiştir.

Keza, 5656 sayılı Kanunla 1580 sayılı Kanun'a eklenen Ek:2 nci maddesinin 2.'nci fıkrasında, "Belediye Meclisleri lüzum ve ihtiyaç gördükleri takdirde Belediye meskenleri yapmak ve bu meskenleri belde sakinlerine kiraya vermek veya satmak işlerini mecburi Belediye hizmetleri arasına koyabilirler. Belediyeler bu maksadı sağlamak üzere bütçelerinde gerekli paraları ayırmak suretiyle döner sermaye tesisine ve kurulmuş veya kurulacak yapı ortaklıklarına katılmaya yetkilidirler." hükmü ile Belediyelerin, amacı sadece mesken üretmek olan ortaklıklara katılabilmelerine imkan verilmiştir.

Ancak, Belediyeler bu iki amaç dışında 1580 sayılı Kanun'un 19.'ncü maddesinin 1.'nci fıkrasındaki, "Belediye İdareleri Kanununun kendilerine tahmil ettiği vazife ve hizmetleri ifa ettikten sonra belde sakinlerinin müşterek ve medeni ihtiyaçlarını tesviye edecek her türlü teşebbüsleri icra ederler." hükmünü geniş yorumlayarak hemen her konuda şirket kurmuşlardır. Gerçi bu hükümden Belediyelerin yolcu taşıma ve mezbahanedeki kesilen etlerin satış merkezlerine nakli ile, amacı Belediye meskenleri üretmek olan şirketler dışında da şirket kurabilecekleri sonucu çıkarılsa da, kurulacak bu tür şirketler için de kesin sınırlamalar getirilmiştir. Buna göre, Belediyeler ancak 1580 sayılı Yasa'da sayılan mecburi hizmetlerini tamamladıktan sonra, ihtiyari hizmetlerin yürütülmesi için şirketler kurabileceklerdir.

İçişleri Bakanlığı bu uygulamayı sınırlamak amacıyla biri 07.07.1994 tarih ve 612 sayılı, diğeri ise 04.08.1994 tarih ve 716 sayılı iki genelge yayınlamıştır. Söz konusu genelgelerde; şirket amacının, Belediyenin görevleri ve belde halkının yerel ve medeni ihtiyaçları ile uyumlu olup olmadığı, kurulacak ya da iştirak edilecek şirkette bir Belediyeye ait sermaye payının % 25' dea, birden çok Belediyenin ortaklığı söz konusu ise sermaye payının % 40'dan fazla olmaması, zarar etmiş şirketlere iştirak edilmemesi ve bunların sermaye arttırımına katılmaması gerektiği ifade edilmiştir.²⁰

---

²⁰ Mustafa DÖNMEZ, a.g.e., s.63

Böylece bu iki genelge ile, belirtilen kayıt ve şartlara uygun şirket kurma taleplerinin Valilikçe İçişleri Bakanlığı'na iletilmesi ve izin alınması esasa bağlanmıştır.

27 Kasım 1994 tarih ve 22124 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 26.'ncı maddesinin son fıkrası ile;

“Belediyeler ve diğer Mahalli İdareler ile bunların kurdukları birlikler tarafından ticari amaçla faaliyette bulunmak üzere ticari kuruluşlar kurulması, mevcut veya kurulacak şirketlere sermaye katılımında bulunulması Bakanlar Kurulu'nun iznine tabi” kılındığından, İçişleri Bakanlığı'nın daha önce yayımlanan 07.07.1994 tarih ve 612 sayılı, 04.08.1994 tarih ve 716 sayılı Genelgesi yürürlükten kaldırılmıştır. (İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü 29.11.1994 tarih ve 1405 sayılı genelge)

Böylece, belediyelerin hangi konuda olursa olsun şirket kurabilmeleri İçişleri Bakanlığı (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü) kanalıyla Bakanlar Kurulu'nun iznine bağlanmıştır.

Ancak, 4046 sayılı Kanun'un 26.ncı maddesinde, gerek Bakanlar Kurulu izni alınması için gerekli yasal prosedürlerin neler olduğu, gerekse Bakanlar Kurulu Kararı alınmasına esas olacak belge ve bilgilerin neler olduğuna ilişkin bir hüküm bulunmadığından bazı belirsizliklerin ortaya çıktığı görülmüştür. Bu belirsizliğin ortadan kaldırılması için İçişleri Bakanlığı konu ile ilgili olarak 16.08.1995 tarih ve 46894 sayılı Genelgeyi yayımlamıştır.

Söz konusu Genelgede, Yerel yönetimlerin şirket kurmaları veya kurulmuş şirketlere ortak olunması konusunda Bakanlar Kurulu izni alınması için Bakanlığa yapacakları başvuruda;

1- Şirket kurulmasını veya sermaye katılımında bulunulmasını gerektiren sebepleri gösterir gerekçe raporunun,

- 2-Kurulacak şirkete ait fizibilite etüdünün yapıp yapılmadığının,
- 3- Şirketin amaç ve faaliyet konusunun,
- 4- Sermaye katılım miktarının,
- 5-Gelir-gider nakit durumunun,
- 6-Katılınacak şirketin en son alınmış kar-zarar cetvelinin,
- 7- Şirket kurulmasına ilişkin mülki idare amirinin görüş yazısının, eklenerek iki örnek halinde gönderilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Bakanlıkça bu çerçevede yapılacak talepler Bakanlar Kuruluna sevk edilmeden önce, yukarıdaki belirtilen esaslar dahilinde ön incelemeye dahi tutulacak ve şirketin kurulması veya kurulacak şirkete ortak olunması faydalı görülürse, o zaman Bakanlar Kurulundan gerekli izin talebinde bulunulacaktır.

2.1.3- Mahalli İdarelerin Ortak Olduğu, Daha Önce Kurulmuş ve Faaliyette Bulunan Şirketlerde Sermaye Artırımına Katılması:

İçişleri Bakanlığı'nın konu ile ilgili 23.01.1995 tarih ve 53059 sayılı yazısına cevaben Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca verilen 13.02.1995 tarih ve 926 sayılı görüşe göre, "Belediyeler ve diğer Mahalli İdareler ile bunların kuracakları birlikler tarafından ticari faaliyet te bulunmak üzere ticari kuruluşlar kurulması veya mevcut şirketlere sermaye katılımında bulunmak suretiyle ortak olunması, Bakanlar Kurulu iznine tabi kılınmakla birlikte, bunların esasen pay sahibi oldukları şirketlerin sermaye artırımına gitmeleri halinde, ortaklık payı oranlarını korumak amacıyla sermaye artırımına katılmaları (rüçhan hakkını kullanmaları) bir kuruluşa yeniden iştirak anlamına gelmediğinden, bu işlemleri kendi yetkili organlarının alacakları kararlar doğrultusunda yürütebilecekleri düşünülmektedir." denilerek konuya bir açıklık getirilmiştir.

Bu durumda Belediyelerin pay sahibi oldukları şirketlerin sermaye artırımına gitmeleri halinde, ortaklık payı oranlarını korumak amacıyla sermaye artırımına

katılmaları için Bakanlar Kurulu'ndan izin alınmasına gerek bulunmayıp, Belediye Meclisince karar alınması yeterli olacaktır.²¹

2.2 - Belediye İktisadi Teşebbüsleri ve Şirketlerin Uygulamaları:

Günümüzde Belediyelerimizin belde halkının yerel ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çeşitli iktisadi ve ticari girişimlerde buldukları, özellikle çok sayıda şirket kurdukları ya da kurulmuş şirketlere katıldıkları sıkça görülmektedir.

Belediyelerin, alternatif hizmet sunma yöntemlerinin başında gelen Belediye İktisadi Teşebbüslerinin genel özellikleri şu biçimde sıralanabilir²²

- Belediye tarafından kurulur veya belediyece ortak olunur.
- Sermayesinin yarısından fazlası belediyeye ait olmalıdır. (Daha az sermaye durumunda Belediye İştirakinden söz edilebilir.)
- Yönetimi belediyenin elinde olmalıdır.
- Belediyenin görev alanına giren bir konuda faaliyet gösterirler.
- Belediye Bütçesinden bağımsız bir bütçeye sahiptirler.
- Özel hukuk tüzel kişisidirler.

Günümüzde Belediye İktisadi Teşebbüslerinin mevzuatla belediyelere verilen görevlerin dışında, çok çeşitli alanlarda faaliyette buldukları görülmektedir. Kuşkusuz bazı teşebbüsler kar amacı gütmeyen, halkın temel ihtiyaçlarını karşılamayı, (ekmek, su, ulaşım vb.) bölge kalkınmasını ya da gider tasarrufunu amaçlayan faaliyetlerdir. Bazıları ise kar amaçlı olup belediyeye gelir sağlamak için kurulmuştur: Otoparklar ve turistik işletmeler gibi.²³

²¹ a.g.e., s.64-65

²² Nuri Tortop, "Güçlü Mahalli İdare Anlayışının Gelişmesi" Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 7, S. Ocak 1998, s.91

²³ Güneri Akalın, "Yerel Yönetimlerin İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi", Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi", Cilt 3, Sayı, 6 (Kasım 1994), s.16

Ancak, kimi Belediyelerimizin kendilerine mevzuatla verilen aslı görevlerim dahi yerine getiremezken, görev alanlarına girmeyen pek çok konuda şirket kurdukları da bir gerçektir.

Aslında Belediyeler ticaretle uğraşması gereken kuruluşlar değildir. Faaliyet alanları yasalarla belirlenmiş, beldenin ve belde halkının yerel nitelikli ortak ve medeni ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü kamu kuruluşlarıdır. Ancak, şunu da belirtmek gerekir ki, Belediyelerin kendilerine mevzuatla verilmiş hizmetleri yerine getirdikten sonra, belde halkının ortak ve medeni ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik girişimleri de doğaldır.²⁴

Belediyelerin, görevlerini ifası için ticari kuruluş kurmalarına ve kurulmuş ticari müesseselere de ortak olmalarına mani bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, özel sektör tarafından yapılması mümkün olan işlerin şirket vasıtasıyla yerel yönetimlerce üstlenilmesi, kamu kaynaklarının israfına ve denetimden uzaklaşmalarına da yol açmaktadır. Konunun yasal düzenlemelerle çözümlenmesi gerekirken, bu konuda herhangi bir mevzuatın geliştirilmemesi belediyelerin gelişi güzel şirket kurma veya kurulmuş şirketlere ortak olunmasını da önleyememiştir. Kaldı ki, Belediyelerin şirket kurma teşebbüsleri son zamanlarda hızla yayılmaktadır. Oysaki, 4046 sayılı Kanun'un amacı; özelleştirme suretiyle ekonomide verimlilik artışını sağlanması ile kamu giderlerinde azalma sağlanmasıdır.²⁵

Belediye şirketlerinin en yaygın ve aktif olanları, anonim şirket'lerdir. Bu şirketler en küçük belediyelerden en büyük belediyelerin ortak olduğu ve yurt geneline yayılmış olan şirketlerdir.

Bunlar özel hukuk hükümlerine göre kurulan ve işletilen kuruluşlar olduğu için, belediyelerin tabi olduğu kayıtlarla kayıtlı olmayan ve onlar gibi sürekli vesayet denetimine tabi olmayan, tamamen serbest piyasa kurallarına göre faaliyette bulunan ticari kuruluşlardır.

---

²⁴ Cemal ÖZYARDIMCI "Belediyelerin Şirket Kurmaları ve Kurulmuş Şirketlere Ortak Olmaları." İller ve Belediyeler Dergisi, sayı 601, s.60

²⁵ a.g.e., s.608

Bu güne kadar, kamu kuruluşlarına ait iktisadi teşebbüsler gibi, belediye iktisadi teşebbüslerinin özellikle de anonim şirketlerinin çoğunlukla zarar ettikleri, bu nedenle kapatılmaları veya bundan sonra kuruluşuna müsaade edilmemesi gerektiği yönünde yaygın bir kanaat oluşmuştur.

Ancak bir şirketin, üretim faktörlerinden sadece sermayesinin üretimden aldığı paya göre hüküm verilmesi, emek karşılığında alınan ücretin, gayrimenkul karşılığında alınan rantın, finansman gideri olarak ödenen faizin ülke ekonomisindeki yerlerin hesaba katılmaması gibi bir yanılaşa götürmektedir.

Belediyelerin, görev alanına girmeyen ve ortada zorunlu bir durum yokken, şirket kurmaları hem kaynak israfına yol açmakta hem de ileride yönetsel bazı sakıncaları beraberinde getirebilmektedir.

Ne var ki, bazı Belediyelerimizin kurmak istedikleri şirketle ilgili herhangi bir fizibilite etüdünü yapmadan, hatta kurulacak şirketle ilgili hedef bile tayin etmeden sadece tavsiyelere uyararak bu yönde karara vardıkları görülmektedir.²⁶

İşte bu nedenle, Belediyelerimizin gerek ekonomide verimlilik sağlanması, gerekse kamu giderlerinde azalma sağlanmasına yönelik olarak şirket kurmadan önce iyi bir değerlendirme yapmaları ve şu soruları cevaplandırmaları gerekir:

- Şirketin faaliyet konusu Belediyenin görev alanına giriyor mu? - Belde ve ülke ekonomisine katkısı ne olacaktır?

-Halkın ilgili hizmete yönelik bir talebi var mıdır?

-Halkın bu yönde katılımı sağlanabilecek midir?

- Araç, gereç, personel ile diğer mal ve hizmet elemanları nasıl sağlanacaktır?

-İlgili birim verimli ve etkin bir üretimi sağlayacak mıdır?

-Şirketin sermayesi ve ileride sermaye yetersizliği karşısında sermaye artırımına gidilebilmesi için yeterli mali kaynak sağlanabilecek midir?

²⁶ Mustafa TEKMEK, "Belediye Şirketlerinin Gıda ve İmalat Sektöründeki Yeri" Mahalli İdareler Dergisi, Sayı 40, s.58

- Sonuçta, belediyenin bu faaliyetten dolayı kar/zarar durumu ne olacaktır? gibi hususları iyi tahlil etmeleri gerekmektedir.

Son olarak belirtelim ki; şirket yönetiminde tam bir serbestlik ile hareket edebilen belediyeler, bir kamu tüzel kişisi olarak yapamadığı bir çok işleri özel tüzel kişiliği nedeniyle şirkete yaptırabilmektedir. Ancak, bu durum, ileride belediyeler için bir takım sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Bu nedenlerle, şirket kurmadan önce bütün bu hususların iyi tahlil edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Belediye şirketleri, belediyelerin idari ve mali özerkliğe sahip, olmaması ve dolayısıyla görev ve sorumluluklarını yerine getirmekte yetersiz kalması nedeniyle bir zorunluluk olarak ortaya çıkmış olmalarına karşın, belediyelerin içinde bulunduğu genel sorunlar bu şirketleri de yakından etkilemiştir.

Şirketlerin mevcut ve yaratmakta oldukları sorunlarını şöyle sıralamak mümkündür;²⁷

1- Çoğu şirkette sabit sermaye yatırımları tamamlanmakta ancak işletme sermayesi sıkıntısı çekildiğinden üretime; geçilememektedir.

2- Üretime geçilememesi, sermaye artırımına katılımı zor hale getirmektedir.

3- Sermaye arttırmalarına gerek Türk Ticaret Kanununa ve gerekse Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca getirilen ve konulan kurallara uyulmamakta, sermaye artırımına katılma kuruluşun o andaki nakit durumuna göre yapılmaktadır.

4- Çalışanların hisse oranlarının düşük olması ve yörede büyük bir sermaye birikimi bulunmaması sebebiyle bu şirketlerin sermaye arttırmaları sonucunda, kamu kurum ve kuruluşlarının hisse oranları sürekli artmaktadır.

5-Şirket mevzuatını bilen personelin azlığı sebebiyle gelişmeler izlenememektedir.

6-Kimliği yapabilirliği, tahsil durumu ile branşına bakılmaksızın çoğu belediye görevlilerine, danışma ve belediye meclisi üyelerine yönetim kurullarında, üye ve denetçi olarak görevler verilebilmektedir.

---

²⁷ D.P.T Yedinci Beşyillik Kalkınma Planı, Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 1994, s.91-92

7- Bazı belediye başkanları ve diğer belediye görevlileri çoğunlukla birden fazla şirkette yönetim kurulu üye ya da başkanlığını üstlenerek her birisinden ayrı ayrı ücret almakta, belediye şirketlerin “ücret ve gelir kapısı” gibi görünmesine neden olan bu durum çalışanlar arasında büyük gelir farklılıklarına ve huzursuzluklara neden olmaktadır.

8- Bir düzenleme mevcut olmadığından belediye şirketlerinde görevlendirilenlere, çok değişik miktarlarda ödeme yapılmaktadır.

9- Belediye başkanları tarafından yapılan ve şirket faaliyetleri ile ilgisi bulunmayan bir kısım temsil-ağırlama ve tören giderleri şirket kasasından ödenebilmektedir.

10-Faaliyet alanlarını belirleyen bir düzenleme mevcut olmadığından özel teşebbüsler gibi hemen her sektörde faaliyette bulunmaktadır.

11-Belediye şirketlerindeki hesaplarda mali tablolarda standartizasyon bulunmadığından mali yapıları hakkında gerçek :ilgilere bazen ulaşılmakta güçlükler çekilmektedir.

12-Türk Ticaret Kanununun şirket işlerinde gerekli özeni göstermeyen ilgililer hakkında uygulanacağına işaret ettiği Borçlar Kanununun 528.maddesi belediye şirketlerinde hemen hiç uygulanmamaktadır.

13- Belediye şirketlerinden çoğu, her yıl artan oranlarda zarar etmekte, bu zararlar da ya şirketlere sermaye olarak : onulan kamu fonlarından giderilmekte ya doğrudan belediye bütçesinden para aktarılmakta ya da araç gereç ve malzeme yardımı yapılmak suretiyle karşılanmaktadır.

14- Şirket sermayesinin büyük kısmı hatta bazen tamamı karşılıksız kaldığı halde yasal gereklere uyulmadan şirket sürdürülmeye çalışılmaktadır.

1994-1995 yıllarını kapsayan belediye şirketlerine yönelik (turizm, ticaret, imalat ve gıda, ulaşım ve hizmet sektörlerinde) yapılan analizlerin sonuçlarına göre²⁸

---

²⁸ Mustafa TEKMEK, “Belediye Şirketlerinin Gıda ve İmalat Sektöründeki Yeri” Mahalli İdareler Dergisi Sayı 40, s.68-69

Mustafa TEKMEK., “Turizm ve Ticaret Sektöründe Belediyeler” Mahalli İdareler Dergisi, sayı 41, s.20

Mustafa TEKMEK, “Ulaşım ve Hizmet Sektöründe Belediye Şirketleri” Mahalli İdareler Dergisi, sayı 42, s.31

-Belediye şirketlerinin ulaşım ve hizmet sektörlerinde özel sektöre göre pek karlılık gösteremediği, bunun nedenin de ulaşım, kanalizasyon ve halk sağlığı gibi hizmetlerin karlılıktan ziyade sosyal yönünün ağır basmasından kaynaklandığı;

-Ticaret ve Turizm sektöründe ise Belediyelerin karlılık açısından farklı sonuçlar elde ettiği, ticaret sektöründe karlılık oranının düşük olduğu halde turizm sektöründe belediyelerin en yüksek orana ulaştığı tesbit edilmiştir. Dolayısıyla belediyelerin en başarılı olduğu sektör turizm sektörüdür.

-Gıda ve imalat sektöründe ise belediyelerin yüksek faaliyet oranlarının diğer iki kesimden (turizm, ticaret ve ulaşım hizmet) özel kesime göre daha iyi olduklarını, karlılık oranlarının ise her iki kesime göre daha geride olduğu tesbit edilmiştir.

2.3. Belediye Şirketlerinin Denetimi

Şirketler, önceleri Devlet Planlama Teşkilatı'nın uygun görüş bildirmesinden sonra kurulmaktaydı. Ancak bu uygulama, yasaların öngördüğü şekilde şirketleşmeyi sağlayamamıştır.

27 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe giren 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa'nın 26 inci maddesinin son fıkrası ile yerel yönetimlerin mevcut veya kurulmuş şirketlere sermaye katılımında bulunmasının Bakanlar Kurulu'nun iznine tabi kılınması, ön denetimi sağlamaya yönelik hüküm içermesi yönünden önemlidir. Bu iznin bir özelliği yasayla düzenlenmesi, eksikliği ise kurulmuş yerel yönetim şirketlerinin, başka şirketlere ortak olmak suretiyle şirket kurmaları şeklinde uygulamada en sık rastlanan konuya madde metninde yer verilmemiş olmasıdır.

Konuya ilişkin olarak işleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün 16.8.1995 tarih ve 46984 sayılı Genelgesinde, "Yerel Yönetimlerin özellikle belediyelerin geçmişte görev alanlarına bile girmeyen pek çok konularda şirketler

kurma ya da kurulmuş şirketlere ortak olma girişimlerinin çok geniş boyutlara ulaşmış olmaları gerek kaynak israfına gerekse denetimlerden uzaklaşmalarına yol açtığından bu sakıncaların ortadan kaldırılması için 4046 sayılı Yasanın 26. maddesine göre Bakanlar Kurulu izninin alınması gereği duyulmuştur.

Şirket kurmaları veya kurulmuş şirketlere ortak olunması için yapılan müracaatların incelenmesinde özel sektör tarafından yapılması mümkün olan işlerin şirketler aracılığıyla yerel yönetimlerce üstlenildiği görülmektedir. Bu gibi hallerde de ileride telafisi mümkün olmayan sıkıntılarla karşı karşıya gelinebileceği tabiidir denilmektedir. Genelgede ayrıca, Bakanlar Kurulunun iznini almadan önce İçişleri Bakanlığı tarafından tespit edilen ve daha önce belirtilen şartların yerine getirilmesi, aksi halde taleplerin işleme konulmayacağı ifade edilmektedir.

Genelgede izin aşamasında istenen belgeler ve yerine getirilmesi istenen koşullar ön denetimin birinci aşamasını oluşturmaktadır. İzin alınması konusunda talep yazısına valilik görüşünün eklenmesi aksi takdirde taleplerinin işleme konulmayacağı uyarısı valilik görüşünün önemini ortaya koymaktadır. Valilik görüşünün alınması ikinci bir denetim basamağıdır.

Ön denetimde üçüncü aşama, İçişleri Bakanlığı tarafından, şirket kurma veya kurulmuş şirketlere ortak olma talebinin ön elemeye tabi tutulması aşamasıdır.

Son aşama ise, İçişleri Bakanlığı tarafından şirket kurması veya kurulmuş şirketlere ortak olması uygun bulunanların, Bakanlar Kurulunun izni alınmak üzere Başbakanlığa gönderilmesidir ve son olarak söz konusu talep Bakanlar Kurulu'nun denetiminin ardından şirket kurma veya kurulmuş şirketlere ortak olma talebine izin verilmekte veya reddedilmektedir. Buna karşılık uygulamada Bakanlar Kurulundan izin alınmadan da şirket kurulduğu görülmektedir.²⁹

---

²⁹ A. Yasin KARANFİLOĞLU, Yerel Yönetimlerin Denetimi" T.C. Sayıştay Başkanlığı, Ankara Ağustos 2000, s.60-61

Yerel yönetimlerin kurduğu ve katıldığı ortaklıkların denetimleri; genellikle yapılan şikayetler, basında yer alan haberler veya kamudan gelen talep üzerine Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müfettişleri tarafından yapılmaktadır.

Denetim, ağırlıklı olarak, Belediyelerin kurduğu veya katıldığı ortaklıklarda yapılmaktadır. Bunun yanı sıra az da olsa özel yönetim şirketlerinde de denetim yapıldığı belirtilmektedir.

Denetim, Ortaklıkların Denetimine Dair Tüzük hükümlerine göre yapılmaktadır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teftiş Kurulunun ortaklıkların denetiminde çok önemli ve özel yetki ve görevlerle donatıldığı görülmektedir. Başka bir deyişle Tüzük, Kurula bu alanda denetim tekeline sahipmiş gibi görüntü vermektedir.

Uygulamada bu alanda denetimin ağırlıklı olarak söz konusu Kurum tarafından yapıldığı anlaşılmıştır. Teftiş Kurulundan alınan bilgiler ışığında Müfettişlerin denetimleri sonucunda ortaya çıkan ortak sonuçlar şunlardır;³⁰

- 1- Personel istihdamında şirket menfaatleri gözetilmemektedir.
- 2- Şirketlere alınan işçilerin belediyelerde memur gibi çalıştırıldığı tespit edilmiştir. Sözü edilen konular özellikle belediyelerde yaygın bir bürokratik tutumu bu uygulamayı teşvik etmektedir.
- 3- Şirketlerin kuruluş amaçlarından zaman zaman uzaklaştıkları tespit edilmiştir.
- 4- Şirket olanaklarının menfaat dağıtımına aracılık etmesinde kolaylıklar bulunmaktadır.
- 5- Yerel Yönetimlerin işlerinin büyük bölümünü şirketlerine ihale etmeleri, çoğu zaman olması gereken rekabeti ortadan kaldırmakta veya azaltmaktadır.
- 6- Yasalarında belirtilen faaliyet konular dışında, çok çeşitli alanlarda faaliyette bulunmaktadır.

7- Ülke ekonomisine yük haline gelmeye başlamışlardır.

8- Denetimin maliyetini arttırmaktadırlar.

Bütün bu olumsuz tespitlere paralel olarak şirketleşme faaliyetlerindeki artışlar da göz önüne alındığında, yerel yönetim şirketlerinde sözü edilen olumsuzlukların büyümesi kaçınılmaz görünmektedir.”

---

³⁰ a.g.e., s.66-67

2.4.BELEDİYE HİZMETLERİNDE ÖZELLEŞTİRME

2.4.1. Özelleştirmenin Tanımı ve Kapsamı

Kamusal bazı hizmetlerin, kullanımına paralel olarak bedellendirilmesi ya da kamuya ait iktisadi mal ve hizmet üretim birimlerinin mülkiyetinin veya yönetiminin özel sektöre devri, yahut kamunun elinde bulunan iktisadi faaliyet alanlarının herhangi bir yönetim ve mülkiyet devri söz konusu olmaksızın özel sektöre açılması ya da bireyin veya gönüllü teşekküllerin kamusal hizmetlerin yürütülmesinde yer alması özelleştirme olarak kabul edilebilir.³¹

Kamusal mal ve hizmet ihtiyacının insanların topluluk olarak yaşamaya başladıkları andan itibaren varolduğunu söyleyebiliriz. Bu tür mal ve hizmetleri sunmakla görevlendirilen devlet zaman içerisinde gerek nitelik ve gerekse nicelik yönünden değişen hizmet talebini etkin olarak karşılayamaz duruma gelmiştir. Bu nedenle, mal ve hizmetleri kamu otoritelerinin yanında çeşitli özel sektör kuruluşlarında sunması tartışılır olmuştur. İdareyi hizmet sunumunu özel sektöre devretmeye iten temel neden ise maliyet tasarrufudur.³²

Dünyada ve Türkiye’de özelleştirme kavramı çok eski olmasına karşın özellikle bizim ülkemizde özelleştirme ekonomideki çıkmazlar için başvurulan birer ekonomik vasıta haline getirilmiştir. 1923’lerde, 1950’lerde, 1954’teki hükümet programında 1950’lerle, 1954’teki hükümet programında bile özelleştirmeden, özel sektör ağırlıklı yatırımlarda bahsedilmesine karşın Türkiye’de 1984’den sonra özellikle KİT’lerin geldiği istihdam boyutundaki ağırlıklı Türkiye’nin özelleştirme meselesini ön plana çıkaran bir kavram haline günümüze gelmiştir.³³

³¹ Recep Bozlağan, “Belediye İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme Tartışmaları” Yerel Yönetimler Sempozyumu, 1-2 Kasım 2000, s.451.

³² Ahmet Ulusoy, “Yerel Hizmetleri Özelleştirme Yöntemleri” Türk İdare Dergisi Haziran 2003. S. 439, s.119-138

³³ Celal Doğan, “Konuşma” Türk Belediyecilik Derneği, Konrad Adenauer Vakfı, ANKARA-17 Şubat 1995, s.57

Kamusal hizmetler alanında yapılan özelleştirme uygulamaları maliyetlerde tasarruf sağlamanın yanında hizmetin kalitesinde de artışa neden olmaktadır. 1980'li yıllarında KİT'ler yanda yerel yönetim hizmetlerinin de hızlı bir şekilde özelleştirilmeye başlandığı görülmektedir.

2.4.2. Özelleştirme Yöntemleri

Özelleştirme kavramı belediyeler açısından iki ayrı işlemi ifade etmektedir. Bunlardan ilki, kendi meclisleri eliyle veya kanunlar yoluyla kurulan iktisadi teşebbüslerin veya diğer hizmet birimlerinin özelleştirilmesidir. Kavramın ikinci yönü ise, belediyelerin yasal olarak yerine getirmek zorunda oldukları çöp toplama, mezbaha, mezarlık ve itfaiye gibi hizmetleri diğer kurum ve kuruluşlara yaptırabilmeleridir. Bu nedenle, belediyelerde özelleştirme iki farklı düzeyde ele alınmıştır. Bunlardan ilki belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi ve ikincisi ise belediye iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesidir.³⁴

2.4.2.1. Belediye Hizmetleri ve Özelleştirme

Belediye hizmetleri, 1580 sayılı Belediye Yasası'nın 15. ve 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası'nın 19.maddesinde yerel hizmetlerin yürütülmesi konusunda belediyelere genel yetki tanınmıştır. Belediye hizmetlerinin bir kısmı doğası gereği doğrudan belediyelerce yürütülmesi gereken hizmetler olup, ilke olarak özel kesime veya gönüllü girişimlere devredilmemektedir. Bu tür hizmetler, hemşehrilerin hak ve özgürlüklerine düzenlemeler getiren, beldenin güvenliği, kamu düzeni ve kamu sağlığı ile ilgili olan ve kamu gücünün kullanılmasını gerektiren hizmetlerdir. Daha çok düzenleme, denetim ve ceza kesmeye ilişkin olan böylesi hizmetlerdir. Daha çok düzenleme denetim ve ceza kesmeye ilişkin olan böylesi hizmetler bir kamu otoritesi olan belediyenin kamu gücüne dayandığı için, prensip olarak herhangi bir kurum veya kişiye devredilmemektedir.

---

³⁴ Recep Bozlağan, "Belediye İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme Tartışmaları" Yerel Yönetimler Sempozyumu, 1-2 Kasım 2000 s.451

Böylesi hizmetler dışında kalanlar konusunda ise özelleştirmeden alternatif bir hizmet sunum biçimi olarak sıkça yararlanıldığı görülmektedir. Nitekim, 1580 sayılı Belediye Yasası'nda, yasa koyucu hizmetlerin ne biçimde yürütüleceğini hemen hemen bütünüyle belediyelerin inisiyatifine bırakmıştır. Yasa'nın 15, 18 ve 19. maddeleri incelendiğinde, “yapmak-yaptırmak”, “etmek-ettirmek”, “yaptırıp işletmek”, “temin eylemek”, “kaldırtmak” ve “imtiyaz vermek” gibi deyimler kullanıldığı görülmektedir. Böylece, yasa koyucu yerel hizmetlerin yürütülmesinde belediyeleri sorumlu tutmuş, ancak söz konusu hizmetlerin doğrudan belediyeler eliyle yürütülebileceği gibi, başka kurum, kuruluş ya da girişimlerce de yürütülmesine olanak tanımıştır.

Buna göre, yerel hizmetlerin yürütülmesinden belediyelerin mutlak biçimde yükümlü tutulduğu söylenebilir. Bununla birlikte, belediyelerin bu yükümlülüğü nasıl ve ne biçimde yerine getirecekleri ise büyük ölçüde kendi inisiyatiflerine bırakılmıştır. İşte alternatif hizmet sunum biçimlerinin söz konusu olabileceği asıl hizmet alanları da bunlardır. Ayrıca, belde halkı da hizmetin kim tarafından yürütüldüğünden çok, hizmetin kalitesiyle ilgilenmektedir. Hizmetle ilgili sorumluluk belediye yönetiminde kaldığı ve belediyeler hizmetin yürütülmesi konusunda gerekli denetim ve gözetimleri yaptığı sürece, hizmetlerin özel sektör kuruluşları ya da gönüllü girişimler tarafından yürütülmesi, kamu yararı açısından önemli bir sorun meydana getirmeyecektir. Belediyenin, sahip olduğu düzenleme (regülasyon) yetkisi ile hizmete her zaman müdahale ederek kamu yararını koruyabilme durumunda olduğu söylenebilir.³⁵

Yerel düzeyde gerçekleştirilen özelleştirme uygulamaların, ulusal düzeyde gerçekleştirilenlere göre etkinlik ve rekabet açısından çok benzer olmadıkları söylenebilir. Yerel yönetim hizmetlerinin özelleştirilmesinde kullanılan yöntemler şu şekilde sıralanabilir.³⁶

---

³⁵ a.g.e, s.451-452

³⁶ Ahmet Ulusoy, “Yerel Hizmetleri Özelleştirme Yöntemleri” Türk İdare Dergisi Haziran 2003, S. 439, s.119-118 Recep Bozlağan “Belediye İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme Tartışmaları”, Yerel Yönetimler Sempozyumu, 1,2 Kasım 2000, s.453,

2.4.2.1.1. İhale Yöntemi

İhale yöntemi yerel yönetim hizmetlerinin özelleştirilmesinde en çok kullanılan yöntemdir. Bu yöntemde bazı kamusal mal ve hizmetlerin sunumu, bir sözleşme ile özel sektöre devredilir. Bu yöntemde kamu kurulu hizmetin finansmanı sağlamakta, üretim içini ise özel sektöre bırakmaktadır.

İhale yönteminin kamu hizmetlerinin yürütülmesindeki önemi piyasada rekabet ortamından yararlanmayı mümkün kılmasıdır. Böylelikle ihaleyi kazanmak için rakip firmalar arasında maliyet ve kalite yönünden bir yarışma sözkonusu olmaktadır.

İhale yönteminde sunulan hizmetin bedelini belediye tahsil eder.

İhale yöntemine konu olan belediye hizmetleri şöyle sıralanabilir; bilgi-işlem, bina temizliği, bina koruması, atıksu tahliyesi, mezbahalar, kanalizasyon ağı, yeşil alan bakımı, çöp toplama işi, mezarlık bakım işleri, trafik planlaması, kamu toplu taşımacılığı, yol temizliği ve bakım gibi, ihale yönteminin belediyeler tarafından kullanılması 1990 yılından sonra ivme kazanmıştır.

Yerel Yönetim hizmetlerinin özelleştirilmesinde en fazla kullanılan ihale yönteminin seçilmesinin bazı temel gereksinimleri bulunmaktadır. Bunlar;

- İhale yöntemi beraberinde rekabeti ve etkinliği getirmektedir, Firmalar arasında yaşanan rekabet maliyetlerde yaşanan tasarrufun temel sebebidir.

- İhale yöntemi kamu yönetiminden daha iyi bir yönetim sistemi de getirmektedir. Çünkü karar alıcılar direkt olarak maliyet-fayda ilişkisi içerisinde davranmaktadırlar.

İhale sonucu devlet tekellerine bağımlılıkta son bulmaktadır.

- İhale yönteminde hizmetin aksaması ya da düşük kalite sunulması durumunda cezai yaptırımlar sözkonusudur.

- İhale yöntemi vatandaşların ihtiyaçlarına karşılama da daha esnektir. Ağır bürokratik engellerin ortadan kalkması hizmet sunumunu daha etkin kılmaktadır.

İhale yönteminin başarısı tahmini bedelin iyi hesaplamasına ve sözkonusu hizmetin piyasadaki rekabet derecesine bağlıdır. Yöntemin bazı olumsuz yönlerinin de şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Rüşvet olasılığı, Bunun önüne geçmek için ilahlar asılı bir şekilde yapılmalıdır.
- Özel firmalar genellikle kalifiyesiz işçi çalıştırmakta ve işçi maaşlarını düşük tutmaktadırlar.
- İhale sonucunda birleşim çalışan işini kaybedebilmektedir.
- Hizmetlerin tümünün aynı firmaya ihale edilmesi durumunda, söz konusu firmanın iflası hizmet sunumunun olmasına neden olmaktadır.

2.4.2.1.2. İmtiyaz Yöntemi

İmtiyaz sistemi bazı hizmetlerin sağlanmasında kullanılan bir kurumsal yaklaşımdır. Bu yöntem konunun telkelinde olan bir hizmetin özel bir firmaya tekel olarak verilmesini yada, belirli bir coğrafi bölgede bir hizmetin yürütülmesi yetkisinin sözleşme ile özel hissi veya kuruluşlara devredilmesini ifade eder.

Bu yöntem yerel hizmetler alanında, özellikle evsel atık ve ticari atık toplanması ve imhası, kamu alt yapı, hava limanı işletmesi araç çekme ve depolama, ambulans hizmeti ve acil tıbbi hizmet işleri, şehir içi ulaşım, elektrik üretimi, caddelerin aydınlatılması, içme suyu sağlanması, stadyum, parklar ve eğlence yerlerinin işletilmesi havalarda uygulanmaktadır.

İmtiyaz sözleşmeleri genellikle uzun süreler için (30 yıl ve daha fazla) yapılmaktadır.

2.4.2.1.3. Kiralama Yöntemi

Kiralama yönteminin esası, hizmeti yürütmek için gerekli araç ve teçhizatın kamuya ait olması, yönetimin ve işletilmesinin özel kişi ve kuruluşlara verilmesidir. Bu sistemin imtiyazdan farkı, hizmet için gerekli yatırımın, kurumun malı olmasıdır. Ayrıca kiralama yönteminde süreler daha kısadır.

Kamu idaresi belirli sözleşme şartları içerisinde kiracıyı her zaman denetlemek ve değiştirmek hakkına sahiptir.

2.4.2.1.4. Kupon Yöntemi

Bu yöntemde devlet kamusal hizmetlerin finansmanı için gerekli olan fonu sağlar, hizmetlerden faydalanarak olanlara hizmetleri satın almada kullanmak üzere satın alma desteği sağlar. Bu yöntem belirli bir hizmet için yeterli pazarın mevcut olduğu, ancak bireylerin ihtiyaçlarını temin edebilecek mali güce sahip olmadıkları alanlarda uygulanır.

Kupon sistemine fakir insanlara verilen yiyecek kuponları örnek olarak verilebilir. Kupon yönteminin başarılı olması için tüketicilerin hizmeti kimden satın alacakları konusunda seçme hakkına sahip olmaları gereklidir.

2.4.2.1.5. Gönüllü Kuruluşlar Ve Kendi Kendine Yardım Yöntemi

Özelleştirmenin doğal olarak ortaya çıkmış biçimi şeklinde nitelendirilen gönüllüler vakıf, dernek ve benzeri kuruluşlar olabileceği gibi, idealist bireylerden oluşan gruplar da olabilmektedir. Kamusal kaynaklar hizmetlerin yeterli düzeyde üretilmesini karşılayamamaktadır. Bu bakımdan toplumun potansiyel imkanlarını da seferber etmek ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Gönüllü kuruluşlar yardıma muhtaç kimselere çok çeşitli hizmet sunmaktadırlar.

Gönüllü kuruluşlar eliyle yürütülebilecek yerel hizmetlere örnek olarak cadde temizliği, itfaiye hizmetleri, eğlence hizmetleri ve koruyucu hizmet verilebilir.

2.4.2.1.6. Fiyatlandırma Yöntemi

Bu yöntem kamu kuruluşları tarafından üretilen mal ve hizmetlerin fiyatlarının piyasadaki şartlarına uygun olarak yani maliyetleri dikkate alarak fiyatlandırılması esasına dayanmaktadır. Yöntemin uygulanması durumunda yerel kamu hizmetlerinin doğrudan doğruya faydalananlar tarafından finanse edilmesi sözkonusudur.

Yerel yönetimlerin hizmetin maliyetini karşılamak üzere aldıkları ücretlere harç adı verilmektedir.

Yerel düzeyde fiyat ve harç uygulaması, ulaştırma, katı atıkların toplanması, park garaj gibi çeşitli hizmetlerde görülmektedir.

Fiyatlandırma yönteminin uygulanmasında ortaya çıkan sakınca ise düşük gelirli kimselerin kamu hizmetinden mahrum kalmalarıdır. Bu olasılık ise kupon yöntemi ile giderilmektedir.

2.4.2.1.7. Vergi Teşvikleri ve İdari Düzenlemeler Yöntemi

Vergi teşvikleri ve bazı idari düzenlemeler, kamu kuruluşları tarafından hizmet sağlayan özel kuruluşları teşvik etmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu yöntem bir kamu hizmetini yürüten özel kuruluşun vergi teşviklerinden yada vergi indirimlerinden yararlanmasını, karşılaştığı mevzuat engellerinin azaltılmasını gerektirir.

Vergi teşvikleri bir çok ülkede, özellikle sosyal hizmetler alanında geniş ölçüde kullanılmaktadır.

Düzenleyici teşvikler şehirli otobüs şirketlerinin ve ulaştırma hizmetlerinin teşviki, evsel atıkların bina dışındaki çöp bidonlarına kovulması, caddeye bakan işyerlerin önünün süpürülmesi amacıyla kullanılabilir.

2.4.2.1.8. Yasal-Kurumsal Serbestleşme Yöntemi

Bu yöntem, genel ve mahalli kamu hizmetlerinde fiyat ve ücret kontrollerine son verilmesi, kamu tekellerinin kaldırılması, kamu girişimlerine sağlanan sübvansiyon türü avantajlara son verilmesi, kısacası kamu sektörü-özel sektör rekabetine engel olan her türlü kanuni ve idari düzenlemelerin ortadan kaldırılmasını ifade etmektedir. Yasal kurumsal serbestleşme yönteminin amacı, kamu hizmetlerinde verimliliği ve kaynak dağılımında etkinliği arttırmaktır.

Ekonomik hayatta görülen kamusal düzenlemeler ilk olarak geniş kullanımı olan doğal tekel hizmetlerinde ortaya çıkmıştır. Bu tür hizmetlerde var olan düşük fiyat elastikiyeti nedeniyle, devlet tüketicileri koruyucu birtakım düzenlemeler getirmiştir. Bu tür hizmetlere örnek olarak su, elektrik ve telefon hizmetlerini verebiliriz. Ancak zaman içerisinde gelişen teknoloji ve rekabet devletin tüketicileri korumak için koyduğu düzenlemeleri kaldırmasına olanak sağlamıştır.

Bu yöntem ile devletin ve belediyelerin ekonomik ve ticari hayat üzerindeki hukuki düzenleme ve kısıtlamalarının kaldırılması amaçlanmaktadır. Yani, kamu kesimi bir taraftan kendisinin yürütmekte olduğu kamu hizmetleri yanında, aynı hizmetin özel girişimcilere de sunulmasına izin vermektedir. Sonuçta tüketicilerin hizmetler konusundaki tatminlerinin maksimize edilmesi amaçlanmaktadır.

2.4.2.1.9. Yap İşlet Devret Yöntemi

Yap işlet devret yöntemi serbest piyasa ekonomisinin tam oluşmadığı ülkelerde özel girişimciyi cesaretlendirmek amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemin temel amacı büyük sermaye gerektiren bazı hizmetleri özellikle sermaye kıtlığı çeken ülkeler

açısından yabancı sermayeye açmaktır. Böylece bu yöntem yabancı sermayenin ülkeye girişin de teşvik etmektedir.

Kendi kaynağını kendisinin oluşturması bakımından kamu idaresine herhangi bir mali külfeti olmayan bu yöntem bir tür imtiyazdır. Yüksek finansman gerektiren bir kamu hizmeti veya bayındırlık işinin sunulması amacıyla, sermayesi ve bütün riski kendine ait olmak üzere, (yerli, yabancı veya ortaklaşa girişimler) özel sektör tarafından kurulup belirli bir süre işletildikten sonra tesisin ilgili kamu kuruluşuna şartsız ve bedelsiz olarak devredilmesi sisteminin özünü oluşturur.³⁷

Özelleştirme işlemlerinin bu türünde, idari bir hizmetin gördürülmesinin götürü veya orantılı bir kazanç ya da ücret karşılığında mültezim adı verilen özel kişi veya kuruluşlara bırakılması öngörülmektedir.

Bu yöntemde işletmenin üstleneceği yatırım ve hizmetin süresinin belirlenmesi, sermayenin miktarı, tesisin işletim esasları, ücretin belirlenmesi titizlikle üzerinde durulması gereken noktalardır. Bu model ile yapılan tesisin işletim esasları, üretilen mal ve hizmetlerin belirli bir kalitede ve uygun fiyatta sunulması belediye iradesinin sorumluluğundadır.³⁸

2.4.2.1.10. Şirketleşme ve Ortak Girişim Yöntemi

Türkiye’de belediyelerin kaynak yetersizliği ve niteliksiz aşırı istihdamı, kanunla kendilerine verilen bir kısım hizmetlerin gerçekleştirilememesinin başlıca nedenlerindendir. Bu nedenle belediyeler kendilerine mevzuatla verilen ancak, yerine getiremedikleri görevlerin gerçekleştirilmesi için şirketleşme yolunu tercih etmeye başlamışlardır.³⁹ Günümüzde yaygın olarak kullanılan bu yöntemde belediyeler kendilerinin kurduğu ya da ortak oldukları işletmelerden sözleşme dahilinde hizmet

³⁷ Ertuğrul Akartürk “Yerel Yönetimlerde Hizmet Sunumunda Alternatif Yöntemler” Balıkesir Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 4, S.6, s.46-61

³⁸ a.g.m. s.46-61

³⁹ a.g.m. s.46-61

satın almaktadır: Sisteminin esasını özel sektörle sözleşme yapmaktan çok, özel şirketlerle ortaklık kurmak oluşturmaktadır. Sistemde üç olasılık söz konusudur:

1. Kamu kuruluşu veya kamu kuruluşuna bağlı girişimci kuruluşlardan birisi veya uluslar arası bir kuruluş bir ya da birden fazla özel girişimci kuruluşla bir karma ekonomi şirketi veya ortak girişim oluşturur. Kamu kuruluşu, daha sonra bu şirketle (yukarıda tanımlanan sistemlerden birini tercih ederek) sözleşme yapar.

2. Kamu kuruluşu kamu hizmeti yapan mevcut bir şirketle ortaklığa girer.

3. Kamu kuruluşu bu tip bir şirketten hisse senedi alır.

2.4.2.1.11. Hizmet Sözleşmesi Yöntemi

İşletme sözleşmesi yöntemi de denilen bu yöntemde, kamu hizmetlerinin etkili bir şekilde işletilmesi amacıyla belirli hizmetler özel bir girişimci tarafından yerine getirilir. Belediyeler temin etmekle yükümlü oldukları hizmetlerin belirli bir kısmının işletme ve bakımı işlerinin yürütülmesi için özel bir şirketle hizmet sözleşmesi yapabilir/

Bu yöntemin kullanılabileceği yerel hizmetlere örnek olarak sayaç okuma fatura düzenleme, kanalizasyon temizletilmesi, atık toplatılması, kamu ulaşım araçlarının bakımı ve tamiri, dağıtım şebekelerinin bakımı gibi hizmetler verilebilir.

2.4.2.1.12. Yönetim Sözleşmesi Yöntemi

Gerçekte hizmet sözleşmesinin bir uzantısı olan yönetim sözleşmelerinde yönetici, hizmet karşılığı tüketiciden alınan faturaların düzenlenmesi ve ücretlerin tahsili dahil, sözleşme konusu hizmetin tümünün sağlanmasından sorumludur ve hizmetin sunumunda görev alan personelin işverenidir. Devlet veya yerel yönetimler hizmetin yönetimine karışamazlar ancak sözleşme hükümleri uyarınca yöneticinin faaliyetlerini denetleyebilirler. İlgili kamu kuruluşunun hizmetin sağlanmasındaki yasal sorumluluğu devanı eder ve tüm finansal ve ticari riskler de kamu kuruluşuna aittir. Yönetici kamu kuruluşuna hizmet verir. Bu yöntemde yöneticinin alacağı ücret genellikle yıllık olarak belirlenir ve sabittir.

2.4.2.1.13. Satış Yöntemi

Dar anlamda özelleştirmeye örnek olarak verilebilecek bu yöntemde ilgili merkezi yada yerel kamu kurumu sahip olduğu varlıkları satışa çıkarır. Burada kamu kuruluşu sahip olduğu hisse senetlerini de satışa çıkarabilir. Satış yönteminde kamu kuruluşu sahip olduğu malvarlığını yada haklarını süresiz olarak özel sektöre satmaktadır

Satış yönteminin en çok eleştirilen yönü devlete ait malvarlığının özel kişilerin tekeline geçeceği endişesidir. Blok satış şeklinde gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarının yoğun eleştirilere maruz kalmasının temel nedenlerinden birisi de budur. Kamuya ait hisselerin mümkün olduğunca çok kişiye satılması ile özelleştirmenin bir amacı olan sermaye mülkiyetinin tabana yayılması hedefi gerçekleştirilirken tekelleşme sorunu da ortadan kaldırılabilecektir.

Satış yöntemi ile özelleştirilebilecek alanlar havaalanları, elektrik hizmetleri gaz Hizmetleri, otoyollar ve köprüler, su ve atık su hizmetleri, geri dönüşüm fabrikaları limanlar şeklinde özetlenebilir.

2.4.2.2. Belediye İktisadi Teşebbüslerinde Özelleştirme

Belediye İktisadi Teşebbüslerinin “şirketleşme” adı altında bir özelleştirme yöntemi olmaktan daha çok, içinde buldukları özel koşullar dolayısıyla genel olarak özelleştirilme durumunda bulunan şirketler olduğu söylenebilir.⁴⁰

Belediye İktisadi Teşebbüslerinin özelleştirilmesi konusunda mali, ekonomik, siyasal ve toplumsal birçok nedenin varlığından sözedilmektedir. Bu nedenleri şu biçimde aralamak olanaklıdır.

- Belediyeye Gelir Temin Etmek: Belediyeler borçlarının arttığı ve bu borçları karşılayacak gelir kaynaklarının ve borçlanma olanaklarının daraldığı dönemlerde, gelir

---

⁴⁰ Recep Bozlağan, “Belediye İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme Tartışmaları” Yerel Yönetimler Sempozyumu, 1-2 Kasım 2000 s. 453

sağlamak gibi bir amaç için özelleştirmeye gidebilir. Bu amaç, daha çok belediyenin elindeki üretim birimlerinin özel sektöre satılması yöntemi ile gerçekleştirilebilir.

- Belediye İktisadî Teşebbüsleri'nin Borç Yükünden Kurtulmak: Bu amaç, Belediye iktisadî teşebbüslerinin zarar ettiği ve bu nedenle ortaya çıkan açıkların belediye bütçesinden yapılan transferlerle giderildiği durumlarda söz konusu olur. Bu transferler, bir yandan hizmetlerin yürütülmesini olumsuz etkilerken, diğer yandan belediyenin manevra yeteneğini de daraltmaktadır.

2.4.2.3. Belediye İktisadi Teşebbüslerinde Özelleştirme Yöntemleri

Belediyeler anonim şirket niteliğine sahip iştiraklerdeki paylarını ve bazı payları temsil eden hisse senetleri ile limited şirketlerdeki paylarını, belediye meclisi kararı ile 3.kişilere devredilebilir ve satabilir. ⁴¹

Belediye iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesinde birinci yöntem blok satış yöntemidir. Belediye iktisadi işletmesinde sahip olunca hisselerin tamamının yada bir kısmının direkt olarak özel sektör işletmelerine devredilmesidir. Burada hisselerin tamamının satılabileceği gibi buradaki esas yönetimin özelleştirilmesidir.

İkinci yöntem halka arz yöntemidir. Belediyelerin sahip olduğu iktisadi işletmelerin tamamın yada bir bölümünün sermaye piyasası mevzuatı hükümleri çerçevesinde genel olarak halka arz edilmesidir. Burada bir yan ürün olarak sermaye mülkiyetinin tabana yayılması ve gelir dağılımında adalet temin edilmesi, mahalli idare ölçeğinde ortaya çıkar.

Üçüncü yöntem, gecikmeli halka arz yöntemidir. Gelecekte kar etme ihtimali bulunan ancak hali hazırda zarar eden bir iktisadi işletmenin rehabilite edilmesi amacıyla kullanılan yöntemdir. Rehabilitasyona kaynak ayıracak durumda olmayan belediyeler şartlı sözleşmeler yaparak, hisseleri blok olarak özel sektöre devredebilirler. Böylece yatırımlar yerine getirilmiş ve rehabilitasyonda yapılmış olur. ⁴²

⁴¹ Bkz. Türk Ticaret Kanunu, sayı 5762, Tarih 29.06.1956. md. 415-418-518-520

⁴² Aslan Yaman "Sunum" Türk Belediyecilik Derneği, Konrad Adenauer Vakfı Ankara, 17 Şubat 1995 s.30-31

2.4.3. Belediye İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme Tartışmaları

Yerel yönetimlerin şirketler kurarak yada kurulan şirketlere ortak olarak ekonomik girişimlerde bulunulması üzerine görüşler şu çerçevelerde saptanabilir.

A- Belediyeler Şirketleşmelidir: ⁴³

1.1580 sayılı Belediye Yasası ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu iş ve işlemlerinde bir çok bürokratik engeller oluşturmaktadır. Bunu aşabilmek için şirketlerin kurulması ve hizmetleri en hızlı şekilde halka ulaştırılması gerekir.

2. Belediyeler çağdaş yaşamın gereklerini karşılamak amacıyla şirket kurmalıdır ancak mevcut yasalar buna yeterli değildir.

3. Belediyeler kendi kaynaklarını yaratmak ve kendi ekonomik işletmelerini kurmak zorundadırlar. Bunun için de şirketleşmelidirler.

4. Belediyelerdeki kaliteli personel kullanımında karşılaşılan güçlükler karşısında, şirketleşme önemli bir çözümdür. Belediyeler genel olarak 657 sayılı yasa uyarınca personel çalıştırmaktadır. Bu durum geçici veya sürekli, yüksek nitelikli personel kullanımına izin vermemektedir. Bu nedenle belediye yönetimleri kalifiye personel ihtiyaçlarını şirketlerin veri kanalıyla karşılamaktadır.

5. Belediyelerin geleneksel, hizmetlerin dışındaki hizmetlere, kentlilerin yeni gereksinimlerini karşılayabilmek için değişik örgütlenmelere ihtiyacı vardır. Örneğin, kömür ithalatı yapmak, hava kirliliğine karşı kentliye sunulan yeni bir hizmettir, fakat bu da mevcut belediye yapılanmasıyla gerçekleştirilemez.

6. Kentsel yenileme projelerinin uygulanabilmesi için yeni örgütlenmelere ihtiyaç vardır; bu kooperatif modelidir. Belediyeler konut talep edenlerle birlikte böyle bir örgütlenmeyle başarılı olmuşlardır.

7. Belediyeler şirketleşme ile kentte oluşacak tekelci yapılaşmanın önüne geçerek ekmek üretimi de olduğu gibi temel gıda sektöründeki küçük üreticilerin boykotlarını kırabilir.

8. Belediyeler gereksinim duydukları mal ve hizmetleri şirketleri kanalıyla üreterek merkezi yönetime karşı kısmi bir bağımsızlık sağlamaktadırlar.

---

⁴³ Gülseren Köksal, "Türkiye'de Yerel Yönetimlerce Kurulan Şirketler" Türk Belediyecilik Derneği, Konrad Adenauer Vakfı, ANKARA, 1999. s.68

9. Belediyelerin yüz milyonlarca dolarlık projeleri için farklı proje yöntemlerine gereksinimleri vardır, bunun için de belediye ölçeğinde düşünülmesi gereken yatırım . bankalarına ihtiyaç vardır.

10. Belediyelerle ilgili uluslararası anlaşmaların belediyelere sağladıkları olanaklarla verimli bir şekilde hizmet üretmek için şirketlere ihtiyaç vardır. Yerel yönetimler, çeşitli uluslararası anlaşmalara taraf olmaktadır. Bu anlaşmaları onaylama yetkişi TBMM'ye aittir. Bu durumun iki istisnası vardır:

a- Ekonomik, ticari, teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı geçmeyen anlaşmalar.

b- Dayanağı uluslararası anlaşmalar olan uygulama anlaşmaları.

Yerel yönetimlerin taraf olarak yer aldığı anlaşmaların çoğu bu istisnai hükümler kapsamında yer almaktadır ve uygulanmaları için şirketleşme gerekir.

B-Belediye Şirketlerinin Sakıncaları: ⁴⁴

1. Merkezi yönetimin vesayetinden kurtulmak için oluşturulmuş hülle kuruluşlarıdır.

2. Belediye şirketleri işletme gereksinmesinden, doğal ihtiyaçtan kaynaklanmamaktadırlar; yani yapaydırlar.

3. Belediyeler vakıflar kurarak ve bu vakıf adına kurulan şirketler aracılığıyla kendi yandaşlarına çıkar sağlayan kurumlar haline gelmişlerdir.

4. Bu şirketlerde yönetici olarak bulunan yerel meclis üyeleri gerekli denetim işlerini yerine getirememektedirler.

5. Belediye şirketleri kanalıyla kaynak yaratmaya gerek yoktur. Ülkemizde kent yönetimleri özellikle Büyükşehir Belediyeleri geniş kaynaklar kullanmaktalar. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 1999 yılı bütçesi İki trilyon 300 trilyon, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin ise 700 trilyon dolaylarındadır. Milli Savunma Bakanlığının 1999 yılı bütçesi 2.5 katrilyon, Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi ise 2.1 katrilyondur. Ankara Büyükşehir Belediyesi 660 trilyonluk Sağlık Bakanlığı bütçesini aşarken İstanbul Büyükşehir Belediyecinin bütçesi bu büyüklüğü ikiye katlamaktadır.

⁴⁴ Gülseren Köksal, "Türkiye'de Yerel Yönetimlerce Kurulan Şirketler" Türk Belediyecilik Derneği, Konrad Adenauer Vakfı, ANKARA, 1999. s.69

6.Belediye şirketlerinde sahiplenme sorunu vardır. Bu işletmelerin sahibi toplumdur. Ama toplum adına bunları yönetecekler devamlı değişmekte ve şirketleri siyasal yapının tercihinine göre idare etmektedirler.

7. Türkiye'nin tüm istihdam sorunu sanki bu şirketlerle çözülecekmiş gibi personel fazlası ile çalıştırılmakta bunun için de mali krize girmektedirler. Belediye şirketlerinde karlılık esas olmalıdır. Siyasi baskılarla verimli çalışamayan bu kuruluşlardan kar beklenemez.

Belediye Şirketlerinin Kurulduğu Alanlar

Belediye şirketlerinin uğraş konulan yerel yönetimlerdeki hizmet anlayışındaki değişiklik doğrultusunda gelişmiştir.

1. Doğalgaz
2. Kanal ve Su tesisi yapmak
3. Şehir planlama
4. Toplu konut yapım»
5. İnşaat
6. Proje
7. Kültür
8. İçme Suyu
9. Gıda
10. Beton Üretimi
- 11.Akaryakıt
12. Fuarçılık
13. Sanat
14. Toplu Taşıım
15. Motorlu araçların bakım ve onarımı
16. Yayın ve Tanıtım
17. Çevre Koruması
18. Ekmek üretimi
19. Kömür ithalatı
20. Free Shop işletmeciliği
- 21.Serbest bölge kurumu işletmesi

22. Uluslararası teknolojik işbirliğini gerçekleştirmek, TeknoPark oluşturmak.
23. Bölgedeki jeotermal esaslı sıcak su potansiyelinden faydalanarak yerleşim alanlarının ısıtılması.
24. Kaplıca işletmeciliği
25. Halkın dinlenme, eğlenme ve diğer sosyal nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tesisler kurma.,
26. Yöredeki her türlü el ürününün iç ve dış piyasada pazarlanmasını sağlamak.
27. Müşavirlik hizmetleri yapmak.
28. Katı atıkların toplanması, nakledilmesi, arıtılması, yakılması ve bundan elektrik enerjisi üretilmesi ve değerlendirilerek depolanmasıdır.
29. Et ve margarin üretimi.

Belediye şirketlerinin kurulduğu alanların çokluğu nedeniyle, belediye iktisadi teşebbüslerinin varlığı ve özelleştirilmesi tartışmalarında, öncelikle “sorun”un ve bu sorun üzerine dayalı “hareket noktası”nın iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Asıl sorun, kanımızca belediye iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi değil, Türk kamu yönetim sisteminin yapısal sorunlarıdır. Çünkü, belediyeleri iktisadi teşebbüsler kurarak şirketleşmeye iten faktörler mevcut sistemin bir sonucudur. Bu nedenle, ülke kamu yönetim sistemi neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde ayrıntılı bir biçimde analiz edilmelidir.

Belediyelerde iktisadi teşebbüs uygulamaları, diğer bir ifade ile “şirketleşme” faaliyetleri, bazı bilim adamlarınca bir özelleştirme yöntemi olarak kabul edilirken, bazı bilim adamları konuya daha temkinli yaklaşmaktadırlar. Bu yaklaşıma göre, öncelikle belediye şirketlerinin sermaye yapısına ve yönetimine bakılmalıdır. Eğer, belediyenin pay oranı yüzde (%) 50’den fazla veya şirket yönetimi bütünüyle ya da ağırlıklı olarak belediyenin elinde ise, bu durumda “şirketleşme” adı altında bir özelleştirme yönteminden söz etmek gerçekçi olmayacaktır. Türk belediyelerinin içinde bulunduğu koşullar dolayısıyla, şirketler bir siyasal kamu kurumu olan belediyeden olumsuz

etkilenmektedir. Bu nedenle, içinde buldukları ilişkiler ağı ve yönetim tarzı açısından genel olarak piyasa gereklerine göre hareket edememektedirler.⁴⁵

Bugün Türk Belediyeleri Merkezi İdarenin izni ve onayı olmadan hiçbir ciddi icraatta bulunamamaktadır.

Türkiye’de merkezi idare, kendi asli fonksiyonlarının yanı sıra eğitim, sağlık ve ulaşım gibi genel olarak yerel yönetimlerin yürüttükleri hizmetleri de yerine getirmeye çalışmaktadır. Genel bütçe vergi gelirlerinden yerel yönetimlere ayrılan paylar toplam yüzde (%) 10 civarında olup, yerel yönetimler toplam kamu harcamalarının ancak yüzde (%) 15’ini gerçekleştirmektedirler. Buna karşılık, gelişmiş ülkelerde kamu hizmetlerinin büyük bir kısmını yerel yönetimler ifa etmektedir. Çünkü kamu hizmetlerinin büyük çoğunluğunu yerel hizmetler oluşturmaktadır. Buna paralel olarak kamu harcamalarının yüzde (%) 35 ile yüzde %65’ini yine yerel yönetimler yapmaktadır.

Türk belediyeleri, kendilerine yeni gelir kaynakları oluşturma konusunda yeterli potansiyele sahip değildir. Bu durum ise büyük ölçüde mevzuattan kaynaklanmaktadır. Belediye merkezi idare tarafından belirlenen vergi ve harçlara yenilerini eklemek bir yana, oranlarını dahi değiştirememektedir. Yerel hizmetlerin bir kısmını yürüten, merkezi idarenin ağır vesayeti altında bulunan belediyeler kaynak yaratıcı çalışmalarda bulunmakta da yeterli değildirler. Kuşkusuz bunda belediyelerin çağdaş yönetim tekniklerine göre yönetilememesinin payı büyüktür.

Türk belediyeleri kamu hukukunun ve kamu bürokrasinin katı kuralları ve ağır işleyişi içinde, asli fonksiyonlarının ancak bir kısmını yürütmeye çalışmaktadır. Mevcut sistemde, ihtiyaç duyulan beşeri ve teknik kaynaklara zamanında kavuşulamamakta, belediyeler her konuda merkezi idarenin ağır vesayeti altında bulunmaktadır. Bu şartlar altında, belediyelerden, sahip oldukları iktisadi teşebbüsleri özelleştirmelerini beklemek gerçekçi olmayacaktır. Çalışma içinde vurgulandığı üzere, söz konusu ekonomik ve

---

⁴⁵ Recep Bozlağan, “Belediye İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme Tartışmaları” Yerel Yönetimler Sempozyumu 1-2 Kasım 2000 s.455

ticari girişimler belediyelere bir çok alanda daha hızlı ve etkin hizmet sunma olanağı vermektedir.

Belediye iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi konusunda genel nitelikli şu öneriler teklif edilebilir.⁴⁶

Türk kamu yönetim sistemi anayasadan itibaren ciddi bir biçimde gözden geçirilerek merkezi idare, subsidiarite (ikame edilebilirlik) düşüncesine uygun olarak asli fonksiyonlarına dönmeli, ülke ihtiyaçlarına ve yerinden yönetim ilkesine uygun bir yerel yönetim modeli geliştirilmelidir.

ii- Yerel hizmet kavramının ruhuna ve gereklerine uygun olarak yerel yönetimleri kapsayıcı y yeni bir “ihale yasası” oluşturulmalıdır.

iii. Devlet personel rejimi yeniden düzenlenerek, belediyelere kendi personellerini teminde ve ücret sisteminin uygulanmasında daha geniş hak ve yetkiler tanınmalıdır.

iv. Belediyeler kendi iç örgütlenmelerini yapma konusunda daha geniş hak ve yetkilerle donatılmalıdır.

v. Belediye birlikleri özendirilmeli, bu konuda etkili yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

vi. Belediyelerin yerel hizmetlerin yürütülmesine yetecek mali, beşeri ve teknik kaynaklarla donanmasının önündeki engeller kaldırılmalıdır.

vii. Merkezi idarenin belediyeler üzerinde uyguladığı idari vesayet denetimi “hukuka uygunluk” denetimi haline getirilmeli, “önceden denetim” yerine “sonradan denetim” ilkesi benimsenmelidir.

viii. Merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde sahip olduğu denetim yetkileri mümkün olduğunca mülki idare amirlerine ve halka bırakılmalıdır.

Genel olarak, Türk kamu ‘yönetim sistemindeki aksaklıkların birer ürünü olan belediye iktisadi teşebbüsleri, günümüzde bir sorun alanı haline gelmiştir. Söz konusu ekonomik ve ticari girişimlerin sorunsallaşması ve bu olumsuz durumun ortadan kaldırılmasına yönelik çözüm önerileri büyük ölçüde belediye iktisadi teşebbüslerinin

---

⁴⁶ a.g.e., s.456

“zarar” ediyor olmasına dayandırılmaktadır. BİT’lerin genel olarak “zarar” ediyor olmasına dayandırılmaktadır. BİT’lerde uygulanan politikaların, bu şirketlerin zarar etmesinde doğrudan payının olup olmadığı da araştırılması ve tartışılması gereken bir diğer önemli konudur. Bu nedenle, BİT’lerin “zarar edenler” ve uygulanan politikalar gereği “zarar ettirilenler” biçiminde kabaca iki gruba ayrılması, üzerinde durulması gereken bir olasılıktır.

Zarar eden BİT’ler, genel olarak “kötü yönetim”, kısmen de “yürütülen yerel hizmetin sahip olduğu özel koşullar” dolayısıyla zarar etmektedir. Zarar ettirilen BİT’ler genel olarak “kötü yönetim”, kısmen de “yürütülen yerel hizmetin sahip olduğu özel koşullar” dolayısıyla zarar etmektedir. Zarar ettirilen BİT’ler konusunda ise, bilinçli bir politikanın uygulandığı bir ihtimal olarak gözönünde bulundurulabilir. Olması muhtemel politikaya göre, BİT’ler üst üste 2-3 yıl çeşitli mal ve hizmet alımları ile zarar ettiriliyor olabilir. Buradaki ana amaç ise, kar etme durumunda vergi vermek zorunda kalınması olabilir. Yapılan zararların çoğunlukla sermaye arttırımı ile kapatıldığı söylenebilir.

Belediye iktisadi teşebbüslerinin zarar ediyor olmasının, kısmen belediye yönetimlerinin uyguladığı mali politikanın bir sonucu olduğu düşünülebilir. Bu politikanın altında yatan başlıca etmen, vergi ödememek değil, büyük bir olasılıkla belediyelerin içinde bulunduğu gelir sıkıntısıdır. Bu sıkıntının giderilmesi ise, gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ile olanaklıdır.⁴⁷

Yukarıda da ifade edildiği gibi, iktisadi teşebbüsler genellikle iki neden dolayısıyla özelleştirilmektedir. Bunlar, “Belediye gelir temin etmek” ve “iktisadi teşebbüs dolayısıyla belediye bütçesinden yapılan harcamaları kısmak”tır.

Zarar eden iktisadi teşebbüslerin özelleştirilmesinde iki değişik olasılık söz konusudur. Belediyeler, “kötü yönetim” dolayısıyla zarar eden şirketlerin özelleştirilmesine sıcak bakarken, zararları büyük ölçüde “yürüttükleri yerel hizmetin özelliklerinden” kaynaklanan iktisadi teşebbüslerin özelleştirilmesine sıcak

---

⁴⁷ a.g.e, s.457-458

bakmayabilirler. Birinci durumda (kötü yönetim dolayısıyla zarar eden iktisadi teşebbüslerin özelleştirilmesi konusunda) belediye seçmen ilişkileri özelleştirme çalışmalarına duyarlı olmayabilir. Ancak, ikinci durumda (“zarar”ın büyük ölçüde yürütülen yerel hizmetin özelliklerinden kaynaklanan iktisadi teşebbüslerin özelleştirilmesi konusunda) belediye-seçmen ilişkileri özelleştirme çalışmalarına daha duyarlı olabilir. Bu husus ise, belediyeleri, bu tür iktisadi teşebbüslerin özelleştirilmesi konusunda çekingen hale getirmektedir.

Kötü yönetim nedeniyle zarar eden iktisadi teşebbüslerin ya özelleştirilmesi, yada yönetimin iyileştirilmesi gerektiği düşünülmelidir.

Birinci durumda (özelleştirme seçeneğinde), belediye iki olasılıkla karşılaşabilir. Bunlardan ilki, zarar eden şirketin özelleştirilmesi sırasında piyasanın bu tür bir özelleştirmeye hazır olup olmadığı ve ikincisi, özelleştirme sonrasında ihtiyaç duyulan hizmetin, piyasadan uygun şartlar altında karşılanıp karşılanamayacağı konusudur. Bu durumda, belediye, yönetimde söz sahibi olacak kadar hisseyi elinde tutarak, çoğunluk hisseni özelleştirebilir. Özelleştirmenin mümkün görülmediği durumlarda ise “yönetimin iyileştirilmesi” söz konusu olabilir,

Belediye iktisadi teşebbüsleri ve bunların özelleştirilmesi ile ilgili şu öneriler getirilebilir.

i. Belediyelerin iştirak edeceği şirketler ve girişeceği ekonomik ve ticari konular hakkında özel bir yasal düzenleme yapılmalıdır. Böylece, mevcut yasal dağınıklığın ve etkisizliğin önüne geçilebilecektir.

ii. Şirketler, yerel ihtiyaçlara uygun olarak, çağdaş yönetim gereklerine göre kurulmalı, ortak olunmalı ve yönetilmelidir.

iii. Şirket yönetim ve denetim organlarında belediyeyi temsilen bulunan görevliler, şirketin faaliyet alanında uzman olmalıdır.

iv. Şirketlerde çoğunluk hissesi belediyeye ait olmamalıdır, ancak, belediye, şirkette yönetim fonksiyonlarına etkin bir biçimde katılacak pay oranına sahip olmalıdır.

v. Belediye, sermaye arttırmalarında çoğunluk hissesini elde etme yönünde hareket etmeye özen göstermelidir. Bu yöndeki girişimler, şirketi “iktisadi teşebbüs” durumuna getirecektir.

vi. Belediye, elinde mümkün olduğunca “imtiyazlı hisse senedi” bulundurmamalıdır. Bu durumda, şirket, büyük ölçüde belediyenin etkisi altına gireceğinden, serbestçe hareket etme yeteneğini kaybedecektir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, belediye iktisadi teşebbüsleri genel olarak Türk kamu yönetim sisteminin bir sonucudur. Bu nedenle, söz konusu şirketlerin özelleştirilmeleri bütüncül bir yaklaşımla irdelenmelidir.⁴⁸

---

⁴⁸ a.g.e, s.458-459

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ TARAFINDAN KURULAN VEYA ORTAK OLUNAN ŞİRKETLERİN ÖZELLİKLERİ

Bu Bölümde önce 15 Büyükşehir, bağlı belediyeler ve bunlara bağlı kuruluşların kurduğu ya da iştirak ettiği şirketlerin sayısı, şirket sermayesi ve belediye hissesi belirtilerek, sonrada İstanbul, İzmit ve Bursa Büyükşehir Belediyelerinin kurdukları veya ortak oldukları şirketlerin özellikleri belirtilecektir.

Şirketlere ilişkin olarak verilecek dökümdede;her bir şirketin adı, şirket hakkında genel bilgi, şirketin sermayesi, sermayeyi oluşturan ortakların sermaye tutarları ve payları, şirketin kuruluş amacı ve faaliyet alanları belirtilecektir.

3.1- 15 Büyükşehir Belediyelerinin İktisadi Teşebbüsleri:

Burada, 15 Büyükşehir Belediyelerinin iştirakleri, sayısı şirket sermayesi ve belediye hissesi hakkında dökümler verilecektir.

3.2- İstanbul, İzmit, Bursa Büyükşehir Belediyelerinde Belediye İktisadi Teşebbüsleri Olarak Şirketler:

Burada zikredilen büyükşehir belediyelerinde mevcut olan şirketlerin sermayeleri hakkında dökümler verilerek, şirketlerin faaliyet alanları ve kuruluş amaçları açıklanacak.

3.2.1- İstanbul Büyükşehir Belediyesi İştirakleri:

Aşağıda İstanbul Büyükşehir Belediyelerinin iştiraklerine ilişkin bilgiler sunulmaktadır. Bu bilgiler şirketlerin ürettikleri mal ve hizmetlerin sektörel ayrımına göre verilmektedir.

3.2.1.1- Gıda Sektörü:

- 1)İstanbul Halk Ekmek un ve Unlu Maddeler Gıda San.ve Tic.A.Ş.
- 2)Hamidiye Kaynak Suları San. ve Tic. A.Ş.

3.2.1.2- Enerji Sektörü:

- 1)İstanbul Gaz Dağıtım San. ve Tic. A.Ş. (İGDAŞ)
- 2)İstanbul Gaz ve Akaryakıt Tedarik San. Tic. A.Ş. (İGATAŞ)

3.2.1.3- İnşaat Sektörü:

- 1)İstanbul Beton Elemanları ve Nazır Beton Fabrikaları San. ve Tic. A.Ş. (İSTON)
- 2)İstanbul Asfalt Fabrikaları San. ve Tic. A.Ş. (İSFALT)
- 3)İstanbul Konut İmar Planı San.ve Tic. A.Ş. (KIPTAŞ)
- 4)Boğaziçi Peyzaj İnşaat Müşavirlik Tek. HİZ. Ağaç San.Tic. (BİMTAŞ)

3.2.1.4- Genel İmalat Sektörü:

- 1) İstanbul Belediyeler Bakım San. ve Tic. A.Ş. (İSBAK)

3.2.1.5- Ulaşım Sektörü:

- 1)İstanbul Ulaşım San. ve Tic.A.Ş. (ULAŞIM A.Ş.)
- 2)İstanbul Deniz Otobüsleri San. ve Tic.A.Ş. (İDO)

3.2.1.6- Hizmet Sektörü:

- 1)İstanbul Çevre Koruma ve Atık Maddeleri Değerlendirme San. ve Tic. A.Ş. (İSTAÇ)
- 2)İstanbul Belediyeler Birliği İşlem San.ve Tic. A.Ş. (BELBİM)

- 3)İstanbul Kùltür ve Sanat Ürünleri Tic. A.Ş. (KÜLTÜR A.Ş.)
- 4)İstanbul Spor Etkinlikleri ve İşletmeciliği Tic.A.Ş. (SPOR A.Ş.)
- 5)İstanbul Ağaç ve Peyzaj A.Ş. (AĞAÇ A.Ş.)
- 6)Büyük İstanbul Turizm ve Sağlık Yatırımları İŖi. Ve Tic. A.Ş. (BELTUR)

3.2.1.7- Sağlık Sektörü:

- 1) Sağlık A.Ş.

3.1-BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN KURDUKLARI VEYA ORTAK OLDUKLARI ŞİRKETLER GENEL DÖKÜM

Aralık 1999 itibariyle 15 Büyükşehir, bağlı belediyeler ve bunlara bağlı kuruluşlarının kurduğu ya da iştirak ettiği şirketlerin Büyükşehirler itibariyle dağılımı şöyledir:

Tablo:1 Şirketlerin Dökümü

No : Belediyenin Adı	Şirket sayısı :	Şirketin Sermayesi (000-TL)	Beld. his (%)	Belediye Hissesi : (000-TL)
1. Ankara B. Ş.B.	16	5.677.662.000	83.6	4.750.624.800
2. İzmir B.Ş.B.	15	14.875.000.000	75.7	11.258.384.500
3. İstanbul B.Ş.B.	18	127.581.600.000	94.8	120.925.421.850
4. Antalya B.Ş.B.	5	1.220.000.000	96.9	1.170.825.000
5. Bursa B.Ş.B.	4	21.000.000.000	94.4	19.833.000
6. İzmit B.Ş.B.	5	2.966.016.665	93.1	2.762.283.920
7. Adana B.Ş.B.	7	6.232.000.000	93.6	5.836.518.000
8. Diyarbakır B.Ş.B.	1	280.000	-	Bilgi edinilememiştir.
9. Gaziantep B.Ş.B.	4	20.000.000	76.1	15.220.000
10. Eskişehir B.Ş.B.	2	8.000.000	43.8	3.500.000
11. Kayseri B.Ş.B.	9	2.524.500	23.3	587.084.963
12. Erzurum B.Ş.B.	1	35.000.000	98.0	34.300.000
13. Konya B.Ş.B.	7	782.600.000	18.9	147.733.640
14. Mersin B.Ş.B.	6	326.370.000	10.2	33.343.664
15. Samsun B. Ş.B.	4	106.000.000	95.3	101.000.000
Toplam	104	162.376.028.665	90.9	147.657.853.837

Kaynak: Gıyasettin GÜRSES, Belediye Şirketleri Hakkında Bilgi Notu T.C.

Sayıştay Başkanlığı Ankara Şubat 2000,s.i.

15 Büyükşehir Belediyesi ve bağılı kuruluşlarının doğrudan, birkaç belediye ile birlikte veya bağılı kuruluşlarla ortaklaşa kurduğu ya da iştirak ettiği şirketlerin sayısı 104'tür. Bu şirketlerin 85'i anonim, 19'u ise limited şirkettir.

Tabloda şirketlerin toplam sermayesi ile belediyelerin bu sermayenin oran ve tutar olarak ne kadarına sahibi oldukları gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi belediyelerin şirketlerdeki hissesi ortalama % 90.9'dur. Birkaç şirkette çok düşük orandaki katılım nedeniyle bu oran ortaya çıkmıştır.

En düşük belediye hissesi bulunan şirketler Mersin, Konya ve Kayseri, en yüksek belediye hissesi bulunan şirket ise Erzurum'dadır. En düşük sermayeli şirketler Diyarbakır ve Eskişehir'de, en yüksek sermayeli şirketler ise İstanbul'dadır.

Ayrıca 2000 yılında kurulan Adapazarı Büyükşehir Belediyesi'nin 1992 yılında kurulmuş Belpaş şirketi vardır.*

2004 yılı itibariyle Sermayesi	10.000.000.000.000-TL
Belediye hisse oranı	%99,5
Belediye hissesi	9.950.000.000.000-TL

* Kaynak:www.belpas.com.tr

3.2-İSTANBUL, İZMİT, BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNDE BELEDİYE İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ OLARAK ŞİRKETLER

3.2.1-İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ İŞTİRAKLERİ, SERMAYESİ BELEDİYE HİSSESİ VE BELEDİYE SERMAYESİ GENEL DÖKÜM

Tablo 2
(2003)

	Şirketin Sermayesi:	Bel.His. %	Bel.Ser.TL.
1- İST. HALK EKMEK	10.000.000.000.000	99.94881	9.994.881.335.000
2- HAMİDİYE	1.500.000.000.000	55.02	825.303.000.000
3- İGDAŞ	170.000.000.000.000	94.45	160.565.000.000.000
4- İGATAŞ	311.600.000.000	50	155.800.000.000
5- BİMTAŞ	700.000.000.000	70.50	493.500.000.000
6- İSTON	4.500.000.000.000	69.45	3.125.250.000.000
7- İSFALT	600.000.000.000	98.056	588.340.000.000
8- KİPTAŞ	11.000.000.000.000	99.73	10.970.000.000.000
9- İSBAK	2.010.000.000.000	99.337	1.996.680.000.000
10- ULAŞIM	10.000.000.000.000.000	99.7430	9.974.300.000.000 .000
11- İDO	20.000.000.000.000	94.397	18.879.404.000.000
12- İSTAÇ	4.350.000.000.000	97.8844	4.257.968.500.000
13- BELBİM	2.000.000.000.000	32	643.909.000.000
14- KÜLTÜR	1.300.000.000.000	99.87	1.298.299.000.000
15- SPOR	1.000.000.000.000	99.68	996.800.000.000
16- AĞAÇ	3.000.000.000.000	43	1.290.000.000.000
17- BELTUR	1.500.000.000.000	99.50	1.496.250.000.000
18- SAĞLIK	1.000.000.000.000	20	200.000.000.000

Tabloda, İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraklerinden en yüksek sermayesi olan Ulaşım A.Ş en düşük olan ise, İGADAŞ, en yüksek belediye hisse oranı İstanbul Halk Ekmek, en düşük ise Sağlık A.Ş, en yüksek belediye sermayesi Ulaşım A.Ş en düşük ise İGADAŞ'ın olduğu görülmektedir.

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi. İbb.gov.tr/sirketler.internet sitesi.5.5.2003

**3.2.2.İZMİT BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ İŞTİRAKLERİ SERMAYESİ,
BELEDİYE PAY ORANI VE BELEDİYE SERMAYESİ GENEL DÖKÜMÜ**

Tablo 3
(1999-2000-2002-2003)

	Şirketin Sermayesi	Bel. His. % 95	Bel. Ser. TL.
1- İZGAŞ A.Ş.	1.250.000.000.000	99.9	1.187.500.000.000
2- İZAYDAŞ A.Ş.	4.000.000.000	99.9	3.996.000.000
3- BELDE A.Ş.	1.000.000.000	99.9	999.000.000
4- ALTINNAL A.Ş.	400.000.000.000	0	0
5- ANTİKKAPI A.Ş.	500.000.000	Bilgi edinilemedi	
6- İSAŞ	19.000.000.000	Bilgi edinilemedi	

**3.2.3.BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ İŞTİRAKLERİ SERMAYESİ
BELEDİYE PAY ORANI VE BELEDİYE SERMAYESİ GENEL DÖKÜMÜ**

**Tablo 4
(1997-2000-2002)**

	Şirketin Sermayesi	Bel.His. %95	Bel.Ser.Tl.
1-BESAS A.Ş.	1.000.000	88.67	886.700
2- BURULAŞ	10.000.000.000	96.00	9.600.000.000
3- BURFAŞ	1.000.000.000	96.00	960.000.000
4- BİNTED A.Ş.	200.000.000	30	60.000.000
5- BURGAZ A.Ş.		Bilgi edinilemedi	
6- BURSA JEOTERMAL A.Ş.		Bilgi edinilemedi	

3.3. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ ŞİRKETLERİNİN FİNANSAL YAPISININ ANALİZİ

3.3.1. ŞİRKETLERİN MALİ YAPISI

Şirketlerin karlılık durumlarını ve mali yapılarını gösteren Tablo aşağıda gösterilmiştir. Sıralama en çok zarar eden şirketten başlayarak yapılmıştır.

Tabloda yer alan şirketlerin 1998 yılına ilişkin olarak, kar/zarar durumları, Aktif Toplamları, Özkaynakları, Yabancı Kaynakları ve Maddi Özvarlıklarına ilk beş sütunda yer verilmiştir.

Sonraki altı sütunda da; Kar/Toplam Aktifler, Kar/Özkaynaklar, Finansal Kaldıraç = Yabancı Kaynaklar/Aktif Toplamı; Özkaynak/Aktif Toplamı, Özkaynak/Toplam Yabancı Kaynak ve Borç/Maddi Özvarlık, ilişkin ve oranlar gösterilmiştir.

Tablo 5 1998 YILI İTİBARIYLA İNCELENEN BAZI ŞİRKETLERİN KARLILIK DURUMLARINA VE MALİ YAPILARINA İLİŞKİN ORANLAR*

BELEDİYE ŞİRKETLERİNİN İSİMLERİ	Kar/Zarar 1	Aktif Toplamı 2	Özkaynak 3	Yabancı Kaynaklar 4	Maddi Özvarlıklar 5	Kar/Toplam Aktif 6	Kar/Özkaynak 7	Fin. Kirdreci-Y.K ay/Aktif 8	Özkaynak/Aktif Toplamı 9	Özkaynak Top. Yb. Kay. 10	Borç/Maddi Özvarlıklar 11
İZGAZ	-883.839.887	43.195.715.670	4.188.988.916	39.006.746.754	4.181.883.558	-1.93	-19.91	69,30	9,70	10,74	932,76
ZAYDAŞ	-399.588.553	566.842.884	-124.596.046	691.438.930	-125.913.246	-70,49	320,71	121,98	-21,98	18,02	549,14
İST.KÜL.SAN.ÜRÜNLERİ TİC.A.Ş.	-297.979.693	925.044.906	41.504.990	883.539.916	41.050.146	-32,21	-717,94	95,51	4,49	4,70	2152,34
İSBK	-237.265.000	1.741.583.000	756.066.000	985.517.000	719.161.000	13,62	-31,38	56,59	43,41	76,72	137,04
İST.HALK EKMEK SAN.TİC.A.Ş.	-225.598.000	8.563.782.000	5.369.202.000	3.194.580.000	4.888.521.000	-2,63	-4,20	37,30	62,70	168,07	65,35
SPOR A.Ş.	-152.573.000	330.132.000	81.686.000	248.446.000	31.872.000	-46,22	186,78	75,21	24,74	32,88	786,92
BELTUR	-127.435.000	996.768.000	671.903.000	324.865.000	501.273.000	-12,78	18,97	32,59	67,41	206,83	64,81
BELBİM	-92.309.000	3.115.929.000	336.870.000	2.779.059.000	307.139.000	-2,96	-27,40	89,19	10,81	12,12	904,82
İSTAÇ	-66.449.322	1.936.209.181	1.381.478.942	554.730.239	1.246.035.677	-3,43	-4,81	28,65	71,35	249,04	44,52
BELPET (İGATAŞ)	-59.766.000	694.601.000	29.439.000	665.162.000	29.439.000	-8,60	-203,02	95,76	4,24	4,43	2259
BİMTAŞ	-50.443.083	479.946.296	292.304.013	187.642.283	278.549.444	-10,51	17,26	39,10	60,90	155,78	67,36
46.756.439	35.566.925.336	7.314.499.412	28.242.425.924	7.288.703.567	-0,13	-0,64	79,43	20,57	25,90	387,48	
İST. AĞAÇ VE PEYZAJ SAN.TİC.A.Ş.	-8.723.000	276.573.000	104.080.000	172.493.000	100.170.000	-3,15	-8,38	62,37	37,63	60,34	172,20
SAGLIK A.Ş.	-305.262	9.694.738	9.694.738	0	9.694.738	-3,15	-3,15	0,00	100,00	0	0,00
BİNTED	646.799	42.201.978	3.115.248	39.086.730	3.115.248	1,53	20,76	92,62	7,38	7,97	1254,69
BURULAŞ	673.540	16.023.968	10.673.540	5.350.428	10.509.449	4,20	33,31	33,39	66,61	199,49	50,91
BURFAŞ	3.922.761	26.294.456	11.872.081	14.422.375	11.872.081	14,92	33,04	54,85	45,15	82,32	121,48
İST.ULUŞIM SAN.TİC.A.Ş.	7.102.000	7.103.944.000	1.209.106.000	5.894.838.000	654.439.000	0,10	0,59	82,98	17,02	20,51	900,75
İSTON A.Ş.	29.356.858	5.906.647.334	4.424.229.942	4.482.617.392	1.335.203.801	0,50	2,06	75,89	24,11	31,77	335,73
HAMİDEYE KAY. SULARI SAN.TİC.A.Ş.	88.311.388	1.121.536.717	814.077.750	307.458.967	793.851.077	7,87	10,85	27,41	72,59	254,78	38,73
İGDAŞ	218.377.000	264.747.162.000	139.389.276.000	125.357.886.000	139.354.759.000	0,08	0,16	47,35	52,65	111,19	89,96
İDOA.Ş.	251.026.821	49.183.497.160	5.473.033.876	43.710.463.284	5.283.477.924	0,51	4,59	88,87	11,13	12,52	827,30
İSFALT A.Ş.	402.280.000	30.351.242.000	1.348.277.000	29.002.965.000	767.894.000	1,33	29,84	95,56	4,44	4,65	3777,00
TOPLAM:-1.647.334.072	456.888.496.624	170.136.762.402	170.136.762.402	286.751.734.222	167.712.390.464	-7,86	-35,43	65,34	34,65	74,99	644,45

*Kaynak : Griyasettin GÜRSES, Belediye Şirketleri Hakkında Bilgi Notu. T.C. Sayıştay Başkanlığı, Ankara Şubat 2000 s. 52,53,54,55,56

İlgili Belediyelerin Faaliyet Raporları

Mali Oranlar Hakkında Açıklama Notu

Mali oranların ne anlama geldiğini kısaca şöyle açıklayabiliriz.

1-Kar/Toplam Aktif = Varlıkların Karlılığı:Varlıkların İşletmede ne ölçüde verimli kullanıldığını gösterir.

2- Kar/Özkaynak: İşletme sahipleri tarafından sağlanan kaynağın bir birimine düşen kar payını gösterir. İşletmenin yönetimindeki başarı derecesini gösteren bir orandır. Bu oranın alternatif getiri araçlarından (faiz, tahvil, bono, döviz vb.) yüksek olması istenir.

3-Yabancı Kaynak Toplamı (Toplam Borç)/Aktif Toplamı=Finansal Kaldıraç : Varlıkların yüzde olarak ne kadarının yabancı kaynaklarla (borçla) finanse edildiğini gösterir. Fon maliyetinin minimum olacağı noktaya kadar bu oranın yüksek olması iyidir.

4- Özkaynaklar/Aktif Toplamı: İşletmenin uzun vadeli borç ödeme gücünü gösterir. Oranın yüksek olması borç verenler açısından iyidir. Bu oranın % 50'nin altına düşmesi istenmez.

5- Özkaynaklar/Toplam Yabancı Kaynak (Borçlar): Finansman oranı; (1) den büyük veya (eşit) olması istenir.

6- Borçlar/Maddi Özvarlıklar: (1) den küçük olması istenir. Maddi özvarlıkların borçları karşılama oranını gösterir.

(Maddi Özvarlık=Özkaynak-Maddi Olmayan Duran Varlıklar)

3.3.2. KONSOLİDE BİLANÇONUN MALİ ANALİZİ

Tablonun toplam sütunundaki rakamları şu şekilde özetlenebilir:

1- Kar/Toplam Aktif: (1/2) Toplam olarak 1-6 trilyon ciro zarar eden şirketlerin varlıklara nazaran karlılığı (-) % 7,86'dır. (6.sütun) Bu durumda varlıkların karlılığından söz edilemez.

2- Kar/Özkaynak: (1/3) 1998 yılında şirketler Özkaynaklarının % 35,43'ü oranında zarar etmişlerdir. (7.sütun) İşletmelerin yönetimindeki başarı derecesini gösteren bu oran değerlendirmeye alınan şirketlerin pek de iyi yönetilmediğini göstermektedir. Zarar eden bazı şirketlerde bu oranın (+) çıkması özkaynaklarını tamamen tüketip (-) özkaynakla çalışıyor olmalarından kaynaklanmaktadır.

Alternatif yatırım araçlarının getirileri de göz önüne alındığında, bir-iki şirket hariç kar etmiş görünen şirketlerin de iyi yönetilmediğini söylemek mümkündür.

3- Finansal Kaldıraç= Yabancı Kaynak Toplamı/Aktif Toplamı: (4/2) % 65,34 olan bu oran varlıkların % 65,34'ünün yabancı kaynaklarla karşılandığını göstermektedir. (8.sütun)

4- Özkaynaklar/Toplam Aktifler: (3/2) Bu oran 1998 yılı için 34,65'dir. (9.sütun) Borç (kredi) veren finans kurumları için tercih edilir bir durum değildir.

5- Özkaynaklar/Toplam Yabancı Kaynaklar: (3/4) 1998 yılında bu oran % 74,99'dur. (10.sütun) Bu oranın %100'den aşağı düşmesi istenmez. Oysa Tablo'daki 23 şirketin sadece (7)'si bu şartı yerine getirebilmektedir. Bu yapıdaki şirketlerin normal koşullarda, piyasadan kredi (borç) bulmaları zordur.

6- Borç/Maddi Özvarlık: (4/5) 1998 yılı için % 644,45 olan bu oranın % 100'den küçük olması istenir. (11.sütun) Maddi özvarlıklarının çok üzerinde borçlanmış olan bu şirketlerin yukarıda da belirtildiği üzere piyasadan borç bulmaları çok zordur. Aynen

10.sütündaki göstergelere paralel olarak, sadece (7) şirket bu şartı yerine getirebilmektedir. Bazı şirketlerde bu oranın (-) eksi vermesi ise maddi özvarlığı eksiye düşmüş, özvarlığını yitirmiş şirketlerin tamamen yabancı kaynaklarla (borç ile) ayakta durmaya çalıştığını göstermektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı İZAYDAŞ şirketi belirtilen olumsuz niteliği açıkça yansıtmaktadır.

Bu durumda;

Belediyelerin kurdukları veya ortak oldukları şirketlerin incelemeye alınanlarının değerlendirilmesinde, verimli çalıştıkları söylemek mümkün görünmemektedir. Konsolide bilançoda da görüldüğü gibi, şirketlerin 1998 yılı toplam zararı: 1.647.334.072.000.-TL'dir.

Bu değerlendirmeler şirketler bazında yapıldığında şirketlerin hemen tamamının verimli çalışmadığı görülecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BELEDİYE İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ, AMAÇLARI ve SORUNLARI

4.1 Belediye İktisadi Teşebbüslerinin Tanımı, Kapsamı ve Temel Amaçları

Günümüzde toplumun ihtiyaç duyduğu hizmetlerin bir kısmı merkezi yönetim ve bir kısmı da yerel yönetimler tarafından sağlanmaktadır. Tüm kamu hizmetlerinin merkezi idare tarafından üretilmesi, kamu yararının maksimum düzeye çıkmasını önlediğinden, başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlerin Dünya’da ve Türkiye’de gittikçe önemleri daha da artmış bulunmaktadır. Bu nedenle, bugün belediyeler sadece klasik belediye hizmetlerini sağlamamakta bunun yanında yerel bölge insanların gereksinim duyduğu özel mal ve hizmetleri de üretmektedirler. Başka bir deyişle, belediyeler, üstlendikleri mahalli hizmetleri kurdukları şirketlerle veya çeşitli yöntemlerle özel sektöre havale ederek gerçekleştirmektedirler.

Ülkemizde toplumsal hizmetlerin üretimi, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında paylaşılmakla beraber, verimli gelir kaynakları merkezi idarenin yönetim ve kontrolü altında bulunmaktadır. Merkezi idare, topladığı vergilerden belediyelere verilmesi gereken payları kısabilmekte ve belediyeler kendi öz vergi kaynaklarını da istedikleri gibi serbest bir biçimde kullanamamaktadırlar. Bu tablo karşısında belediyeler yerine getirmekle hükümlü oldukları hizmetleri sağlamakta ekonomik zorluklarla karşılaşmaktadırlar. İşte bu ekonomik engeli aşabilmek amacıyla belediyeler, kendilerine yeni gelir kapıları açacak örgütlenme modelleri oluşturmak zorunda kalmışlardır. Bu bağlamda belediyeler, ticari alanda faaliyette bulunmak amacıyla Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre şirketler kurmakta veya kurulu bir şirkete iştirak ettikleri gözlenmektedir. Zaman zamanda belediyeler kendi aralarında veya diğer yerel yönetim kuruluşlarıyla belli bir gayeyi gerçekleştirmek amacıyla birlikler meydana getirmektedirler. İşte, bu tür kuruluşların tümüne birden Belediye İktisadi Teşebbüsü (BİT) denilmektedir. Ne varki, Belediyelerin İktisadi faaliyetlerini düzenleyen mevzuat, bugün oldukça dağınık ve yetersiz bir manzara sergilemektedir.

Bilindiği gibi, 1580 sayılı Belediye Kanunun'da, kanunen kendilerine verilen zorunlu görevleri yerine getirdikten sonra belediyelerin iktisadi işletmeler de kurabilecekleri belirtilmektedir. Söz konusu kanunun 19. maddesinin 1. fıkrasında: "Belediye idareleri kanunun kendilerine tahmil ettiği vazife ve hizmetleri ifa ettikten sonra belde sakinlerinin müşterek ve medeni ihtiyaçlarını tasviye edecek her türlü teşebbüsü icra ederler." İfadesi yer almaktadır. Bu hükme göre belediyeler, 1580 sayılı kanunun 15. maddesinde belirtilen zorunlu görevleri yerine getirdikten sonra her türlü girişimde bulunabilirler ve doğrudan doğruya ticari işletme kurabilirler.

Özellikle 1984 yılından sonra belediyeler, üstlendikleri görevleri yerine getirebilmek amacıyla kendi hükmi şahsiyetleri dışında bazı ekonomik işlere yönelmek amacıyla ticari şirketler kurdular. Daha önce de ifade edildiği gibi, mali yetersizliklerine bir çözüm olarak görülen bu kuruluşlara genel olarak Belediye İktisadi Teşebbüsü (BİT) adı verilmektedir. Belediyeler tarafından kurulan bu ticari işletmelerin kuruluşları aşağıda özetlenmektedir:

- a) Belediyeler, Devlet İhale Kanunu'nun dar kalıplarına bağlı kalmadan kurdukları şirketle, ihale işlerini serbestçe yapabilmek,
- b) Merkezi idarenin ağır vesayyetinden ve denetiminden kurtularak serbestçe harcamalarda bulunmak,
- c) Beldenin sosyal ve ekonomik gelişmesine katkıda bulunmak,
- d) Belde yaşaşanlarının birikimlerini değerlendirerek, yerel sermayeyi harekete geçirmek.
- e) Gelirlerini attırmada yeni kaynaklar yaratmak,
- f) Özel bankalardan kredi kullanmak,
- g) Nitelikli personel istihdamında hareket serbestisi kazanmak,
- i) Şirketlerde yönetim kurulu üyelikleri sağlayarak üst düzey belediye yöneticilerine ücret takviyesi yapmak,
- j) Siyasi reklam amacıyla kurdukları ticari şirketleri kullanmak ve eser bırakmak için BİT'ler kurmaktadır.

4.2. Belediye İktisadi Teşebbüllerinin Hukuki Nitelikleri

Daha öncede belirtildiği gibi, Belediye İktisadi Teşebbüslerinin kuruluş ve işleyişini düzenleyen mevzuat oldukça dağınık ve yetersiz bir tablo sergilemektedir. Bununla birlikte, bu kuruluşların en temel hukuki dayanakları 1580 sayılı yasa ile 3030 sayılı yasadır. Belediye İktisadi Teşebbüsleri, özel şirket statüsünde olduklarından dolayı, Türk Ticaret Kanunu kapsamına da girmektedirler. Nitekim, Türk Ticaret Kanunu'nun 18. maddesinin 1. fıkrasına göre, belediyeler tarafından özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek ve ticari biçimde işletilmek üzere kurulan teşekkül ve müesseseler, tacir sayılmaktadır.

Bilindiği gibi, 1580 sayılı Belediye Yasasını oluşturan temel düşünce, yerel düzeyde ortak medeni ihtiyaçların karşılanmasıdır. Bu ana düşünceyi esas alan 1580 sayılı Yasa, 15. maddesinde, belediyelerin görevlerini 82 fıkra halinde saymıştır. Genel olarak bu görevler, belde sağlığı ve temizliği, sosyal yardım işleri, kentin imarı ve alt yapı işleri, belde ve belde halkının düzen ve esenliğinin sağlanması, piyasa kontrolü, kültür işleri ve sınai, ticari ve ekonomik özellik taşıyan işler biçiminde özetlenebilir.

Aynı zamanda 1580 sayılı Yasanın gerekçesinde, belediyeler de özel ve gerçek tüzel kişiler gibi temel haklardan olan çalışma ve iş yapma hakkına sahiptirler. Bu nedenle, bahsedilen yasanın 19. maddesinin 1. fıkrasında yer alan taahditler dahilinde, belediyelerin istedikleri konuda şirket kurma ve kurulmuş şirketlere ortak olma hakkına sahip oldukları öngörülmektedir.

Bunun dışında, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesinin Yönetimi Hakkındaki Yasada da, Büyükşehir Belediyelerinin sınai, ticari ve ekonomik özellik taşıyan görevleri için "işletmek" ve "işlettirmek" biçiminde ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu ifadelerden, yasanın Büyükşehir Belediyelerinin de şirketler kurmasına izin verdiği ve bu alanda önemli bir hareket serbestisi sağladığı anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan Türk Ticaret Kanununun 18. maddesinde, ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, Vilayet, Belediye gibi kamu hükmi şahısları tarafından kurulan teşekkül ve müesseselerin de tacir sayılacağı öngörülmektedir. Bu nedenle, Türk Ticaret Kanununa göre, belediyeler yeni bir şirket kurabileceği gibi daha önce kurulmuş olan şirketlere de ortak olabilmektedirler. Belediyeler, yasanın kendilerine sağlamış olduğu bu olanaktan yararlanarak limited şirket veya Anonim Şirket kurabilmekte veya daha önce kurulmuş olan bu tür şirketlere ortak olabilmektedirler.

1994 tarihinde yayınlanan 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlemesine ilişkin Yasanın 26. maddesinde de, belediyeler tarafından ticari amaçla faaliyette bulunmak üzere ticari kuruluşlar kurulmasının, belediyelerin mevcut ve kurulacak şirketlere sermaye katılımında bulunmasının, Bakanlar Kurulunun iznine tabi olduğunu hükme bağlamıştır. Bahsedilen yasanın anılan hükmü gereğince de, Belediyeler, Belediye İktisadi Teşebbüs kurma yetkisi tanınmaktadır. Daha önce bu yetki, belediye meclislerinin kararına bağlı iken, 4046 sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle, söz konusu izin verme yetkisi Bakanlar Kuruluna geçmiş bulunmaktadır.

4.3. Belediye İktisadi Teşebbüsleri ile Belediye Yönetimi Arasındaki İlişkiler

Belediye İktisadi Teşebbüslerinin konumu ve Belediye Yönetimi ile arasındaki ilişkiler konusunda değişik görüşler bulunmaktadır. Bazı yazarlar tarafından BİT'ler özel sektör kuruluşu olarak değerlendirilmekte ve sonuçta belediyeler tarafından kurulan şirketleri de özelleştirmenin bir yöntemi olarak ele almaktadırlar. Bu görüşü savunan yazarların hareket noktası ise, BİT'lerin Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmaları ve faaliyetlerini bu kanun çerçevesinde yürütmekte olmalarıdır. Bu anlamda, BİT'ler, özel hukuk tüzel kişisi konumundadırlar. Dolayısıyla, bu kuruluşların özel hukuk tüzel kişisi olmaları nedeniyle özel sektör kuruluşlarıyla aralarında önemli bir farklılık söz konusu değildir. Başka bir ifadeyle, BİT'ler de serbest piyasa ekonomisine ilişkin kurumlardandır ve bu piyasanın sahip olduğu haklardan da yararlanmaktadır.

Bu görüşün karşısında yer alan görüşler ise, Belediye İktisadi Teşebbüslerini gerçek anlamda bir özel sektör kuruluşu olarak kabul etmemekte, aksine bir kamu kurumu olan Belediyeler ile olan sıkı bağı ve ilişkileri nedeniyle kamu kuruluşuna benzer kurumlar olarak değerlendirilmektedir. Çünkü, belediye yönetimleri, bu kuruluşların sermayesinin yüzde 50'den fazlasına sahip bulunmakta ve bu özellikleri nedeniyle de BİT'lerin yönetiminde belediyeler önemli bir ağırlığa sahip bulunmaktadır. Özellikle, BİT'lerin yönetim kurulu üyeleri ve şirket yönetimi, belediye tarafından belirlenmektedir. Bu durumda, belediyeler BİT'lerin politika ve stratejilerinin belirlenmesinde önemli bir faktör durumuna gelmektedir. Bütün bu hususlar göz önüne alındığında, bu kuruluşlar her ne kadar özel hukuk tüzel kişisi olarak görülse de, aslında bir kamu kurumu olan belediyelerin uzantısından başka birşey değildir. Bu durumda, BİT'leri bir özel sektör kuruluşu olarak ele almak yerine, onları kamu kurumu olarak değerlendirmenin daha uygun olacağıdır.

Belediye İktisadi Teşebbüslerinin kurulmasında, yönetiminde ve politika ve stratejilerinin oluşturulmasında belediye yönetimleri hakim bir pozisyonda bulunmaktadırlar. Bu kuruluşlar, belediyeleri, merkezi yönetimin sıkı ve dar kalıplarından kurtarmak suretiyle, onlara bir hareket serbestisi sağlamaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi, BİT'lerin çoğunluk hissesi ve bu nedenle de yönetiminin, belediyelerin elinde olması, belediye yönetimine önemli imkanlar sağlamaktadır. BİTlerin yönetim ve denetim kurulu üyeleri belediye yönetimi tarafından belirlenmekte ve bu görevlere belediyenin üst düzey yöneticileri yönetim ve denetim kurulu üyesi olarak atanmaktadır. Böylece, belediye yönetimi, BİT'ler üzerinde sahip olduğu bu yetkiyi kullanırken hem bu kuruluşları kontrolü altında tutmakta ve hem de üst düzey yöneticilerine ilave bir mali imkan sağlamaktadır. Sonuç olarak nereden bakılırsa bakılsın, BİT'ler ile belediye yönetimi arasındaki çok sıkı bir koordinasyon ve ilişkinin varlığı inkar edilmez.

4.4. Merkezi Yönetimin Müdahalesi ve Özelleştirme

Ülkemizde belediyelerin karşı karşıya olduğu sorunlardan biri de, merkezi yönetimin sık sık çeşitli yol ve yöntemlerle müdahalede bulunmasıdır. Merkezi yönetimin müdahaleleri mali ve yönetsel açıdan olduğu kadar, ekonomik yasal ve hukuksal bir biçimde de olabilmektedir. Söz konusu müdahaleler, yasal düzenlemeler biçiminde olduğu kadar doğrudan doğruya denetim organları tarafından da gerçekleştirilmektedir. Asıl burada durmak üzerinde durmak istediğimiz müdahale biçimi ise, belediyelerin kendilerine bağlı şirketlerden mal ve hizmet alımlarını kısıtlamaya yönelik olarak yapılan hukuksal düzenlemelerdir.

Belediyeler, 2886 sayılı Devlet İhale Yasasının 71. maddesi kapsamında kendisine bağlı şirketlerden ihalesiz olarak mal ve hizmet satın alabilmekteydi: Yasa, bu haliyle, belediye yönetimine hizmetlerin etkinliği açısından kolaylık sağlamaktaydı. Çünkü belediyeler ihale yapmaksızın kendilerine bağlı kuruluşlardan kolay bir biçimde mal ve hizmet satın almaktaydı.

Ne varki belediyelere kolaylık sağlayan bu mevzuatta zaman zaman değişikliğe gidilerek, belediyeler üzerinde merkezi yönetimin müdahaleleri arttırılmıştır. Bu bağlamda yapılan değişikliklerin en önemlisi, 1994 tarihinde özelleştirmeyle ilgili 4046 sayılı yasa ile getirilen değişiklik olmuştur. Buna göre, belediye yönetimlerinin şirket kurmaları, kurulmuş şirketlere ortak olmaları veya sermaye arttırımında bulunması Bakanlar Kurulunun iznine bağlanmıştır. Bu yöndeki müdahale daha da ileri götürülerek 1995 tarihinde yayınlanan Devlet İhaleleri Genelgesi ile, belediye şirketlerinden ihale yapılmaksızın mal ve hizmet alımı yapılamayacağı hususu hüküm altına alınmıştır.

Belediyelere merkezi yönetimin müdahalesi, Belediye İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirmesini amaçlayan yasal düzenlemenin yapılmasına kadar ileri bir aşamaya ulaşmıştır. Gerçekten de, KİT'lerin özelleştirilmesi amacıyla çıkarılan 4046 sayılı yasanın 26. maddesiyle belediyelere bağlı kuruluşların özelleştirilmesi hükme bağlanmış ve hangi kuruluşların özelleştirileceği belirlenmiştir. Bu yasal düzenlemeye

göre, belediyelere ait ticari amaçlı kuruluşlar ile her türlü iştiraklerdeki payların özelleştirilmesi hüküm altına alınmıştır.

Merkezi hükümetin, belediyelere müdahalesinin son örneği olarak da Devlet ihale Yasasında yapılan değişikliği gösterebiliriz. 2886 sayılı Devlet İhale Yasası, 2002 tarihinde 4734 sayılı yeni Kamu İhale Yasası ile değiştirilmiştir. Söz konusu yeni yasa, belediyelerin yanında bağlı şirketleri de Kamu İhale Yasası'nın kapsamına almıştır. Buna göre, 1.1.2003 tarihinden itibaren her türlü mal ve hizmet alımları ile yapım işleri 4734 sayılı yeni Kamu İhale Yasası kapsamına alınmıştır. Burada BİT'ler açısından en olumsuz olan husus, bu kuruluşların, belediyeler tarafından mal ve hizmet alımı ile yapımı işleri için açılan ihalelere katılmalarının yasaklanmış olmasıdır. Bu düzenlemeyle, BİT'lerin önüne büyük bir engel konulmuştur. Bu durum, BİT'lerin özelleştirilmesi ya da tasfiye edilmeleri zorunluluğunu gündeme getirmiştir.

4.5. Belediye İktisadi Teşebbüslerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözümler

Başlangıçta Belediyeleri, merkezi yönetimin vesayetinden ve dar kalıplarından kurtulmalarının bir aracı olan Belediye İktisadi Teşebbüsleri, bugün çeşitli sorunlar ile karşı karşıya bulunmaktadırlar. Bu sorunların en önemlisi, BİT'lerin kuruluş, teşkilatlanma, görev ve denetimlerini düzenleyen bir çerçeve yasaya sahip olmayışlarıdır. Aynı zamanda bu kuruluşlarla ilgili mevzuat da derli toplu olmaktan hayli uzak ve dağınık bir biçimde bulunmaktadır.

Belediye İktisadi Teşebbüsü ile ilgili bir başka sorun da, bu kuruluşların yeterli bir verimlilik ve etkinlikte faaliyette bulunamadıkları hususudur. BİT'ler, Türk Ticaret Kanunu kapsamında birer özel şirket statüsünde olsalar da, aslında geniş ölçüde belediyelerin yönetim ve denetimi altında çalışmaktadırlar. Bu nedenle, Belediye İktisadi Teşebbüslerinin, Belediyelerden bağımsız olarak hareket etmeleri şansı son derecede sınırlıdır. Bu durum, BİT'lerin etkinliğini ve verimliliğini *azaltan* bir sonuç doğurmaktadır.

Belediyeler, son yıllarda merkezi idarenin uyguladığı personel alımını yasaklayan genelgeleri aşmak amacıyla geçici işçi ve şirketleşme yöntemini kullanmaktadırlar. Bu durum, BİT'lerde kaliteli ve ehil eleman yerine, belediyelerin kendi mensuplarına istihdam imkanı bulmalarına neden olmaktadır. Böyle bir durum kayırmacılık ve kişisel çıkar sağlama gibi yolsuzlukları gündeme getirmektedir. Ehil olmayan, niteliksiz kadroların istihdamı BİT'lerde verimliliği ve kârlılığı düşürmekte ve çoğu kere de bu kuruluşlar zarar etmektedirler. Bu zararların sübvansiyonu, hem ülke ve hem de devlet bakımından kıt kaynakların israf edilmesine sebep olmaktadır.

BİT'lerin mevcudiyeti, aynı zamanda, belediyelerin yapması gereken asli görevlerini yerine getirmemelerine, bu işleri, BİT'ler aracılığıyla dolaylı bir biçimde yapmalarına yol açmakta ve bu da çeşitli yolsuzluk iddialarını gündeme getirmektedir.* Ayrıca kamu yararı ve kârlılık tercihleri arasında kalan ticari kuruluşlar, amaçları kâr maksimizasyonu olduğu için kamu yararının ihmal edilmesi gibi bir olumsuzluk ortaya çıkmaktadır.

Belediye iktisadi Teşebbüsleriyle ilgili bir başka sorun bu kuruluşların etkin bir biçimde vergi denetimine tabi tutulamadıklarıdır. Arkasına siyasi iktidarın desteğini alan BİT'lerin yeterince denetlenebildiklerini söylemek de mümkün değildir. BİT'ler Türk Ticaret Kanunu kapsamında olduklarından yönetsel denetim dışında bulunmaktadırlar. Bu şirketlerin denetiminin sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından yapılması gerektiği halde uygulamada bu denetimin de yeterince yerine getirilmediği görülmektedir.

BİT'lerin karşılaştıkları sorunlara çözüm getirmek amacıyla çeşitli çözümler düşünülmektedir. Ülke kaynaklarını etkin ve verimli kullanarak bütçeye ve milli gelire katkı da bulunmak amacıyla bu kuruluşlarda objektif kriterlerin uygulanmasını esas alacak bir yasal düzenlemeye gidilmelemdir. Bu durum aynı zamanda BİT'lerle ilgili dağıntık ve yetersiz mevzuatın ortadan kaldırılmasının da bir yolu olacaktır.

---

* Bkz: Çölaşan Kılıç, Kızılılık, Salman, Taşçı.

Şirket kurulacak alanların gelişi güzel bir biçimde seçilmesi yerine, kamu yararına hizmet kıstasına ağırlık verilmesi ve şirket kurma izinlerinin Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Ticaret ve Sanayi Odaları ile Devlet Planlama Teşkilatının görüşleri alınarak Başbakanlıktan alınması gerekmektedir. Kurulacak şirketler belirli kıstaslar esas alınarak kurulmalı ve yerel yönetimlerin bu şirketler aracılığıyla hizmet vereceği alanlar sınırlanmalıdır.

Bu kuruluşların hem vergi denetimi ve hemde idari denetimi etkin bir biçimde yapılmalıdır. BİT'lerin ciddi bir vergi denetiminden geçirilmesi vergi kayıp ve kaçaklarını önleyecek ve böylece kıt bütçe kaynaklarının israfını da önleyecektir. Söz konusu kuruluşlar, hukuken özel hukuk tüzel kişileri de olsa temelde kamu sistemine ait kurumlar olduklarından iç ve dış borçlanmaları düzensizlikten çıkarılarak yerel yönetimlerin bağlı oldukları genel kurallara bağlanmalıdır. Ayrıca bu kuruluşların bilançoları tüm kamu oyuna açıklanmalı ve işlemleri şeffah bir hale getirilmelidir.

ÖZET, SONUÇ ve ÖNERİLER

Kamu hizmetleri genel olarak merkezi idare tarafından sağlanmakla birlikte yerel nitelikte bazı hizmetlerde belediyeler başta olmak üzere yerel yönetimler tarafından yerine getirilmektedir. Bilindiği gibi, bu yönetimler, belirli bir bölgede oturan halka, birlikte yaşamalarından kaynaklanan bazı alanlarda merkezi yönetimden ayrı kararlar almak ve bunları uygulamak hususunda verilen bağımsızlık sonucu olarak ortaya çıkmışlardır. Yerel yönetimler, bölgesel nitelikteki ortak gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla kendi meclislerini ve yürütme organını seçmektedirler. Yerel yönetimler, bazı durumlarda sosyal bir olgu olarak kendiliğinden meydana geldikleri gibi, bazı durumlarda da, yönetim ihtiyacının sonucu olarak Devlet tarafından kurulmuştur. Buna göre, yerel yönetimlerin varlık nedenleri, hukuki, siyasal faktörlere bağlandığı gibi ekonomik, sosyolojik ve kültürel etkenlere de bağlanmaktadır.

Bilindiği gibi yerel yönetim birimleri, temel olarak, belediyeler, il özel idareleri ve köyler biçiminde gruplara ayrılabilir. Bizim çalışmamızda ele aldığımız belediye yönetimleri, yerel yönetimler, içinde en fazla gelişme imkanı bulabilmiş olan tür olarak kendini göstermektedir.

Belediye sözcüğü, köken itibarıyla Arapça olup insanların yerleşmek amacıyla oturduğu yer anlamına gelen “beled” kelimesinden türetilmiştir. Bugünkü anlamıyla belediye, belde halkının ortak yerel ihtiyaçlarını karşılayan ve belde hizmetlerini yerine getiren bir yerel yönetim birimi olarak tanımlanabilir. Dünyada çağdaş anlamda belediyelerin kurulması, 1789 Fransız Devriminden sonra olmuştur, ikinci Dünya Savaşından sonra Avrupa’da hızlı ekonomik ve toplumsal değişimler meydana gelmiştir. Özellikle hızlı şehirleşme, başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlerin ortaya çıkışlarını hızlandırmıştır.

Tanzimattan önceki Osmanlı yönetiminde, taşra teşkilatı Beylerbeyi ve Sancak beyi biçiminde örgütlenmişti. Bunlar merkezi idarenin birer memurları durumunda olduğundan bu dönemde, tam anlamıyla bir yerinden yönetimin varlığından söz etmek

imkanı yoktur. Özellikle 1855 tarihine kadar Osmanlı idaresinde belediye yönetimi mevcut değildir. Bu tarihte ilk belediye teşkilatı İstanbul'da kurulmuştur.

1876 tarihli Birinci Meşrutiyet Anayasasında, belediye işlerinin, İstanbul ve diğer illerde, belediye meclisleri tarafından görüleceğine dair hükümler yer almış olmakla birlikte, esas olarak, ikinci Meşrutiyet döneminde, belediyeler ile ilgili kanuna işlerlik kazandırılmıştır. Bu konuda, belirli bir yasal düzenlemeye sahip olmak için Cumhuriyetin kurulmasını beklemek gerekmektedir.

1924 yılında Ankara'nın başkent olması ile birlikte 417 sayılı yasa ile, bu şehre belediye başkanlığı da verilmiştir. 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediyeler Kanunu ile, dağınık vaziyette bulunan belediye mevzuatı düzenli bir hale getirilmeye çalışılmıştır. Bugünkü mevcut anayasamızın 127 maddesinde yerel yönetimler tanımlanmaktadır. Buna göre "İl, bediye ve köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunda belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileri" yerel yönetimler olarak tanımlanmaktadır. 1580 sayılı Belediyeler Kanunu'da, belediye, beldenin ve belde sakinlerinin yerel nitelikteki ortak ve medeni ihtiyaçlarını düzenlemek ve yerine getirmekle görevli tüzel kişi olarak tanımlanmaktadır.

Söz konusu Belediyeler Yasasının temelini oluşturan ana düşünce, yerel düzeyde ortak nedeni ihtiyaçların karşılanmasıdır. Bu düşünceyi temel alan 1580 sayılı Belediyeler Yasası, belediyelerin görevlerini 15. maddesinde 82 fıkra halinde saymış bulunmaktadır. Genel olarak bu görevler, belde sağlığı ve temizliği, sosyal yardım işleri, kentin imar ve alt yapı işleri, belde halkının düzen ve refahının sağlanması, kültür ve sanat işleri, ticari, sınai, ekonomik nitelik taşıyan işler olarak ifade edilebilir.

Özellikle 1950li yıllardan itibaren küçük köy ve kasabalardan büyük kent merkezlerine doğru yoğun bir iç göç olgusu başlamıştır. Bu gelişine ülkemizde nüfusu 1 milyonun üzerinde olan kent sayısını arttırmıştır. Bu kentlerin sayısı, 1990 yılında 5, 2000 yılında 9 olmuş olup 2010 yılında bu sayının 14'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu hızlı nüfus artışı karşısında İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi şehirler belediye

hizmetlerini yerine getirmede önemli sorunlar ile karşı karşıya kalmışlardır. Özellikle bu kentlerde sürekli olarak artan nüfus, başta fiziksel alt-yapı olmak üzere, sosyal, kültürel, siyasal ve çevresel sorunların birikerek artmasına neden olmuştur. Bu durum karşısında, sorunları ve sunması gereken hizmetleri artan büyük kentleri, diğer belediyelerden ayırma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Böylece, İstanbul, Ankara ve İzmir belediyelerine, “Büyükşehir Belediyesi” statüsü kazandırma bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Bu ihtiyacın sonucu olarak 3030 sayılı yasa ile Büyükşehir Belediye Yönetimi uygulamaya konulmuştur. Söz konusu yasa ile, Büyükşehir Belediyelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin temel hükümler düzenlenmiştir. Büyükşehir Belediyelerine ilişkin 3030 sayılı yasanın 3. maddesi büyükşehir belediyelerini “Belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan şehir” biçiminde tanımlamaktadır. Söz konusu yasanın aynı maddesinde ilçe belediyeleri de, “büyükşehir belediye sınırları içinde kalan ilçelerde kurulan belediye” olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye’de Büyükşehir Belediyesi kurulmasına neden olan belli başlı faktörleri şöyle özetleyebiliriz:

a) İstanbul, Ankara ve İzmir gibi şehirlerde merkezdeki belediye ile çevre belediyeleri arasındaki belediyelerin bazı kamusal hizmetleri ayrı ayrı sunmaları savurganlığa neden olmaktadır.

b) Birden çok belediye tarafından yerine getirilen bazı hizmetlerin tek bir merkezden yürütülmesiyle “ölçek ekonomisinden” yararlanma imkanı doğar. Bu da hizmetlerin maliyetini düşürüp verimliliğin artmasına neden olur.

c) Son olarak, yukarıda belirtilen büyük kentlerin sunmak zorunda oldukları hizmet miktarının artmasının sorumlusu bu belediyeler olmayıp onların dışında meydana gelen büyük kentlere yönelik hızlı göç olgusu ve bu göçün neden olduğu sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmelerdir.

Daha öncede belirtildiği gibi, 1580 sayılı Belediyeler Kanunun'da kendilerine verilen zorunlu görevleri yerine getirdikten sonra, belediyelerin iktisadi işletmeler de kurabilecekleri hüküm altına alınmış bulunmaktadır. Buna göre, 1580 sayılı Kanunun 19. maddesinin 1. fıkrasında “Belediye idareleri, kanunun kendilerine tahmil ettiği vazife ve hizmetleri ifa ettikten sonra belde sakinlerinin müşterek ve medeni ihtiyaçlarını tesviye edecek her türlü teşebbüsünü icra ederler” hükmü yer almaktadır. Yasanın bu hükmüne dayanarak, belediyeler, zorunlu görevlerini yerine getirdikten sonra her türlü girişimde bulunabilirler ve doğrudan doğruya ticari işletme kurabilirler.

1980’li yılların ortalarından itibaren öncelikle Büyükşehir belediye yönetimleri, üstlendikleri görevleri tam olarak yerine getirebilmek amacıyla ticari işletmeler kurmaya yönelmişlerdir. Bir taraftan merkezi yönetimin uygulama ve denetimlerinden kurtulmak ve aynı zamanda devlet bütçesinin katı uygulamalarından kaçınabilmek amacıyla Büyükşehir Belediyelerinin kurdukları bu ticari işletmelere Belediye İktisadi Teşebbüsleri (BİT) denilmiştir.

Bir tanım vermek gerekirse, Belediye İktisadi Teşebbüsleri, gerek 1580 ve 3030 sayılı yasaların ve gerekse diğer mevzuatın belediyelere yüklediği yerel hizmetlerin yürütülmesi amacıyla kurulan veya yönetiminin elde edilmesi şartıyla sonradan ortak olunan ve belediyelerden ayrı bir bütçeye sahip olan özel hukuk tüzel kişisidir. Bu tanımdan hareketle, BİT’ler belediyeler tarafından kurulmakta, sermayesinin yarıdan fazlası belediyelere ait olmakta, pazarlanabilen mal ve hizmet üretmekte Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi bulunmakta, belediye bütçesinden ayrı bağımsız bir bütçeye sahip olmakta ve özel hukuk tüzel kişisi niteliğinde bulunmaktadır.

Belediye İktisadi Teşebbüslerinin tanımını ve genel özelliklerini belirttikten sonra bu kuruluşların temel amaçlarını bir kaç madde halinde belirtmekle yarar vardır:

- a) Kentsel sorunlara çözüm bulmak amacıyla hizmetleri, etkin ve hızlı bir biçimde yerine getirmek
- b) BİT’leri özel hukuk tüzel kişisi statüsünde Türk Ticaret Kanunu kapsamında kurarak, bunun sağladığı esnekliklerden yararlanmak,

c) Bu şirketler sayesinde Devlet İhale Yasası ve Sayıştay Yasası gibi yasaların sınırlayıcı hükümlerinden kurtulmak,

d) İç İşleri Bakanlığının vesayetinin dışında kalmak,

e) Emek Piyasasını düzenleyen Devlet Memurları Yasası ve İş Yasasının düzenleyici, denetleyici uygulamalarından kurtulmak suretiyle istediği nitelikteki elemanları, istediği ücretlerle istihdam etme olanağı bulmak.

f) Ödemelerde aksaklık, gecikme ve benzeri sorunlarla karşılaşıldığında, BİT'ler aracılığıyla bu sorunların kolay bir biçimde aşılabilmesini sağlamak

Belediye iktisadi Teşebbüslerinin kuruluş ve işleyişini düzenleyene mevzuatın dağınık bir yapı sergilediğini belirtmekte fayda var. Belediye yönetimlerinin olduğu gibi, BİT'lerin de en temel düzenlemeleri 1580 sayılı yasa ile 3030 sayılı yasadır. Ne varki, BİT'ler özel şirket türünde olduklarından dolayı, aynı zamanda Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi bulunmaktadır. Nitekim, Türk Ticaret Kanunu'na göre, belediyeler tarafından özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek ve ticari biçimde işletilmek üzere kurulan teşekkül ve müesseseler tacir sayılmaktadır.

Aynı şekilde, 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ilişkin yasanın 26. maddesinde, Belediyelerin BİT'ler kurmasına olanak sağlanmakta ve belediyelere bu iznin verilmesi, Bakanlar kurulunun kararına bağlanmaktadır. Daha önceleri, belediyelerin şirket kurmaları veya kurulmuş olanlara katılmaları Belediye Meclisinin Kararına bağlı iken, 1994 tarihli 4046 sayılı yasanın yürürlüğe girmesiyle, izin yetkisi, bakanlar kurulu kararına bağlanmıştır.

BİT'ler bugün çeşitli sorunlar ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bu kuruluşlar potansiyel olarak, verimli hizmet edebilecek bir kapasiteleri mevcut olmakla birlikte, ciddi yönetim sorunlarıyla karşı karşıya bulunkatadırlar. Bu yönetim sorunu ise, siyasal iradenin seçim dönemlerim takiben değişme sonucunda profesyonel ve kurumsallaşmış bir yönetim anlayışının bu kuruluşlarda yerleşmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

BİT'lerin bir başka sorunu ise, Merkezi hükümetin bu kuruluşlar üzerindeki müdahalesiyle ilgili bulunmaktadır. Daha önceleri, belediyeler, kendilerine bağlı

şirketlerden ihalesiz olarak mal ve hizmet satın alabilmekteydi. Ancak, 1995 yılında yapılan bir değişiklik ile, belediyelerin, belediye şirketlerinden ihale yapmaksızın mal ve hizmet satın alamıyacağı hususu hüküm altına alınmıştır. BöyleceU belediye yönetimlerine daha önce sağlanan bir kolaylık yapılan bir düzenlemeyle önlenmiş bulunmaktadır. Ancak, 4964 sayılı yasa, bu engeli ortadan kaldırmıştır.

Bugün BİT'lerin lehinde ve aleyhinde çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Daha önceki kısımlarda bu noktalar üzerinde yeterince durulduğundan daha fazlaca bir söz söylemeye gerek yoktur.

Halen BİT'ler yönetiminde ve denetiminde objektif kriterler yerine siyasi partilere göre değişen sübjektif kriterler ağırlık taşımaktadır. Bu kuruluşların kaynak tüketen değil, fakat kaynak üreten, ekonomide katma değer yaratan etkin ve verimli kuruluşlar haline getirilmeleri gerekmektedir. Bu amaçla objektif kriterlere dayanan yeni bir yasal düzenleme bu kuruluşlar için zorunludur. Böyle bir durumda, bu kuruluşlarla ilgili mevzuatın da dağınık ve yetersiz bir durumda olması önlemiş olacaktır. Aynı yasal düzenlemeyle, vergi kayıp ve kaçakların önlemek amacıyla bu kuruluşların hem mali (vergisel) ve hem de idari açıdan etkin bir denetime tabi tutulması gerekmektedir.

EKLER

Ek: 1

3.2.1.1- GIDA SEKTÖRÜ

Burada, İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraklerinden Gıda Sektöründe faaliyet gösteren şirketler incelenmiştir:

- 1) İstanbul Halk Ekmek A.Ş.
- 2) Hamidiye A.Ş.(Hamidiye Kaynak Suları Sanayi ve Ticaret A.Ş.)

3.2.1.1.1-İSTANBUL HALK EKMEKA.Ş.*

Kuruluş Yılı : 26. Ağustos 1978

Adres : Savaklar cd. N: 20 - Eyüp/İSTANBUL

Personel Sayısı: 564

Sermaye : 10.000.000.000.000.-TL

Ortasın Unvanı	Pay Tutarı(TL)	Pay Oranı(%)
İstanbul Büyükşehir Bld.	9.994.881.335.000	99.94881
Yalova Belediyesi	4.166.000.000	0.04166
Şile Belediyesi	63.300.000	0.00063
Silivri Belediyesi	3.165.000	0.00003
Hamidiye A.Ş.	886.200.000	0.00886
TOPLAM	10.000.000.000.000.	100.000

KURULUŞ AMACI VE FAALİYET ALANLARI:

İstanbul Halk ekmek A.Ş.'nin yatırım çalışmaları 1971 yılının Şubat ayında başlamıştır, ancak, Halk Ekmek A.Ş. nin makine montaj çalışmaları 1978 yılında bitirilmiş ve ekmek üretimi 26 Ağustos 1978'de başlamıştır. Halk Ekmek A.Ş. düzenli, ucuz ve kaliteli ekmek ile un ve undan mamul her türlü yiyecek maddeleri karşılamak üzere üretim, dağıtım ve dağıtım ile ilgili üniteleri tesis etmek için kurulmuştur. Halk Ekmek, ekmeği ucuz ve sağlıklı bir şekilde sunmak için düzenleyici rol oynamaktadır.

* Kaynak: ibb.gov.tr./sirketler/istanbul.halkekmekas.internet sitesi. 5.5.2003

3.2.1.1.2- HAMİDİYE A.Ş. (Hamidiye Kaynak Sulan Sanayi ve Ticaret A.Ş.)*

Kuruluş Yılı : 20 Mart 1979

Adres : İstanbul cd. n: 112 - Kemerburgaz/İSTANBUL

Personel sayısı : 346 kişi

Sermaye : 1.500.000.000.0000.-TL.

Ortağın Unvanı	Pay Tutarı(TL)	Pay Oranı(%)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	825.303.000.000,00	55,02
İDO A. Ş.	793.500.000,00	0,05
İGDAŞ	367.200.000,00	0,02
İSKİ Gen. Müd.	673.163.400.000,00	44,88
İSTON A.Ş.	372.900.000,00	0,02
TOPLAM	1.500.000.000.000	100,00

KURULUŞ AMACI VE FAALİYET ALANLARI:

Mevcut kaynak suyunun pazarlanması ve yeni su kaynaklarının araştırılması, İstanbul isale hattı bulunmayan yerlere şehir şebeke suyu dağıtımının yapılması, su istasyonları ile sağlıklı ve ucuz içme suyunun ulaştırılması faaliyetlerini yürütmektedir. Hamidiye A.Ş. kurulduğu 1902 yılından buyana İstanbul halkına kuruluş amacına uygun olarak temiz ve sağlıklı Hamidiye içme suyunu 100'ün üzerinde bayisi ile ulaştırma çabasıdadır. Bunun yanında 115 tankerden oluşan Türkiye'nin en büyük tanker filosu ile İstanbul'a şebeke suyu hizmeti de sunmaktadır.

Hamidiye A.Ş. 1994 yılından sonra modern tesislere kavuşmuştur. Hamidiye kaynak suları dünyada ilk defa Florürlü su üretimini sunmaktadır.

* Kaynak: ibb.gov.tr/şirketler.hamidiyeas.internet sitesi. 5.5.2003

3.2.1.2- ENERJİ SEKTÖRÜ

Burada İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraklerinden Enerji sektöründe faaliyet gösteren şirketler incelenmiştir:

1)İGDAŞ A.Ş. (İstanbul Gaz Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.)

2)İGATAŞ A.Ş. (İstanbul Gaz ve Akaryakıt Tedarik San.Tic. A.Ş.)

3.2.1.2.1- İGDAŞ A.Ş. (İstanbul Gaz Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.) *

Kuruluş Tarihi	: 25 Aralık 1986
Kuruluş Sermayesi	: 500.000.000.-TL
2000 yılı sermayesi	: 170.000.000.000.000.-TL
Personel sayısı	: 2658 (2002 Şubat)
Abone sayısı	: 1.692.000(2001 yılı)
Çelik hat uzunluğu	: 712 km (2001 yılı)
Adres	: Kazım Karabekir cad. No: 4 Alibeyköy/İSTANBUL

Ortağın Unvanı	Pay Oranı (%)
İst.Büyükşehir Bld.	94.45
İETT Gen. Mtd.	5.46
Hamidiye A.Ş.	0.04
İSBAKA.Ş.	0.03
İst. İmar Ltd.	0.02
TOPLAM	100

KURULUŞ AMACI ve FAALİYETLERİ:

İGDAŞ'ın kuruluş amacı, şirket alt yapı tesislerini kurmak, kurdurmak veya mevcut her nevi gaz ve sıvı yakıtın taşınması ile buna bağlı merkezi ısıtma sistemini etkin bir biçimde sağlamak ve işletmek, bu faaliyetler için gerekli olan doğalgaz yakıt ve diğer bütün maddeleri gaz ve sıvı halinde satın almak ve satmaktır.

Belirlenen amaçlar doğrultusunda İGDAŞ, 25 Aralık 1986 tarihinde kurulmuştur.

* Kaynak: ibb.gov.tr./sirketler.igdasas.internet sitesi. 5.5.2003

3.2.1.2.2-İGATAŞ (İstanbul Gaz ve Akaryakıt Tedarik San. Tic. A.Ş.) *

Kuruluş yılı : 16.08.1962 (2003 yılına kadar BELPET A.Ş. adıyla varolan şirket, bu tarihten sonra İGATAŞ olarak faaliyetlerini sürdürmeye başladı)

Adres : Mahir iz. Cd. B-Blok, No: 15 Altunizade/İSTANBUL

Personel Sayısı : 30

Sermaye : 311.600.000.000.TL.

Ortağın Unvanı	Pay Tutarı (TL)	Pay Oranı (%)
İst.Büyükşehir Bld.	155.800.000.000.	50
İDO A.Ş.	77.900.000.000.	25
İSFALTA.Ş.	77.900.000.000.	25
TOPLAM	311.600.000.000.	100

KURULUŞ AMACI ve FAALİYET ALANLARI:

Belediyeler ve diğer kamu kuruluşları başta olmak üzere akaryakıt ve madeni yağ talebinde bulunan müşteri dağıtım şirketlerinden (Petrol Ofisi A.Ş. TURCAS Petrol A.Ş. ve OPET gibi) satın alınan emtianın pazarlanması, şirkete ait olan veya İstanbul Büyükşehir Belediyesinden ya da diğer gerçek veya tüzel kişilerden kiralanan üzerinde akaryakıt satış ve servis istasyonları kurarak bunların bizzat veya işletmeciler vasıtasıyla işletilmesi şirketin görevleri arasındadır.

Şirket akaryakıt istasyonlarının işletilmesini temin etmekte ve ayrıca İlçe belediyeleri, İstanbul Büyükşehir şirketleri, İSKİ-İETT gibi belediye kuruluşları, Üniversite vs. gibi devlet kuruluşları ve diğer gerçek ve tüzel kişi müşterilerinin akaryakıt ve madeni yağ ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

* Kaynak: ibb.gov.tr./sirketler.igatasas.internet sitesi. 5.5.2003

3.2.1.3- İNŞAAT SEKTÖRÜ

Burada İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraklerinden inşaat sektöründe faaliyet gösteren şirketler incelenmiştir.

- 1)BİMTAŞ A.Ş. (Boğaziçi Peyzaj İnşaat Müşavirlik Teknik Hiz.Ağaç San.Tic.
- 2)İSTON A.Ş. (İstanbul Beton Elemanları ve Hazır Beton Fabrikaları Sanayi A.Ş.)
- 3)İSFALT A.Ş. (İstanbul Asfalt Fabrikaları Sanayi ve Ticaret A.Ş.)
- 4)KİPTAŞ A.Ş. (İstanbul Konut İmar Plan San. ve Tic.Anonim Şirketi)

3.2.1.3.1- BİMTAŞ A.Ş. (Boğaziçi Peyzaj İnşaat Müşavirlik teknik Hiz. Ağaç San. TİC.A.Ş) *

Kuruluşu : 26.09.1997

Personel Sayısı: 460

Sermayesi * : 700.000.000.000.-TL.

Adres : Tophanelioğlu cd. No: 62 - Altunizade/İSTANBUL

Ortağın Ünvanı	Pay Tutarı (TL)	Pay Oranı(%)
İstanbul Büyükşehir Bld.	493.500.000.000.	70.50
İSKİ	199.982.000.000.	28.57
Hamidiye A.Ş.	5.028.000.000.	0.72
İstanbul Ticaret Borsası	1.400.000.000.	0.20
Otak İnş. Mimarlık Müh. A.Ş.	63.000.000.	0.006
Basmacı paz. İth. San. Tic.Ltd.	27.000.000.	0.004
TOPLAM	700.000.000.000.	100.000

KURULUŞ AMAÇLARI:

BİMTAŞ, kuruluş yılı olan 1997'den itibaren planlı ve sağlıklı kentleşmenin gereği olan alt ve üst yapı yatırımlarının gerçekleşmesi için İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İştirakleri, İlçe Belediyeleri, kamu ve kuruluşların mühendislik, müşavirlik, inşaat kontrollüğü ve proje hiz. yürütmektedir.

BİMTAŞ, modern şehirleşmenin gereği olan; dere ıslahları, yol, köprü, metro sistemleri, alt yapı kavşak düzenlemesi, kanalizasyon, katı çöp atıklarının ıslahı ve bu atıklardan enerji üretimi, isale hatları, su deniz deşarjları, ekmek fabrikaları, kültür merkezleri, spor kompleksleri, park ve bahçe düzenlemesi ve çalışmalarını gibi konularda fizibilite, etüt, proje, kontrollük, müşavirlik mühendislik gibi her dalında ve her kademesinde yurtiçi ve yurtdışında bütün yerel yönetimlerin ve yerel yönetimlere özel sektörün hizmet taleplerini karşılamaktadır.

* Kaynak: ibb.gov.tr/sirketler.bimtasas.internet sitesi. 5.5.2003

Ayrıca, asfalt, agrega, toprak, beton ve depreme dayanıklılık test bölümlerinden oluşan laboratuvarla malzeme kontrol hizmetleri vermektedir.

Laboratuvarda yıl boyunca çeşitli inşaat işleri asfalt, beton,ve toprak testleri yapılmaktadır.

FAALİYET ALANLARI:

ALT YAPI ALANI OLARAK;

Atıksu,kolektör,kanalizasyonhatları,tasfiyetesisleri,denizdeşarjı,içmesuyu, doğalgaz, dere ıslahı yapılmasıdır.

Bunun yanında; toplu konut yapılan, fabrika ve sanayi tesisleri, yol yapımı kavşak düzenlemeleri, raylı sistemler ve metro, sosyal tesisler, tarihi eser restorasyonu, spor kompleksleri, trafo ve indirme merkezi, prefabrik yapılar, ön gerilmeli yapılar, GIS (Geographic Information System), çevre düzenlemesi, park ve bahçe düzenlemesi, peyzaj, düzenli çöp depolama alanları hazırlanması, çöpten enerji ve kompost üretimi de faaliyet alanı dahilindedir.

3.2.1.3.2- İSTON A.Ş. (İstanbul Beton elemanları ve Hazır Beton Fabrikaları Sanayi A.Ş.) *

Kuruluş yılı : 21 Kasım 1986

Adres :Eski Edirne Asfalt Üzeri Metris Cezaevi Karşısı Gaziosmanpaşa-
İSTANBUL

Personel sayısı : 534

Sermaye : 4.500.000.000.000.-TL

Kapasite : 750.000 TON/YIL

İston'un 2000 yılında 3 trilyon lira olan sermayesi 4,5 trilyon liraya çıkartılmıştır.
Şirketin ortakları ve sermaye payları şöyledir:

Ortağın Unvanı	Pay Oranı (%)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	69,45
İETT Gn. Müd.	0,300
İSKİ Gn. Müd.	30,035
Adalar İlçe Bld.	0,050
Bakırköy İlçe Bld.	0,050
Beşiktaş İlçe Bld.	0,003
Beykoz İlçe Bld.	0,029
Beyoğlu İlçe Bld.	0,024
Eyüp İlçe Bld.	0,009
Fatih İlçe Bld.	0,005
Gaziosmanpaşa İlçe Bld.	0,100
Kartal İlçe Bld.	0,010
Sarıyer İlçe Bld.	0,285
Şişli İlçe Bld.	0,005
Üsküdar İlçe Bld.	0,050
Zeytinburnu İlçe Bld.	0,002
Toplam	100

* Kaynak: ibb.gov.tr./sirketler.istonas.internet sitesi. 5.5.2003

Kuruluş Amacı ve Faaliyet Alanları:

Beton elemanları, kent mobilyaları, hazır beton üretimi, hafif panellerden prefabrik konut ve sanayi tipi yapı elemanları, müşavirlik, mühendislik ve çevre hizmetleri işlerini yürütmektedir. İSTON beton eleman üretmesinin yanı sıra her türlü araç gereçleri sağlamak üzere üretim yapmakta, satım, bakım tamir ve imal işlemleri daha gerekli üniteleri kurmak amacıyla faaliyet sürdürmektedir. 1980 yılında İstanbul Belediye Başkanlığı'na bağlı Asfalt ve Beton Fabrikaları bünyesinde, İstanbul'un asfalt, alt ve üst yapı beton elemanları ve hazır beton üretimini karşılamak üzere hizmet veren şirket 21.11.1986 tarihinde İSTON A.Ş. olarak kurulmuş, 1987 Haziran fiilen faaliyetine başlamıştır. İSTON 1989 yılında inşaat taahhüt faaliyetlerine başlamış en son yaptığı ana sözleşme tadili ile de iştiğal konularını genişleterek, müşavirlik ve kontrollük, mühendislik hizmetleri, çevre hizmetleri, sigortacılık, ahşap üretim ithalatı ve ihracı gibi konular da faaliyet kapsamına almıştır.

3.2.1.3.3-İSFALT A.Ş. (İstanbul Asphalt Fabrikaları Sanayi ve Ticaret A.Ş.) *

Kuruluş yılı : 1986

Adres : Tıbbiye Cad. Atölyeler Sok. No:6
Selimiye-Üsküdar-İSTANBUL

Personel sayısı : 366

Sermaye : 600.000.000.000.-TL

Ortağın Unvanı	Pay Tutarı (TL)	Pay Oranı (%)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	588.340.000.000	98.056
İETT	6.000.000.000	1.0000
Adalar İlçe Belediyesi	828.000.000	0.1380
Bakırköy İlçe Belediyesi	828.000.000	0.0316
Beşiktaş İlçe Belediyesi	190.000.000	0.0316
Beykoz İlçe Belediyesi	190.000.000	0.0316
Beyoğlu İlçe Belediyesi	190.000.000	0.0316
Eyüp İlçe Belediyesi	190.000.000	0.0316
Fatih İlçe Belediyesi	190.000.000	0.0316
Gaziosmanpaşa İlçe Belediyesi	828.000.000	0.1380
Kartal İlçe Belediyesi	190.000.000	0.0316
Sarıyer İlçe Belediyesi	828.000.000	0.1380
Şişli İlçe Belediyesi	190.000.000	0.0316
Üsküdar İlçe Belediyesi	828.000.000	0.1380
Zeytinburnu İlçe Belediyesi	190.000.000	0.0316
Toplam	600.000.000.000	100.000

* Kaynak: ibb.gov.tr./sirketler.isfaltas.internet sitesi. 5.5.2003

KURULUŞ AMACI:

21 Kasım 1986 tarihinde kurulan İSFALT'ın amacı, büyükşehir belediyeler; sisteminde İstanbul'a ve gerektiğinde civar belediyelere gerekli asfalt üretimi ve asfalt üretimiyle ilgili her türlü tesis kurmaktır.

Hizmetleri:

İsteyen belediyelerin asfalt serim taleplerini karşılamak, özel kişi ve kuruluşlardan gelen asfalt talebini karşılamak ve asfalt serim hizmeti sunmak, yol projeleri, zemin etüdü ve komple yol inşaatı yapmak, yalnızca İstanbul belediyelerine değil, Türkiye'nin bütün belediyeleri için yol ve asfalt konularında danışmanlık hizmetleri vermek, seyyar plantle, Türkiye'nin bütün belediyelerine asfalt üretim ve serim hizmetleri götürmek, çevre çalışmalarını yürütmektir.

3.2.1.3.4- KİPTAŞ A.Ş. (İstanbul Konut İmar Plan San. ve Tic. Anonim Şirketi) *

Kuruluş yılı : 1 Şubat 1995

Adres : Asfalt Metris Cezaevi Karşısı Küçükköy-İstanbul 34150

Personel sayısı : 210

Sermaye : 11.000.000.000.000 TL

Ortağın Unvanı	Pay Tutarı (TL)	Pay Oranı (Oto)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	10.970.000.000.000	99.73
İSTON A.Ş.	152.500.000	0.000014
BELPET A.Ş.	15.000.000.000	0.001364
İSTAÇ A.Ş.	2.847.500.000	0.000259
İSFALT A.Ş.	12.000.000.000	0.001091
TOPLAM	11.000.000.000.000	100.000

Kuruluş Amaçları ve Faaliyet Alanları:

1987 yılında yabancı sermaye ortaklığı ile şehir planı, çevre planı, imar planı ve mimari projeler yapmak amacıyla (Weidleplan) ismiyle kurulan şirketin, 1989 yerel seçimlerinden sonra atıl hale gelerek tasfiye edilme noktasına gelmesinin akabinde yapılan 1994 yerel seçimlerini takiben KİPTAŞ İstanbul Konut İmar Plan Sanayi ve ismini alarak yeniden oluşturulmuştur. Temel amacı İstanbul'un gelişme stratejisini, belirlemek ve kontrol altında tutabilmek hedefi doğrultusunda kaçak yapılaşma,gecekondulaşma ve çarpık şehirleşmenin önlenmesi için, alternatif ve modern yerleşim birimlerinin hızlı ve ucuz bir şekilde üretilmesidir.

* Kaynak: ibb.gov.tr/sirketler.kiptasas.internet sitesi. 5.5.2003

3.2.1.4- GENEL İMALAT SEKTÖRÜ

Burada İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraklerinden genel imalat sektöründe faaliyet gösteren şirket incelenmiştir:

- 1) İSBAK A.Ş. (İstanbul Belediyeler Bakım Ulaşım San. Tic.A.Ş.)

3.2.1.4.1-İSBAK A.Ş. (İstanbul Belediyeler Bakım Ulaşım San. Tic. A.Ş.) *

Kuruluş : 25.11.1986

Adres : Cendere Yolu No:52 80360 Kağıthane-İstanbul

Personel Sayısı : 352

Sermaye : 2.010.000.000.000.-TL

Ortağın Unvanı	Pay Tutarı (TL)	Pay Oranı (%)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	1.996.680.000.000	99,337
İSKİ 1	1.890.000.000	0,94
İETT	1.185.000.000	0,059
Adalar	765.000.000	0,038
Bakırköy	1.890.000.000	0,094
Beşiktaş	90.000.000	0,004
Beykoz	240.000.000	0,012
Beyoğlu	285.000.000	0,014
Eyüp	75.000.000	0,004
Fatih	225.000.000	0,011
Gaziosmanpaşa	1.215.000.000	0,060
Kartal	240.000.000	0,012
Sarıyer	3.015.000.000	0,159
Şişli	180.000.000	0,0009
Üsküdar	1.935.000.000	0,096
Zeytinburnu	90.000.000	0,004
Toplam	2.010.000.000.000	100,000

* Kaynak: ibb.gov.tr/şirketler.isbakas internet sitesi. 5.5.2003

KURULUŞ AMACI ve FAALİYET ALANLARI:

İSBAK'ın amacı; Büyükşehir Belediyesi ve İlçe belediyelerin makine, teçhizat, yedek parça gibi her türlü ihtiyacını satın almak, ithal etmek, imal etmek, bakım ve onarımını gerçekleştirmek ve diğer belediyeler ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının ve aynı zamanda özel sektörün ihtiyaç duyduğu merkezi kontrollü trafik kontrol cihazları imal etmek, sinyalizasyon eğitim ve danışmanlık hizmetlerini vermek, analiz ve fizibilite çalışmalarını ile trafik ve sistem mühendisliği hizmetlerini kamu yararına sunulmaktadır. Bu hizmetler kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra tüm yurt sathına yayılmıştır.

3.2.1.5- ULAŞIM SEKTÖRÜ

Burada İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraklerinden ulaşım sektöründe faaliyet gösteren Şirketler incelenmiştir:

- 1) ULAŞIM A.Ő. (İstanbul Ulaşım Sanayi ve Ticaret A.Ő.)
- 2) İDO A.Ő. (İstanbul Deniz Otobüsleri San. ve Tic. A.Ő.)

3.2.1.5.1- ULAŞIM A.Ş. (İstanbul Ulaşım Sanayi ve Ticaret A.Ş.) *

Kuruluş : Ağustos 1988

Adres : Ferhatpaşa Metro Tesisleri 34200 Esenler/İSTANBUL

Personel sayısı : 3.050 kişi

Sermaye : 10.000.000.000.000.000.-TL

	Pay Tutan (TL)	Pay Oranı (%)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	9.974.300.000.000,00	99,7430
İETT	15.000.000.000,00	0,100
İDO A.Ş.	5.600.000.000,00	0,056
İSBAK A.Ş.	3.900.000.000,00	0,0390
İst.Eğt.Kül.Tur.Hiz.A.Ş.	1.200.000.000,00	0,0120
Toplam	10.000.000.000.000.000	100,0000

KURULUŞ AMACI VE FAALİYET ALANLARI:

İSTANBUL ULAŞIM A.Ş. raylı sistemin yaygınlaştırılması ve etkin bir şekilde işletilmesi ile İstanbul'un trafik problemi ve çevre kirliliğinin çözümüne de katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Aksaray-Otogar-Yenibosna güzergahında hafif metro ve Eminönü-Aksaray-Topkapı-Zeytinburnu güzergahında tramvay hattının işletmeciliğini yapmaktadır. Bu hatlarda günde ortalama 300-350 bin yolcu taşıyan şirket, Büyükşehir Belediyesine bağlı olarak, İstanbul Metrosu Projesinde de koordinasyon hizmeti vermektedir.

* Kaynak: ibb.gov.tr/sirketler.ulasimas.internet sitesi. 5.5.2003

3.2.1.5.2- İDO A.Ş. (İstanbul Deniz Otobüsleri San. ve Tic. A.Ş.) *

Kuruluş Yılı : 10 Nisan 1987

Adres : Kenedy cd. Sahil yolu Yenikapı - Aksaray/İSTANBUL

Personel Sayısı: 550

Sermaye : 20.000.000.000.000.-TL.

Ortağın Unvanı	Pay Tutarı(TL)	Pay Oranı (%)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	18.879.404.000.000.	94.397
İETT Gen. Müd.	1.120.000.000.000.	5.592
Hamidiye A.Ş.	200.000.000.	0.005
İSTON A.Ş.	356.000.000.	0.004
İSBAKA.Ş.	40.000.000.	0.001
TOPLAM	20.000.000.000.000.	100,000

KURULUŞ AMACI ve FAALİYET ALANLARI:

Kısa adı İDO olan şirket, İstanbul'un deniz ulaşımına ve taşıma sorununun çözümüne katkıda bulunmak amacıyla İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından 1987 de kurulmuştur. İDO deniz ticareti ve işletmeciliği alanında her çeşit yolcu ve taşıma işleri ile gemiler, terminaller ve terminallere bağlı kara ulaşım hatlarında yolcu ve yük trafiğinin gerçekleşmesini sağlayıcı yan hizmetleri ve her çeşit liman, ikmal ve tedarik işleri ile uğraşmaktadır.

* Kaynak: ibb.gov.tr/sirketler.idoas.internet sitesi. 5.5.2003

3.2.1.6- HİZMET SEKTÖRÜ

Burada İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraklerinden hizmet sektöründe faaliyet gösteren şirketler incelenmiştir:

- 1) İSTAÇ A.Ş. (İstanbul Çevre Koruma ve Atık Maddeleri Değerlendirme San.Tic. A.Ş)
- 2) BELBİM A.Ş. (İstanbul Belediyeler Bilgi İşlem San.ve Tic. A.Ş.)
- 3) KÜLTÜR A.Ş. (İstanbul Kültür ve Sanat Ürünleri Ticaret A.Ş.)
- 4) SPOR A.Ş. (İstanbul Spor Etkinlikleri ve İşletmeciliği Ticaret A.Ş.)
- 5) AĞAÇ A.Ş. (İstanbul Ağaç ve Peyzaj A.Ş.)
- 6) BELTUR A.Ş. (Büyük İstanbul Turizm ve Sağlık Yatırımları İşi. Ve Tic. A.Ş.)

3.2.1.6.1-İSTAC A.Ş. (İstanbul Çevre Koruma ve Atık Maddeleri Değerlendirme San.Tic.A.Ş.)*

Kuruluş Yılı : 28 Kasım 1994

Adres : Feriköy, Paşa Mah. Piyalepaşa Bulvan Baruhtahane Çöp Aktarma Merkezi Yanı 80250 Şişli-İSTANBUL

Personel sayısı : 432

Sermayesi : 4.350.000.000.000.-TL

Ortağın Unvanı	Pay Tutarı (TL)	Pay Oranı (%)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	4.257.968.500.000	97.8844
İETT	73.466.500.000	1.6890
İGDAŞ	150.000.000	0.0034
İDO	915.000.000	0.4022
BELPET	17.500.000.000	0.4022
Toplam	4.350.000.000.000	100

KURULUŞ AMACI VE FAALİYET ALANLARI:

28.12.1994 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Katı atık projesi kapsamında evsel atıkların düzenli olarak depolanımı, bertarafı, tıbbi atıkların taşınması ve yakılması ile çevre sağlığı için her türlü ağaç, fide ve çiçek temini, dikimi ve bakımı gibi faaliyetleri yürütmesi, bunlar için gerekli tesislerin kuruması ve işletilmesi amacıyla kurulmuştur.

İSTAC A.Ş. Ekim 1995 yılında Tıbbi Atık Projesi'nin uygulamaya geçirmiştir. Aralık 1995 tarihinde, insan sağlığını tehdit eden çöp depolama alanlarını kaldırılmaya, yerlerine sıhhi ve düzenli depolama alan kurulmaya başlamıştır.

* Kaynak: ibb.gov.tr/şirketler.istacas.internet sitesi. 5.5.2003

3.2.1.6.2- BELBİM A.Ş. (İstanbul Belediyeler Bilgi İşlem San.ve Tic. A.Ş.) *

Ortağın Unvanı	Hisse Adedi	Sermaye Yapısı	Sermaye Oranı
İ.B.Ş.B	1.287.818	643.909.000.000	%32
İSKİ	1.480.685	740.329.000.000	%37
İETT	1.079.628	539.814.000.000	%27
İGDAŞ	149.539	74.768.000.000	%4
İSBAK	2.360	1.180.000.000	%0
TOPLAM	4.000.000	2.000.000.000.000	% 100

KURULUŞ AMACI:

1987 yılında kurulan ve kısa adı BELBİM olan bilgi işlem ile ilgili konularda üretim ve ticaret hizmetleri bulunmak üzere proje, bilgi işlem elektronik, elektro mekanik alanlarda İstanbul Büyükşehir İştiraklerine, ilçe belediyelerin kamu ve özel kurumlara hizmet vermektedir.

FAALİYET ALANLARI:

Faaliyet alanları; araştırma-geliştirme çalışmaları ağırlıklı olmak üzere, her türlü yazılım ve donanım, alt yapı, teknik işi proje bazında faaliyet göstermek, insanlara yaşam kolaylığı sağlamak amacı ile teknolojik gelişmeleri takip ederek elektronik sistemleri üretmek, kurmak, işletmeye almak, bakım-onarım ve danışmanlık yapmak, donanım ve yazı sistemleri geliştirmek, kurduğu bilgi işlem ve elektronik sistemler üzerinde her türlü gelişme ve yenileme çalışmaları ile bilinen sektörde hizmet vermektir.1995 yılı başında Türkiye’de ilk kez toplu taşımacılıkta entegre bilet sistemi projesi olan (Akıllı bilet) uygulaması başlatmıştır.

* Kaynak: ibb.gov.tr./sirketler.belbimas.internet sitesi. 5.5.2003

3.2.1.6.3-KÜLTÜR A.Ş. (İstanbul Kültür ve Sanat Ürünleri Ticaret A.Ş.) *

Kuruluş yılı : 1989
Adres : Fulya Mah. Mevlüt Pehlivan Sok. No:23/B
Gayrettepe-İSTANBUL
Personel sayısı : 489
Sermaye : 1.300.000.000.000.-TL

Ortağın Unvanı	Pay Tutarı (TL)	Pay Oranı (%)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	1.298.299.000.000	99,87
İstanbul Halk Ekmek	867.000.000	000,7
Kartal Halk ekmek	87.000.000	000,1
İSBAK A.Ş.	140.000.000	000,1
İSFALT A.Ş.	607.000.000	000,5
Toplam	1.300.000.000	100

KURULUŞ AMACI VE FAALİYET ALANLARI:

İstanbul Kültür ve Sanat Ürünleri Ticaret A.Ş. 2 Ekim 1989 tarihinde kurulmuştur. Kültür A.Ş.'nin amacı; İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraki olarak kültür ve sanat alanında hizmetler sunmak, yatırımlar yapmak, etkinlikler düzenlemektir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin sosyal ve kültürel faaliyetleri, ilgili daire olan Sosyal ve Kültürel İşler Başkanlığı tarafından planlanmakta ve daha sonra uygulama safhasında, açılan ihalelere Kültür A.Ş.'de davet edilmekte ve çalışmalar genellikle şirket tarafından hayata geçirilmektedir.

* Kaynak: ibb.gov.tr/sirketler.kulturas.internet sitesi. 5.5.2003

3.2.1.6.4-SPOR A.Ş. (İstanbul Spor Etkinlikleri ve İşletmeciliği Ticaret A.Ş.)*

Kuruluş : 02.10.1989

Adres : Libadiye Cad. Maçka Demokrasi Parkı Şişli-İSTANBUL

Personel sayısı : 252

Sermaye : 1.000.000.000.000-TL

Ortağın Unvanı	Pay Tutarı (TL)	Pay Oranı (%)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	996.800.000.000	99,68
İSFALT A.Ş.	2.000.000.000	0,14
İSBAKA.Ş.	400.000.000	0,04
Halk Ekmek A. Ş.	400.000.000	0,04
Kartal Yöresi Un ve Unlu M.San. Tic. A.Ş.	400.000.000	0,04
Toplam	1.000.000.000.000	100

KURULUŞ AMACI VE FAALİYET ALANLARI:

İstanbul Spor Etkinlikleri ve İşletmeciliği Ticaret A.Ş. İstanbul halkının fiziki ve ruhi sağlığını güçlendirmek ve geliştirmek için her türlü spor tesislerinden yararlanmasını ve spor etkinliklerine katılımını sağlamak, gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işletirmek amacıyla 02.10.1989 tarihinde kurulmuştur. Faaliyetlerini şehrin çeşitli bölgelerinde 12 adet spor kompleksinde sürdürmektedir.

Bu bağlamda; beden eğitimi, jimnastik ve her çeşit spor faaliyetleri için gerekli olan her türlü açık ve kapalı saha, benzeri tesisleri, spor okulları yapar, yaptırır, işletir ve işletirir. Her türlü spor tesisinin donanım ve tamirini yapar, yaptırır.

* Kaynak: ibb.gov.tr/şirketler.sporas.internet sitesi. 5.5-.2003

Beden eğitimi., oyun, jimnastik ve her çeşit spor faaliyetleri için gerekli her türlü malzemeyle birlikte gereci üretmek, almak, satmak, ithal ve ihraç etmek; bu işler için gerekli işlenmiş, yan işlenmiş ham ve yardımcı maddeler ile makine, tesisat nakil araçları almak, satmak, kiralamak, ithal ve ihraç etmek faaliyet kapsamı içindedir.

Beden Eğitimi, jimnastik gibi diğer spor alanında teknik bilgiyi ve ilgiyi artıracak yayınlar yapar, bu ilgili olarak kurslar, seminerler düzenler.

3.2.1.6.5- İSTANBUL AĞAÇ VE PEYZAJ A.Ş. *

Kuruluş Yılı	: 01.01.1998
Adres	: Merkez mah. Atatürk cd. Baraj yolu- Alibeyköy/-İSTANBUL
Personel sayısı	: 140
Sermayesi	: 3.000.000.000.000.-TL.

SERMAYE YAPISI

Ortağın unvanı	Pay ve Oranı (%)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	43
İSKİ	40
İSFALT A.Ş	10
ULAŞIM A.Ş	3
İGDAŞ A.Ş	3
TOPLAM	100

FAALİYET ALANLARI

1 Ocak 1998 faaliyete geçmiştir ve 21 Mart 1999 tarihinde Alibeyköy de 1 adet fidanlık kuran şirket İSKİ havzalarının ve mezarlıklarda ağaçlandırma çalışmaları yapmıştır.

İstanbul yeşil alanlarının artırılması için, ağaç ve süs bitkileri yetiştiren ithal ve ihraç eden, çevre düzenlemesi ve peyzaj düzenlemesi yapan Ağaç A.Ş., bu amaca yönelik olarak aşağıdaki faaliyetlerini yürütmektedir;

- Fidanlık kurma çalışmaları,
- Park, bahçe ve peyzaj projeleri hazırlamak: uygulamak,
- Şehir ormanları oluşturma çalışmaları,

* Kaynak: ibb.gov.tr./sirketler.agacas.internet sitesi. 5.5.2003

- Dere yatakları ve su havzalarının ağaçlandırılması ve erozyon kontrolü için etüt yapma, proje hazırlama ve uygulama çalışmaları,
- Tarihi koruların iyileştirilmesi için gençleştirme ve bakım projeleri hazırlama çalışmaları,
- Sivil toplum kuruluşları ile el ele, toplumun ağaç ve yeşile olan sevgisini geliştirmek için hatır ormanları kurulması çalışmaları,
- Her türlü çiçek, çim tohumu, ağaç, süs bitkisi, gübre gibi sektörde kullanılan malzemeyi sağlamak,
- İstanbul'un varoluşlarında hazineye ait arazilerde, hem gecekonduyu önlemek, hem de gelece kuşaklara yeni yeşil alanlar kazandırmak için belediye ormanları kurulması çalışmaları,
- İstanbul'un cadde ve sokaklarındaki mevcut yeşil alanların bakım onarım çalışmaları,

3.2.1.6.6- BELTUR A.Ş. (Büyük İstanbul Turizm ve Sağlık Yatırımları İşi. Ve Tic. A.Ş.) *

Kuruluş Yılı : 1996
Adres : Hıdiv yolu No: 32 Çubuklu, Beykoz/İSTANBUL
Personel sayısı : 190
Sermaye : 1.500.000.000.000 TL

Ortasın Unvanı	Pay Tutarı(TL)	Pay Oranı(%)
İstanbul Büyük Şehir B id.	1.496.250.000.000.	99,5000
İSTON A.Ş.	750.000.000.	0,1000
KİPTAŞ A.Ş.	1.500.000.000.	0,2000
HAMİDİYE A.Ş.	750.000.000.	0,1000
KÜLTÜR A.Ş.	750.000.000.	0,1000
TOPLAM	1.500.000.000.000.	100,000

KURULUŞ AMACI

BELTUR'un kuruluş amacı; ter türlü otel, motel, hostel, her sınıf restaurant, kamping tatil köyü ve benzeri turizm tesisleri etmek, devralmak, kiralamak, satın almak ve işletmek, yataklı, yataksız tedavi kurumu ve hastane, provantoryum, senatoryum, teşhis ve tedavi klinikleri, tıbbi tahlil laboratuan, dispanser vs. işletmek, satmak, kiralamak, kiralamaktır. BELTUR halen faaliyetlerini, tarihi mekanların işletmeciliği ile sınırlandırmıştır.

* Kaynak: ibb.gov.tr./şirketler.belturas.internet sitesi. 5.5.2003

1996 yılında kuruluş faaliyetlerini tamamlayan şirket, 01.01.1997 yılında faaliyete başlamıştır. İstanbul Belediyesi 1982 tarihli bir protokol ile Turing Kurumuna devrettiği tarihi köşkların işletim hakkını, 1992 yılında ek hakkı ile uzatmıştır. 1995 yılında bu ek kullanım hakkının bitimiyle İstanbul Büyükşehir Belediyesi Turing ile protokolü yenileyemeyeceğini belirtmiş ve Turing'in köşkları boşaltması talep edilmiştir. BELTUR İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin devraldığı ve restore ettiği tarihi kasır ve köşkları kiralayarak işletmeye başlamıştır.

FAALİYET ALANLARI

Halkın hizmetine sunulan bu kasır ve köşkları her ay ortalama 45 bin kişi ziyaret etmiştir. Hizmetlerin geniş kesimlere ulaşabilmesi için tanıtım kampanyaları yürütölmüş ve "ISO 9002 Kalite Belgesi" ne sahiptir.

3.2.1.7- SAĞLIK SEKTÖRÜ

Burada İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraklerinden sağlık sektöründe faaliyet gösteren şirket incelenmiştir:

- 1) SAĞLIK A.Ş. (İstanbul Sağlık Yatırımları ve İşletmeciliği San.ve Tic. A.Ş.)

3.2.1.7.1-SAĞLIK A.Ş.*

Kuruluş : 23 Aralık 1998

Adres : Hıdiv Yolu, No:32, 81650 Çubuklu-Beykoz/İSTANBUL

Personel sayısı : 398

Sermaye : 1.000.000.000.000-TL

Sermaye yapısı	Oran (%)	Miktarı (TL)
1 . İstanbul Büyükşehir Belediyesi	20	200.000.000.000
2. İstanbul Ulaşım San. ve Tic.A.Ş.	20	200.000.000.000
3. İgdaş İst.Gaz.Dağ.San.Tic.A.Ş.	20	200.000.000.000
4. İsfalt İst.Asfalt Fabrikaları A.Ş.	20	200.000.000.000
5. Bel-pet Akaryakıt Tic.Ltd.Şti.	10	100.000.000.000
6. İstaç İst.Çevre Kor.A.Ş.	10	100.000.000.000
TOPLAM	100	1.000.000.000.000

Kuruluş Amacı ve Faaliyet Alanları:

Sağlık A.Ş., İstanbul Büyükşehir Belediyesi adına belediyenin verdiği yerel yönetim hizmetlerinin, sağlıkla ilgili geniş ve aktif biçimde realize etmek, koordinasyonunu sağlamak ve günümüz teknolojisinin sunduğu imkanları etkin bir şekilde uyarlamak suretiyle hizmeti toplumsal bağlamda tatbik etme amacıyla kurulmuştur.

İstanbul Sağlık Yatırımları ve İşletmeciliği Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'nin faaliyet alanları şu şekildedir.

* Kaynak: ibb.gov.tr/sirketler.saglikas.internet sitesi. 5.5.2003

-İnsan sağlığı ile ilgili her nevi muayenehane, huzurevi, klinik, sağlık merkezi, doğum evi, jimnastik salonu, fizyoterapi salonu, hastane ve benzeri tesisleri kurmak ve işletmek,

- Röntgen, ultrasonografi, bilgisayarlı tomografi ve diğer tıbbi cihazları ile hastalıkları teşhis laboratuvarı vb. kurmak ve işletmek,

- Müstahzar, ıtıriyat, tıbbi-kimyevi madde, laboratuvar aletleri ve edevatı, her nevi ilaç, optik sıhhi ve tıbbi ham malzemenin imalatını, alımını, satımını, ithalat ve ihracatını yapmak,

Ek: 2

3.2.2.1. İZGAZ A.Ş. (İzmit Gaz Dağıtım Sanayi ve Ticaret A.Ş.) *

Kuruluş : 15.10.1992

Personel sayısı : 194

Sermayesi : 1.250.000.000.000.TL.

KURUCU ORTAKLAR:

	Sermayedeki Pay Oranı
İzmit Belediye Başkanlığı	%95
İzkaya A. Ş.	%2
Belde A.Ş.	%2
Metin Alan	%0,5
Hikmet Erenkaya	%0,5

KURULUŞ AMACI ve FAALİYETLERİ:

Doğalgaz şebekesi ile ilgili altyapı ve diğer tesisleri kurmak, doğalgaz dağıtımını planlı, programlı ve etkin bir şekilde sağlamak ve işletmek, bu faaliyet ile ilgili doğalgazı satın almak ve satmaktır.

* Kaynak: İzmit Büyükşehir Belediyesi 1999 yılı faaliyet raporu.

3.2.2.2. İZAYDAŞ A.Ş. (İzmit Atık ve Atıkları Arıtma Yakma ve Değerlendirme A.Ş.) *

Kuruluş yılı : 1996
Personel sayısı : 239
Sermayesi : 4.000.000.000.TL.

Kurucu Ortaklar:	Sermaye Pay Oranı (%)
İzmit Büyükşehir Belediyesi	% 99.9
Belde A.Ş.	% 0.025
Kadri Veziroğlu	% 0.025
Temel Çağlayan	% 0.025
Kenan Yenilmez	% 0.025
Yaşar S irmen	% 0.025
A.Kemal Yaşar	% 0.025
Murat Sirmen	% 0.025
TOPLAM	100

KURULUŞ AMACI:

İzmit'te evsel atıkların düzenli olarak depolanıp bertarafı, tıbbi atıkların taşınması ve yakılması ile çevre sağlığı için gerekli tedbirlerin alınması gibi faaliyetlerin yürütülmesi, bunlar için gerekli tesislerin kurulması ve işletilmesi amacıyla kurulmuştur.

* Kaynak: İzmit Büyükşehir Belediyesi 2002 yılı faaliyet raporu.

3.2.2.3. BELDE A.Ş. (Belde Özel Sağlık Hizmetleri Gıda ve İhtiyaç Maddeleri Pazarlama ve Tic.A.Ş.) *

Kuruluş yılı : 09.05.1978
Personel sayısı : 91
Sermayesi : 1.000.000.000 TL.

Kurucu Ortaklar :	Sermaye Pay Oranı
İzmit Büyükşehir Belediyesi	% 99.9
Bir Belediye Meclis Üyesi	% 0.0026
Bir Belediye Meclis Üyesi	% 0.0026
Bir Şahıs-Petko İzmit	% 0.0026
Belediye Genel Sekreter Yardımcısı	% 0.00 13
Belediye Genel Sekreter Yardımcısı	% 0.00 13
Hesap İşleri Daire Bşk.	% 0.0013
AFK Daire Bşk.	% 0.001
TOPLAM	100

Faaliyet Konuları :

Gıda ve temel ihtiyaç maddeleri pazarlama, ithal kömür alım satımı, sağlık alanlarında faaliyet göstermektedir.

* Kaynak: Gıyasettin Gürses, Belediye Şirketleri Hakkında Bilgi Notu T.C. Sayıştay Başkanlığı Ankara Şubat 2000 s.29

3.2.2.4. ALTINNAL A.Ş. *

Kuruluş yılı : 1977
Personel sayısı : 35
Sermayesi : 400.000.000.000.-TL

Kurucu Ortaklar	Sermaye Pay Oranı (%)
Belde A. Ş.	% 62.5
İzaydaş A. Ş.	%37
Diğer	% 0.5
TOPLAM	100

Faaliyet konuları :

Otel ve turizm İşletmeciliği alanlarında faaliyet yürütmektedir.

* Kaynak: Gıyasettin Gürses, “Belediye Şirketleri Hakkında Bilgi Notu” T.C. Sayıştay Başkanlığı Ankara 2000 s.30

3.2.2.5. ANTİKKAPI A.Ş.*

Kuruluş yılı	:2000
Personel sayısı	: 121
Sermayesi	: 500.000.000.TL.

Faaliyet Konuları :

Turizm işletmeciliği alanında faaliyet göstermektedir.

* Kaynak: İzmit Büyükşehir Belediyesi 2003 faaliyet raporu.

3.2.2.6. İSAŞ (İzmit Su A.Ş.) *

Kuruluş yılı	: 1995
Personel sayısı	: 15
Sermayesi	: 19.000.000.000.TL.

FAALİYET KONULARI:

Evsel ve endüstriyel su temini, su arıtma tesisi, isale hattı döşeme konularında faaliyet yürütmektedir.

* Kaynak: İzmit Büyükşehir Belediyesi 2003 yılı faaliyet raporu.

Ek: 3

3.2.3.1. BESAŞ A.Ş. (Bursa Ekmek ve Besin Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi) *

Kuruluş yılı	: 23 Temmuz 1979
Sermayesi	: 1.000.000.000 TL
Bursa Belediyesi	: 260.000 hisse
Gerçek ve Tüzel Kişiler	: 10.000 hisseye sahip, 74 kişi.

Kurucu Ortaklar:	Sermaye Pay Oranı (%)
Bursa Büyükşehir Belediyesi	% 88-67
Diğer	% 11-33
TOPLAM	100

Kuruluş Amacı :

Bursa Büyükşehir Belediyesinin öncülüğü ve halkın katılımı ile düzenli, ucuz, sağlıklı ve kaliteli her türlü besin maddeleri ihtiyacını karşılamak üzere üretim yapmak, depolamak, dağıtmak, dağıtım için gerekli üniteleri kurmaktır.

* Kaynak:Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi, 23 Temmuz 1979 sayı. 198, s. 15

Gıyasettin Gürses, Belediye Şirketleri Hakkında Bilgi Notu T.C. Sayıştay Başkanlığı Ankara Şubat 2000 s.33

3.2.3.2. BURULAŞ A.Ş. (Bursa Ulaşıra Toplu Taşıım İşletmeciliği San. ve Tic. A.Ş.) *

Kuruluş yılı : 20.01. 1998
Personel sayısı : 380
Sermayesi : 10.000.000.000.TL.

KURUCU ORTAKLAR:	Sermaye Pay Oranı (%)
Bursa Büyükşehir Belediyesi	% 96.00
Besaş	% 03.88
Bursa Deniz Ulaşım	% 0.04
Burfaş	% 0.04
Binted	% 0.04
TOPLAM	100

KURULUŞ AMACI:

Toplu taşımaya ilişkin stratejik seviyede kararlar ve yönetim Belediye’de kalmak koşulu ile, raylı-raysız yeraltı ve yerüstü her türlü kara, deniz göl ve hava ulaşımı ve taşımacılığı hizmetlerini yapmak, yaptırmak, işletmek, ve işlettirmek veya bu hizmetlere katkıda bulunmak amacı ile yürütmeyi planlaması ve gerçekleştirmesidir.

* Kaynak: Bursa Büyükşehir Belediyesi 2002 yılı faaliyet raporu.

3.2.3.3. BURFAŞ A.Ş. (Bursa Fuarcılık Hizmetleri Hayvanat Bahçesi Park ve Spor Sahaları İşletmeciliği Kültür ve Sanat İşleri Tic. A.Ş.) *

Kuruluş yılı : 1992
Personel sayısı : 103
Sermayesi : 1.000.000.000-TL

Kurucu Ortaklar:	Sermaye Pay Oranı (%)
Bursa Büyükşehir Belediyesi	%96
Diğer	%4
TOPLAM	100

KURULUŞ AMACI:

Başta Bursa olmak üzere, ülkenin çeşitli yerlerinde ve yabancı ülkelerde gıda,kitap, çiçek, moda-tekstil, mobilya v.b. dallarda düzenlenen fuarlarda zirai ve sınai mallar sergilemek, bu amaca yönelik olmak üzere her türlü kültürel, eğitsel amaçlar ile turizm acenta ve fuar şirketleri ile işbirliği kurarak yurtiçi ve yurtdışı turlar düzenlemek, fuarlara katılmak ve amacının gerçekleşmesine yönelik ithalat ve ihracat yapmak hayvanat bahçesi, park ve spor sahaları işletmeciliği yapmak.

* Kaynak: Bursa Büyükşehir Belediyesi 1997 yılı faaliyet raporu.

Gıyasettin Gürses, Belediye Şirketleri Hakkında Bilgi Notu T.C. Sayıştay Başkanlığı Ankara Şubat 2000 s.33

3.2.3.4. BİNTED A.Ş. (Bursa İmar İnşaat ve Ticaret Ltd.Şti.) *

Kuruluş yılı : 06.08. 1991
Personel sayısı : 150
Sermayesi : 200.000.000.-TL

Kurucu Ortaklar:	Sermaye Pay Oranı (%)
Bursa Büyükşehir Belediyesi	%30
Yıldırım Belediyesi	%20
Nilüfer Belediyesi	%20
İski Genel Müdürlüğü	% 10
Osmangazi Belediyesi	%20
TOPLAM	100

KURULUŞ AMACI ve FAALİYETLERİ:

Yaratıcı Projeleri hayata geçirmek, belediyeler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları başta olmak üzere kooperatif, kooperatif birlikleri ve kurumlara yönetsel, mali ve teknik kontroller, danışmanlık ve müşavirlik hizmeti ile ayrıca, her türlü planlama yapmak ve bu kapsamda bölge planları, metropoliten planlama çalışmaları, çevre düzeni planları hazırlamak; her türlü proje hizmeti vermek ve bu kapsamda kentsel tasarım, mimari, peyzaj, çevre düzenleme ve her türlü mühendislik ve alt yapı projelerini yapmak ve yaptırmak.

* Kaynak: Bursa Büyükşehir Belediyesi 1997 yılı faaliyet raporu.

Gıyasettin Gürses, Belediye Şirketleri Hakkında Bilgi Notu T.C. sayıştay Başkanlığı Ankara 2000 s.32

KAYNAKÇA:

- AKALIN Güneri, “Yerel Yönetimlerin İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi,” **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt 3. Sayı 6., Kasım 1994
- BERK Ahmet, “Yerel Hizmet Sunumu ve Belediye İktisadi Teşebbüsleri,” **Sayıştay Dergisi** Sayı 49.
- BOZLAĞAN Recep, “Belediye İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme Tartışmaları,” **Yerel Yönetimler Sempozyumu**, 1-2. Kasım 2000
- DOĞAN Celal., “Sunum” **Türk Belediyecilik Derneği Konrad Adenauer Vakfı**, Ankara, 17 Şubat 1995
- DÖNMEZ Mustafa, “Belediyelerin şirket kurmaları ve kurulmuş şirketlere ortak olmaları.” **Mahalli İdareler Dergisi**, Sayı 30, Haziran 1996
- DPT, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu**. Ankara 2001
- DPT **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara 1994
- ERYILMAZ Bilal, “İktisadi ve İdari Yönden Yerel Yönetimlerin Tarihi Gelişimi,” **Yerel Yönetimler ve Eğitim Sempozyumu** , İ.B.B. İstanbul, 1995
- FALAY Nihat, Berk Ebrar, Kaya Erdal, Kalaycıoğlu Ersin, **Belediyelerde Mali Yönetim (Yerel Yöneticiler için Bütçe Rehberi)** TESEV İstanbul 1998
- GÜRSES Gıyasettin **Belediye Şirketleri Hakkında Bilgi Notu** T.C. Sayıştay Başkanlığı, Ankara Şubat 2000
- İzmit Büyükşehir Belediyesi **1999-2003 Yılları faaliyet raporları**.
- KARANFİLOĞLU A.Yasin, **Yerel Yönetimlerin Denetimi** T.C. Sayıştay Başkanlığı Ankara, Ağustos 2000
- KARANFİLOĞLU A.Yasin, “Belediye Şirketlerinin kurulmasına ilişkin Hukuki Düzenlemelere Alternatif yaklaşımlar,” **Sayıştay Dergisi**, Sayı 38.
- KIZILIŞIK Sibel, “Paralar Yandaş Şirkete” **Cumhuriyet**, 2 Kasım 2001.
- KELEŞ Ruşen, YAVUZ Fehmi, **Yerel Yönetimler** Turhan Kitabevi Ankara 1989

- KÖKSAL Gülseren, **Türkiye’de Yerel Yönetimlerce Kurulan Şirketler**, Türk Belediyecilik Derneği, Konrad Adenauer Vakfı, Ankara 1999
- NALÇAKAR Haluk, “Anayasa Mahkemesinin son kararı karşısında 2886 sayılı yasanın 71.maddesinin uygulanması” **Mahalli İdareler Dergisi**, sayı: 22
- ÖNCEL Yenal, **Mahalli İdareler Maliyesi**. Filiz Kitabevi İstanbul 1998
- ÖZYARDIMCI Cemal, “Belediyelerin şirket kurmaları ve kurulmuş şirketlere ortak olmaları” **İller ve Belediyeler Dergisi**, sayı 601. Ankara Kasım 1995
- Sayıştay Örnek Kararları, “Sayıştay Temyiz Kurulu Kararı” **Sayıştay Dergisi**, **Yerel Yönetimler Özel Sayısı**, T.C. Sayıştay Başkanlığı, Ankara Temmuz – Eylül 2000
- TEKMEN Mustafa, “Belediye Şirketlerinin Gıda ve İmalat Sektöründeki Yeri”, **Mahalli İdareler Dergisi** Sayı 40, Ankara Temmuz 1997
- TEKMEN Mustafa, “Turizm ve Ticaret Sektöründe Belediyeler” **Mahalli İdareler Dergisi** Sayı 41, Ankara Ağustos 1997
- TEKMEN Mustafa “Ulaşım ve Hizmet Sektöründe Belediye Şirketleri” **Mahalli İdareler Dergisi** Sayı 42 Ankara Eylül 1997
- TORTOP Nuri, “Güçlü Mahalli İdare anlayışının Gelişmesi,” **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, Cilt 7. Sayı 1., Ocak 1998
- TÜRK Belediyecilik Derneği Konrad Adenauer Vakfı, **Yerel Yönetimlerde Özelleştirme**, Ankara 17 Şubat 1995
- ULUSOY Ahmet, “Yerel Hizmetleri Özelleştirme Yöntemleri,” **Türk İdare Dergisi**, Haziran 2003
- YAMAN Aslan “Konuşma” Türk Belediyecilik Derneği, Konrad Adenauer Vakfı Yayınları Ankara, 17 Şubat 1995

MEVZUAT:

- 1982 T.C Anayasası
- 1580 Sayılı Belediye Kanunu,
- 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi H.K.H.K.’nın Değiştirilerek
- Kabulü Hakkında Kanun.
- 3152 Sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun.
- 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu.

- Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi 23 Temmuz 1979, sayı 198.
- 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu.
- 4046 Sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve K.H.K.'lerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun .
- 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu.
- 17 Haziran 1995 gün ve 22316 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Belediyelerin İhtiyaçlarını Kurdukları Şirketlerden Karşılımları Hakkında Anayasa Mahkemesi Kararı.
- 10.04.1990 gün ve 22332 sayılı Sayıştay Temyiz Kurulu Kararı.

ELEKTRONİK POSTA ADRESLERİ

- www.belpas.com.tr
- www.ibb.gov.tr.internet sitesi.
- www.ibbb.gov.tr/sirketler/agacas.internet sitesi
- www.ibbb.gov.tr/sirketler/belbimas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/belturas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/bimtas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/hamidiyeas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/idoas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/igadas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/igdas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/istanbul.halkekmekas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/isbakas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/isfaltas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/istacas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/istonas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/kiptas.internet sitesi
- www.ibbb.gov.tr.sirketler/kulturas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/saglikas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/sporas.internet sitesi
- www.ibb.gov.tr/sirketler/ulasimas.internet sitesi
- [www. Sayıstay.gov.tr./ karar/karararamasonuç](http://www.Sayistay.gov.tr./karar/karararamasonuç).